

В о л о д и м и р
ЦИГАНЕНКО

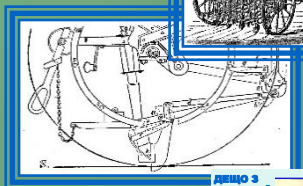
Моє життя у двох системах, які не повинні мати майбутнього

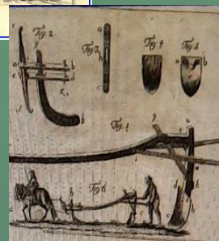
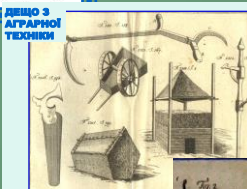
МОЛОТЬБА

ЖИВІВ

ЛЕВЧО З
АГРАРНОЇ
ТЕХНІКИ

Володимир Циганенко

3

Моє життя у двох системах, які
не повинні мати майбутнього

УДК 620.9:94
Ц56

Циганенко В.О.

Ц56 Моє життя у двох системах, які не повинні мати майбутнього. – К.: Музей енергетики,
2022. – 81с.

«Книжка Володимира Циганенка про життя людей у селі, після руйнівної війни німецькими окупантами, описати у повному обсязі, - не можливо. Він постарався написати основні події і недоліки, і другої деспотичної влади, яка начебто ошчасливила людей села, перемогою зла, а сама почала творити зло ще більш дошкульніше. Може бути корисною для сучасної молоді та музейних працівників».

УДК 620.9:94

ПЕРЕДМОВА

Як завжди, писати про особисте, не просто тому, що є побоювання, - чи це цікаво комусь читати, або події, дуже важливі можна і не згадати. А життя людей у селі, після руйнівної війни німецькими окупантами, описати у повному обсязі не можливо. Але я постарався написати основні події і недоліки, і другої деспотичної влади, яка начебто ошчасливила людей села, перемогою зла, а сама почала творити зло, ще більш дошкульніше.

Пережити події далекого минулого, у своїх спогадах знову: не дають спокою, хвилюють душу, визивають, безсоння, яке і без цих спогадів незадовільне.

Окупація села німецькими нацистськими окупантами

5

Я, Циганенко В.О., народився 19 лютого 1942 року в с. Городещина, Розважівського, району. Пізніше був Указ Президії Верховної Ради УРСР № 55/26 від 10 вересня 1959 «Про ліквідацію Розважівського району Київської області», - і переведення села Городещина до Поліського району, Київській області.

Село було окуповано німецькими нацистськими окупантами і українцями-поліцаями у березні – квітні 1942 року.

Криваві роботи, у нашому селі, німці особисто не проводили, - вони поручали це робити українцям-поліцаям, яких було чимало.

Почалися пошуки керівників села. І хтось із мешканців села надав інформацію про мого батька, Циганенка Олександра Гордійовича, 1909 року народження, що він був головою сільської Ради.

У квітні 1942 року почався обшук нашої, надзвичайно старої оселі (яку мої батьки купили у власника в 1939 році), в якій мешкала моя сім'я: батько, мама, старший мене брат на 2 роки, і я (півтори місяця від народження).

Під ліжком знайшли пустий патронташ періоду Першої світової війни, попереднього власника оселі.

Молода сім'я, моїх батьків, не спромоглася вчасно позбутися цього доказу.

Два поліцаї арештували мого батька і повезли його до села «Володарка», - це 2 кілометри від села Городещина. А там, біля кладовища уже його чекали ще п'ятеро, арештованих поліцаями, керівників навколишніх сіл. Поліцаї видали всім лопати і наказали копати братську могилу.

Шестеро арештованих сільських керівників почали повільно копати. Поліцаям це не дуже подобалося і вони почали робити попереджувальні постріли угору. Робота копання могили трохи стала жвавою. Через де-який час, усі учасники копання могили, разом з поліцаями, почули викрики вершника на коні «команда припинити!» і вибух гвинтівки...

Усіх арештованих сільських керівників, (6 осіб), цього ж дня, у квітні місяці 1942 року, насильно забрали до Німеччини на роботу...

У вересні - листопаді 1995 року, у Києві, працювало відділення «Фонд примирення Німеччини», в якому виплачували, компенсацію за моральні збитки, у марках, - усім насильно депортованим до Німеччини, для примусових робіт, - при наявності конкретної інформації виконавцем робіт і на якому підприємстві.

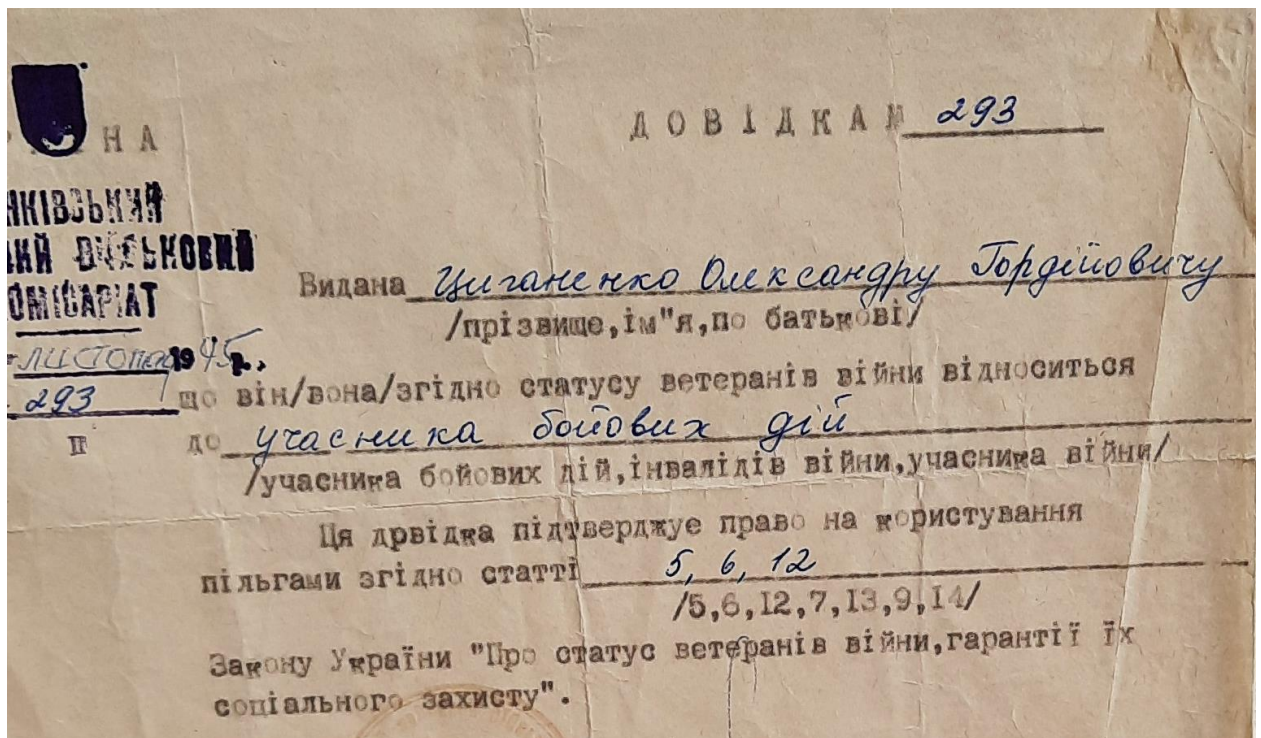
Я батьку допоміг, у архівах Києва та м. Іванкова, Київської області зібрати потрібну інформацію. Надана інформація звірялася з архівами підприємств у Німеччині, які давали підтвердження, або спростовували надану інформацію про депортованого. Таким чином, я з сином Борисом, супроводжували батька до банку, де отримали 300 німецьких марок.

Надана, моїм батьком, інформація була підтверджена підприємством Залізничного транспорту м. Магдебурга, де він працював у депо з 1942 по квітень 1945 року.

За перемогу над Німеччиною і перемогою над Берліном

Мого батька звільнила Червона Армія і він був забраний в ряди Червоної Армії, з підтвердженням йому військового звання «Старшина», до якого він дослужився ще в 1930 роках у м. Владивосток колишнього СРСР, - де він проходив строкову військову службу по призиву. Після війни батько звільнився з рядів армії у кінці серпня 1946 року. Він був учасником заключних бойових дій, - за перемогу над Німеччиною і перемогою над Берліном. Під його команду, взвод два рази охороняв маршала жукова, який був у Берліні при готуванні Нюрнберзького військового трибуналу над нацистською Німеччиною. Мені батько розповідав про ці події, правда попереджав, нікому не розповідай зараз про ці події і про жукова- «грабіжника», який із себе розігрував, - перед взводом його охорони, і перед моїм батьком, хлопця – сорочку. Ідучи в приміщення штабу, тиснув руки усім присутнім, - бо тобі Радянська влада не вибачить, будеш мати серйозні проблеми. Суть була в тому, що жуков грабував все підряд у німців, яке розміщувалося у двох товарних вагонах і взводу, яким керував мій батько, ці 2 рази, наказував охороняти не тільки особисто його та і ще два товарні вагони. І підлеглі батька все це знали... При жукові був негласно установлений порядок: у лейтенанта награбоване не може бути більше як у капітана, у капітана награбоване не може бути більше як у майора і т далі по рангу. І зараз путіним грабунок України продовжується згідно розробленого негласного лекалу жукова.

Добрий день!
Якщо вас пенсіонер Циганенко О.
1909р народження проживавший в
с. Горюхино Удінської обл. Німеччина
го району.
У квітні місяці 1942р мене забрали
до Німеччини на роботу. Провезли
нас в місто Магдебург і забрали
на зв'язку сорочку шестито по ровози
в депо. Працював з 1942р по квітень
ми-ць 1945р
Потім звільнив Червона Армія і
я був забраний в ряди Червоної
Армії.
Підпис: Циганенко —

Арешт моєї мами, зі мною

Після арешту батька, на другий день, арештували і мою маму зі мною, - хлопчиком віком 1.5 місяця від народження. Матір наказала моєму брату Валентину (віком 2 роки) піти до Сікорської бабусі, яка жила на протилежній стороні дороги. Викрики поліцаїв (2 особи) та плач моєї матері і мене малого, перешкоджали Валентину піти до бабусі. Він залишався до вечора на вулиці. І тільки вечером бабуса сама забрала Валентина до себе. Про усі ці події я дізнався на багато пізніше, будучи дорослим.

Мама мені говорила проте, що я помічений Богом, який поставив свою мітку (родимку) на твоїй лівій нозі, вище коліна, і це нас усіх, заручників м. Овруча, спасло від страти.

Це материне переконання, до сих пір хвилює мене і я часто відчуваю, що якісь потужні сили мене оберігають, можливо для виконання якоїсь місії у цьому житті...

Для підтвердження цієї думки, я наведу нижче декілька прикладів надзвичайних ситуацій, в яких я опинявся, з явною загрозою моєму життю, - але все закінчувалося позитивно.

Повернемося до подій квітня місяця 1942 року.

Мою матір, зі мною, поліцаї відвезли до м. Овруча, Житомирської області, - та насильно заштовхали у переповнене людьми (з двох областей Київської та Житомирської) приміщення, крите соломомою, початкової школи. Я на руках у матері, - і ми опинилися біля виходу, - з середини дверей матері упиралися у спину. І так ми стояли, або сідали, біля виходу 3 доби, - сидючи спали.. Я вередував, сильно плакав, - мені це дуже не подобалося. Усе це чули охоронці - поліцаї, які стояли на вулиці біля дверей. Вони вирішували нашу судьбу з німецькими нацистами-окупантами. І врешті-решт це все-таки спрацювало. Охоронець відкривав приміщення і дозволяв вийти тільки моїй мамі зі мною на свіже повітря на 15 хвилин, - для того щоб я заспокоївся. І так все повторювалося щоденно по 2,3 рази - протягом світлового дня.

До будинку почали приховано звозити каністри. Напруга серед заручників зростала... Усі здогадувалися, - що це може бути.

«Усі вільні»

Через три доби усі відчули якесь пом'якшення у відношеннях поліцаїв. О десятій годині ранку, третьої доби, були відкриті усі двері і прозвучала команда «Усі вільні».

Щастю не було меж...

До матері підійшов хлопчина, – активіст нашого села, Дідківський Степан (17 років), який також був у заручниках.

Мати на руках зі мною, завернутим у одяло, та Степан, не великого зросту, об'єднали свої зусилля для того, щоб повернутися пішки додому у село Городещина, яке знаходиться, по насипній дорозі, біля 50 кілометрів від м. Овруча, Житомирської області. Можна тільки уявити собі, з якими труднощами їм приходилося боротися, у той період війни. Три дні вони були в дорозі. Значну допомогу їм надавали прості добрі люди сіл, на їх прохання про допомогу, де вони відпочивали та готувалися для наступного переходу. Степан часто допомагав нести мене на своїх руках...

Але Степана у селі чекав сюрприз: Дівчина Лукерія, з якою Степан зустрічався, - та часто проводив її, після танців у сільському клубі, додому і про це мешканці села знали, ще до початку війни, з німецькими нацистами, - народила дівчинку, яку назвали Оля.

Радуйся Степане! Але Степан, - на відріз почав відмовлятися від дитини. Продовжував парубкувати до початку 1944 року, - врешті-решт і його забрали в Червону армію на строкову службу.

Звільнення села Городещини Червоною армією

У жовтні 1943 року, Червона армія, почала наступ на наше село, окуповане німцями і поліцаями, і попередила селян про те, що буде бій за село. Просимо селян покинути свої будинки, та сховатися на полі по канавам, копанкам, обв'язавшись подушками, які наповнені пір'ям. Наша мама обв'язує подушками, які наповнені пір'ям, мене (мені було уже майже 2 роки), і мого старшого брата, Валентина (якому було майже 4 роки).

Обв'язалася подушкою і сама. У селян на той час було прийнято мати багато подушок, з пір'ям. Та швиденько ми пішли до копанки, яка була за нашим городом. Копанка була глибока, та мала сходинки на спуск до води. На одній із площадок мама нам сказала: «Сідайте і ведіть себе тихенько, нікуди не ходити, ні до низу - там вода, ні до верху, - там німці». «Я піду сховаюся на верху, біля копанки у канаві, - тут рядом», - так мама наказала нам, - піднялася на верх, і пішла...

«Через де-який час, була хаотична стрілянина та крики, то на початку села, то на кінці. Від початку села почали бігти три німця, яких чітко бачила з канави, де я знаходилася у високій траві. Вони бігли не разом, а шеренгою, на відстані один від одного по тій стороні копанки, яка була від мене за копанкою. У високій траві мені було видно, як один німець відірвався від шеренги і появився над копанкою захеканий. Німець був з автоматом, - зупинився, постояв де-кілька секунд, глянув у низ, де знаходилися 2-є моїх дітей. Підготував автомат до готовності стріляти, але йому щось завадило стріляти у дітей. Подивився навкруги і швиденько побіг до лісу наздоганяти тих двох втікачів», - закінчила розповідь мама.

Як потім, мама розповідала нам, уже дорослим, як вона нас спасала і чому таким способом діяла.

«Я подумала про те, що якщо я буду з малими дітьми, - німці розстріляють усіх нас. А коли діти гратимуться у копанці самі, то невже у німця підніметься рука, для розстрілу двох дітей», - так мама закінчила свою теорію спасіння себе та своїх дітей...

Повернення мого батька з війни, у кінці серпня 1946 року

На той час у нашому селі головував Литвак Йосип Йосипович, виходець із с. Вовчків, тоді ще Розважівського, пізніше, Поліського району, Київської області. Батько його знав ще змалку. Йосип був одружений з Клавою – донькою баби Сікорської, яка жила напроти, через дорогу, нашої хати, і приймала роди у моєї мами, у лютому 1942 року, коли я родився.

Через деякий час Литвак Й.Й. призначає мого батька комірником колгоспу. У якому було дві бригади, з сумарною кількістю працюючих селян понад 400 осіб.

Майже у кожній сім'ї нашого села було багато, до 10 дітей, - а одна сім'я мала 15 дітей. Народити однією сім'єю 2,3 дитини було не прийнято, у людей виникала думка про те, що це хвора сімейна пара...

Патріотичне виховання дітей

Комора колгоспу знаходилася біля будинку, в якому знаходилася початкова школа, де я навчався з 1949 по 1953 рік. У велику перерву, інколи я заходив до батька на роботу. Але були і незручності для мене, коли вчителька Ніна Антонівна мала до мене якісь зауваження, то мій батько зразу знав про них та вживав заходи тиску на мене, для усунення зауважень.

Осінню 1949 року, усі учні нашої школи, загальною колоною, з прапорами, портретами керівників партійної кремлівської влади, рушили до сільського клубу, де відбулося чергове урочисте засідання, на честь Жовтневої революції 1917 року. Після засідання, - було розпочато концерт, і головним номером початку концерту, був вірш першокласника, який мені надала вчителька Ніна Іванівна, і сказала мені його виразно розказати. Я вийшов на сцену, став посередині сцени і почав російською мовою - «Я маленький мальчик, я скоро подрасту, я сталина не выдел, но я его люблю, - низко поклонился и вышел у комнату с левой стороны сцены, где стояла Нина Антоновна ». У кімнаті я чув, як мені хлопали...

У селі, один раз на тиждень, привозили пересувну кіно-передвижку на возі. За допомогою неї, у сільському клубі, показували фільми, в основному радянських кіностудій, пізніше, - і деяких іноземних кіностудій. Квиток на вхід у залу клубу, де будуть показувати кіно - для дорослих 2,5 карбованця, для дітей 1 карбованець. Батьки дітей села, не завжди давали кошти на кіно.

Діти самі вирішували повоєнні проблеми

Дітям самим приходилося вирішувати проблему, як потрапити в залу клубу, де будуть показувати кінофільми. Використовували різні варіанти: - влізти через віконну шибку в залу під час показу фільму, (підготувавши її з вулиці, знявши всі гвіздочки кріплення скляної шибки, залишивши тільки два гвіздочки). Попередньо домовившись з дорослими хлопчиками про те, щоб вони сіли біля вікна з середини залу і собою закрили можливість побачити кіномеханіком дитину з кінобудки, де він заходився, коли показував фільм, під

час влізання дитини через вікно; (бували випадки. - через шибку вікна впадало до 10 дітей безкоштовно). Цей варіант був само дієвий.

- принести кіномеханіку: груши, ягоди, зварені початки кукурудзи, хороші фрукти, тощо...
- задовго до вечірнього часу, коли розпочнеться показ фільму, залізти через «кімнату масажу» під сцену і чекати там початок показу фільму, - і вилізати звідти у залу...

Своїх фруктів у більшості селян не було вдосталь, - порізали дерева ще до війни, коли їх почали обкладати податком.

Біля нашого будинку росли 4 яблуні, яких посадив, ще до війни, попередній господар, у якого, мої батьки, купили будинок у 1939 році. Але наші фрукти були зимнього, пізнього сорту. Приходилося йти за фруктами у колгоспний садок, який строго охоронявся...

Одного разу, у нас трьох, виникла ідея піти за хорошими, спілими фруктами у колгоспний сад, який був біля колгоспної контори та охоронявся сторожем з собакою. У саду було темно, я першим почав лізти на яблуню. Собака почув шарудіння і загавкав. Мій старший брат Валентин і його товариш Петро у темряві помітили сторожа дядька Митра, який наближався до яблуні з собакою на повідку. Я вже заліз на яблуню, руками нащупав, у темноті, яблука і положив їх у свою пазуху сорочки. Валентин та Петро почали тікати і відбігли десь на 70-80 метрів і почали чекати – «що далі буде коли Митро дійде до яблуні».

Я затаївся зверху на яблуні і став спостерігати за охоронцем зверху, як він із собакою ходить навколо яблуні. Він зробив два кола і пішов до свого будинку. Цікавим було те що його собака не дала йому знак присутності мене на дереві. Я нарвав відбірних спілих фруктів повну пазуху і навколо своєї спин. І тільки тоді, зліз з яблуні, і пішов повільно до Валентина і Петра, які мене чекали. Після цієї пригоди, ми пішли до клубу, розповіли кіномеханіку Трухану Миколі про те, як ми рвали, ці хороші, спілі фрукти, загальною вагою біля 4 кілограм. Разом з ним пригостилися, поспілкувалися, перед початком продажу ним білетів. «Фрукти надзвичайно смачні», - давно я таких не смакував, сказав кіномеханік. І пропустив нас на перегляд фільму «Веселые ребята».

Одного дня, в літку, Харченко Віктор, який тимчасово працював кіномеханіком, наш сусід, син тітки Тетяни, далекої, у третьому коліні, сестри мого батька, привіз фільм «Тарзан». Мій старший брат Валентин підійшов до мене і каже - «Сьогодні ми с тобою нормально підемо в кіно, я і тобі куплю квіток, адже я знайшов 25 карбованців», - і показав мені згорнуті 25 карбованців. На радості, ми з ним, побігли до річки-копанки, помилися, після роботи біля комбайну, оділи чисті сорочки та штани і прийшли до кубу, - там уже Віктор стояв біля входу і продавав квітки. Ми гордо підійшли до Віктора і Валентин, із кишені виймає згорнуті 25 карбованців і сказав - «Два квітки». Кіномеханік Віктор, не розгорнув гроші, положив собі у карман і видав нам 2 квітки та дав здачу 20 карбованців. Вечір нам удався. Все було нормально, до ранку наступного дня. Після кіно, я з Валентином, пішли відпочивати, на свіжому сіні, яке батько привіз і ми його пару днів тому, помістили на горищі нашого хліва, та готуватися до роботи біля комбайну.

Раптом, у ранці, почули крики Харченка Віктора, який голосно розповідав, нашій мамі та батьку яку ми здійснили куплю, за одну половинку купюри 25 карбованців, і що він видав два квітки в кіно, - та дав здачу 20 карбованців Валентину. Наші батьки уточнили у нас – «чи це Віктор каже правду», - та повернули йому 25 карбованців і наказали йому, щоб він був уважним, з молодими відвідувачами кіно.

Заробіток дітьми грошей

Після четвертого класу, на літні канікули, і до сьомого класу, я пас корови і заробляв гроші. Щоденний мій заробіток був 5 карбованців. За три місяці гроші отримувала мама і тратила їх на покупки мені нового костюма, черевиків і необхідного до школи. Люди нашого села жили бідно. Один школяр, Камінський Микола, до пізньої осені, - і коли випадав перший сніг, ходив до школи босим. (Після 8-го класу і до 10-го, я з Валентином (старшим моїм братом) працювали на накопичувачу соломи, біля першого комбайну, який появився у нашому колгоспі у жнива). Заробляли трудодні. Скільки платили на трудодні, я повідомлю далі.

У моєму стаді було сім корів. Одного разу літом мені було страшно після того, коли я зрозумів, що могло бути зі мною. Стадо корів раптово почало займати кругову оборону теляти, яке було у стаді і корови почали передніми ногами гребти землю, та готуватися до оборони. В цей час я помітив, - із соснової молоді посадки, 4-5 метрів у висоту, виходить здорова собака, так я подумав спочатку, але мене ударило неначе струмом, - до мене дійшло: «да це ж вовк! І я почав несамовито кричати тю й – га!, тю й – га! Стадо корів, заревіло і воно почало повільно наблизитися в сторону вовка і корови стада, свої роги, направляли в сторону вовка, та гребли, передніми ногами, землю, а я махав палицею, яка була у мене у руках, - вовк подивився на мене, постояв, декілька секунд і повільно пішов туди, звідки прийшов». Ця зустріч з вовком була у мене другою. Першу зустріч з вовком я зустрічав з тіткою Уляною з якою пас корови. Тоді у нашому об'єднаному стаді корів було п'ятеро Уляниних овечок.

Стадо корів та овечок ми пасли на березі болота. Стояв ранковий туман. Рядом був ліс, - з якого вискакує вовк, хапає одну овечку за шию, перекидає її собі на спину, скривається у лісі. Я і тітка Уляна не успіли да же прокричати...

У 1955 році, літом, біля цієї самої соснової посадки, я пасу 7 корів, - на поляні граюся складальним ножиком. Раптом із посадки виходять 3 хлопчак, із н. п. Радгоспу, одного із них я пізнав, це був Подран Василь, який вже навчався у 7 класі, у якого раніше директор школи, відставний військовий льотчик, витрусив тютюн, та годував його тютюном, у моїй присутності. Вони наблизилися до мене і стали вимагати у мене віддати торбину, з моїми харчами, які мені, по черзі давали власники корів, мого стаду. «Я ще не снідав сам», - пояснив їм. Вони насильно забрали торбину з харчами та забрали мого складального ножика.

Пройшло 58 років... Я зі своїми братами, Василем та Петром, у 2013 році, у поминальний день, їдемо автобусом, від автобусної станції «Площа Шевченка, у м. Києві», - до с. Городещина.

У м. Іванків водій зробив зупинку. Частина пасажирів вийшла з автобуса, а частина пасажирів зайшла в автобус. Серед нових пасажирів я впізнав Подрана Василя, який чомно опікувався своїми внуками. Я не захотів йому нагадати про пограбування мене 1955 році...

Наше село розташоване, на той час, майже з усіх сторін, був ліс,- на відстані біля одного кілометра. У лісі росли гриби, ягоди, та водилися вовки, лисиці, зайці та ще інша лісова живність...

1947 року, - почався великий голод

Але повернемося до 1947 року, - почався великий голод, який пережила Київська область порівняно з невеликими втратами тому, що картопля, Радянською владою, не відправлялася за границю.

Весною люди вживали картоплю, як свою, так і колгоспну з поля, яка залишалася у землі, після ручного викопування її ще осінню 1946 року працівниками колгоспу, - та примусовою роботою школярів Городещинської семирічної школи, до якої ходили на навчання, з трьох навколишніх сіл. Невибрана школярами картопля куща, залишалася у землі на зиму, на колгоспному полі.

Комуніст Сичевський – голова сільради, виконуючи рішення партії, здійснював, на коні, об'їзд колгоспних полів і не дозволяв колгоспникам шукати мерзлу картоплю, а осінню не

дозволяв шукати залишки колосків жита, пшениці і інших колоскових культур. Але люди примудрилися слідувати за Сичевським куди він поїхав і по розрахункам часу, знали коли він буде на цьому полі де потрібно було шукати картоплю, або колоски.

Щоб якось легалізувати пошук колосків люди придумали виганяти свиней на поле, де свині дуже, із задоволенням, шукали колоски.

Я сідав на нашу свиню «льоню» і їхав на поле, це робили і інші діти, - де колгоспники збирали урожай жита, пшениці, або інші колоскові, ще застарілим методом. Ще використовувалася тяглова сила коней, бичків, дрючків та ціпів. Тоді ще не було

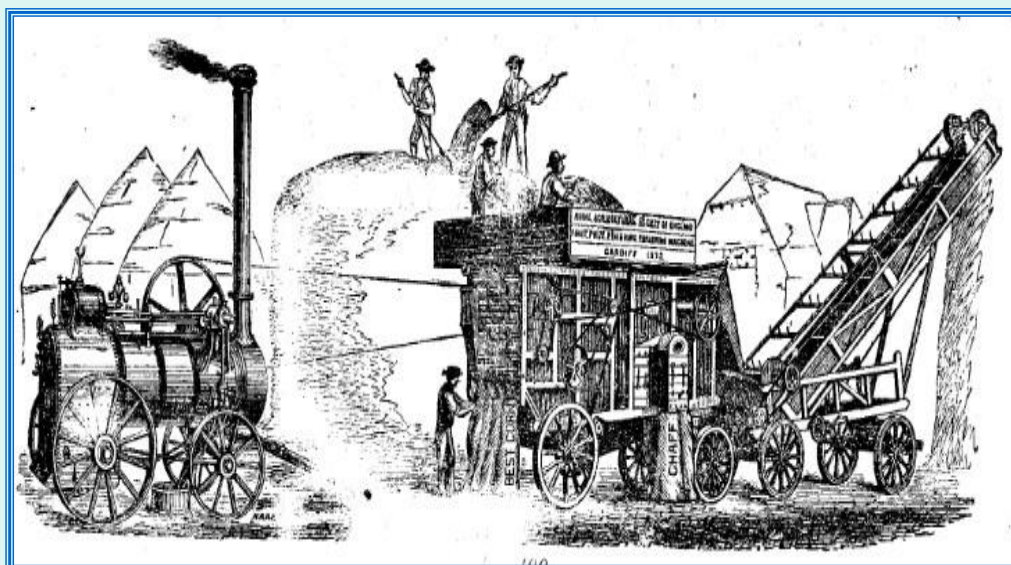

комбайнів. Комбайни появились у 1957 році. Правда, при способу збору зернових, за допомогою комбайнів, колосків на полі залишається не менше, - аніж збір застарілим методом. Дивися на обкладинці книги і на вставки: «Жнива» та «Молодьба». Таким способом відбувався збір зернових у нас до 1957 року. А електрика у нашому селі появилася у 1965 році. Я декілька разів працював за батька, або маму, коли вони не могли вийти на роботу по домашнім причинам. «Молодьба» зернових була надзвичайно тяжкою та пильною роботою. За день праці, як правило з 9.00 до 19.00, з перервою на обід до 2-х годин, біля цієї молотарки, - обліковець зараховував 1,5 трудовень. А після жнив, у конторі колгоспу, у бухгалтерії, **на 1 трудовень нараховували 19 копійок і 300 грам жита, або пшениці...** Отак жили у колгоспі люди. Спасало людей 60 соток землі, які

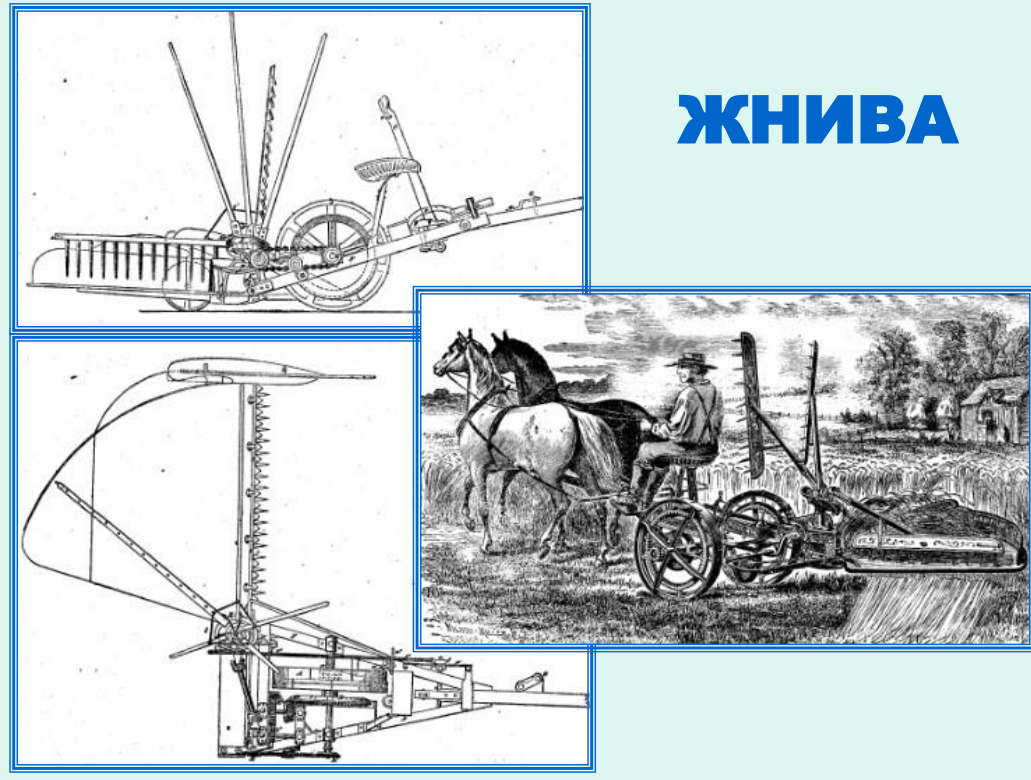
вони мали, - та домашнє господарство, за яким люди доглядали, після роботи у колгоспі, або з ранку до роботи в колгоспі. Таким чином робочий день колгоспника був із самого рання до пізнього вечора, без вихідних.

МОЛОТЬБА

ЖНИВА

Не обходилося і без курйозів: Галицька Оля (17 років), яку у селі прозвали «Ворона» назбирала колосків у торбину і хотіла іти додому, але ще далеко помітила коня Сичевського: миттєво придумала бігти до лісу, який знаходився не далеко. Сичевський ще здалеку помітив Олю і прискорив коня. Оля з торбиною вилізла на дерево і затаїлася. Біля дерева Сичевський зліз з коня та спробував залізти на дерево, де знаходилася Оля: Ой дядечку не піднімайтеся, буду пісяти, і стала пісяти... Але Сичевський не зупиняється. Оля: Ой дядечку не піднімайтеся, буду срати!... І Сичевський не витримав, плюнуv, відійшов від дерева, сів на коня і поїхав далі робити свій об'їзд. Ця подія швидко облетіла все село... Сичевському, у Розважівському районі, до якого тоді відносилось наше село, говорили люди про те, що його строго попередили, - за пере-старання.

Батько також приносив додому мерзлу картоплю і мати з неї готувала пампушки.

Весною 1947 року, коли на полях появлялися перші ростки щавлю (у нас його називали гороб'ячим) я, Валентин і мама ходили на поля і зривали цей щавель, з яким мама готувала смачний борщ. Де-хто із селян готував борщ із кропиви.

А коли цвіли акації, то ми діти, смакували цю цвіль, та молоді пагони сосни і ще де-які ростки трав...

У моїх батьків було 60 соток землі, вони мали підсобне господарство тримали: корову, свиней, курей, качок, малу собачку... Голод ми пережили, порівняно, без втрат. Нам з Валентином, старшим моїм братом, у обов'язки входило забезпечити двох свиней зіллям молочася яке росло на колгоспних полях і яке добре смакували свині. (Ці обов'язки переходили меншим братам, коли ми поїхали на Донбас шукати кращу долю).

Ми з Валентином, по черзі ходили на поле за цією травою. Одного разу Валентин підійшов до мене і показав мені плитку шоколаду. Хочеш, - піди за мене, принеси траву

для свиней. Цього дня, я пішов за нього на поле за зіллям...А Валентин дав мені обгортку, в якій була глина.

Мій батько, якого мати інколи називала «вовчківець», - був у хороших відносинах з Литваком й. й, який теж був «вовчківцем», а його дружина Клава, часто спілкувалася з моєю мамою.

Радіоприймач на батарейках

Я часто, о сьомій 7 годині вечора, ходив до Литваків послухати радіоприймач на батарейках, який був, на той час, тільки у Голови колгоспу, спілкувався з доньками Литвака: Женею, Нілою, Леною, які були відповідно на 6,4,2 роки старші від мене. Я довго у них не затримувався, а коли уходив, мене завжди проводила найменша Лена. У присутності Лени, їх собака «Джультбарс», великих розмірів, породи німецької вівчарки, (весь час знаходився на прив'язі), - не гавкав на мене.

Одного літнього дня, коли мати і батько були на роботі, а ми троє дітей вийшли на вулицю і почали дразнити «Джультбарса», який був прив'язаний у дворі до стінки сараю, напроти нашого будинку через дорогу. Серед нас був саме меншим мій брат Іван, йому було тоді 3 роки. Несподівано, ми старші, помітили, що собака вирвала цеп із стінки, до якої він був прибитий, - ми у двох почали бігти додому і мерщій за собою закрили двері. На вулиці собака наздогнала тільки Івана і укусила його за ногу в частині ноги із зворотної сторони коліна і побігла доганяти нас, але ми вже були за закритими дверима. На крики дітей вийшла з хати старша донька Литвака Женья і забрала «Джультбарса». Першу медичну допомогу Івану надала невістка діда Кліма з Києва, яка була у селі, у відпустці.

Цей переляк, малої дитини, не пройшов безслідно, для його нервової системи. Нервова система Івана проявила себе пізніше. Після служби в армії, Іван повернувся на свою попередню роботу. Все складалося нормально. У 1972 році задумав Іван одружитися дівчиною Вірою, яка працювала у Києві, - їздила на роботу електричкою Київ – Ніжин, від станції Носівка. Іван попросив, маму та мене, щоб ми з ним поїхали до її батьків у Носівку. Одного серпневого дня ми, разом з Іваном поїхали до її батьків, як у нас, у Городещині, казали, - поїхали на оглядини! Нас там зустріли дуже шановано та гостинно. Коли ми почали готуватися до дороги повернення додому, Іван вийшов з будинку, і як нам стало відомо пізніше він помітив Віру, до якої підійшов однокласник, - і тут відбулося таке з Іваном, що ніхто не міг передбачити. Він приревнував Віру і його нервова система дала збій. почав її оскорбляти і говорити про те, що ніякого весілля не буде. Для усіх присутніх це жахливо було слухати... Після того, як ми поїхали, через пару днів, Віра приїхала до мене у гуртожиток

і, плачучи, мене просила, щоб я з нею поїхав до Івана, - та вияснити причину такої поведінки Івана, яку вона не заслуговує. Я з нею поїхав до Івана, але він наполягав своє. Я попросив вибачення у Віри і побажав їй щасливої долі. Прошло декілька років і я дізнався про долю Віри. Після такого приниження, вона не змогла бути, з батьками у Носівці, і поїхала на росію.

Одружилася, - мала сім'ю. Але подружжя було не щасливе, росіянин часто розпускав руки. Віра з дитиною вирішила втекти від дебошира, але їй це не вдалося. Він їх наздогнав та побив їх так, що вона та дитина померли.

У 1980 році, у відділі кадрів, де працював Іван, помітили неадекватну поведінку Івана, та визвали групу лікарів з «Павловської лікарні», на Подолі, які забрали його у лікарню.

Переляк в дитинстві, - приніс йому великі страждання. Він 2 рази хотів покінчити життя самогубством. Знаходився 2 рази на лікуванні У «Павловській» лікарні на Подолі м. Києва.

У «Павловській» лікарні, у тій палаті де був Іван, медичною сестрою працювала Віра, яка мала двох дітей, від попереднього шлюбу. Жила у селі Казаровичі, Київської області, - їздила на роботу звідси... Знаючи історію Івана, та про те, що у нього є однокімнатна квартира і що він стоїть у черзі на 2х кімнатну квартиру, Віра особливо почала відноситися до Івана. Іван відповідав Вірі взаємністю. Згодом Івана виписали з лікарні. Іван і Віра одружилися. Іван, Віриних двоє дітей, усиновив. Згодом вони отримали 2х кімнатну квартиру на масиві «Набережний» у Києві.. Жити щасливо довго не прийшлося. Івана мучило безсоння та інші хвороби нервової системи. Віра похоронила Івана рядом із могилою своїх батьків у Казаровичах. Іван не дожив, декілька місяців, до 60 років.

Смерть диктатора країни переможця

У березні 1953 року помирає головний диктатор країни переможця, у Другій світовій війні, який назвав її Вітчизняною.

Про цю подію, керівники колгоспу, і де – які селяни, та директор школи, дізналися у залі клубу, де вони прослуховували новини по радіо, - точки «Тарілка»...

Виходячи з клубу, один перед другим плакали, - жінки до істерики, витирали свої сльози...

У дні великої «Хрущовської відлиги» селяни довго сміялися над «плакальниками» у клубі 1953 року...

У 1954 році, у моїх батиків народилося уже шестеро хлопців.

Литвак Й. Й. дуже хотів хлопчика

Литвак Й. Й. дуже хотів хлопчика, але народжувалися дівчатка і тільки шостою дитиною, у них, народився хлопчик, у 1950 році, якого назвали Аркадієм.

Аркадій дуже погано їв, так говорила Клава, його мама нашої мамі. Наша мама сказала Клаві, - «А ти приведи Аркадія сьогодні до нас, коли мої хлопці будуть вечеряти». Аркадій побачив, як ми один перед другим, швидко їмо, то і сам почав швидко їсти...

І до цього часу, серед соціалістичного одного народу, велися суперечки, які спровокували, одну із причин, хоча причин було багато, - сьогодні смертельну бійню.

У 1954 році Литвак Й. Й. був переведений у наш Розважівський район, Київської області, це на відстані 25 кілометрів від нашого села, з ним переїхала і його сім'я.

У мене не було, до 1956 року, «Свідоцтва про народження»

У 1956 році, після закінчення семирічної школи, у нашому селі, я почав готувати потрібні документи, для продовження навчання у Вовчківській десятирічній школі. У мене не було, до 1956 року, «Свідоцтва про народження».

Я поїхав у паспортне відділення Розважівського району, а мама мені надала адресу Литваків у Розважіві і наказала, обов'язково, відвідати тітку Клаву. У паспортному відділенні мені пообіцяли підготувати документ через 3 години, які я використав на

вивідування тітки Клави, та Аркадія, який був дома, йому було 4 роки. Мене пригостили та спитали мене про те, як ми поживаємо у селі. Тітка Клава попросила мене, щоб я погуляв та поспілкувався, з Аркадієм, на вулиці. Я із задоволенням це зробив. І тільки там у них я вперше побачив телевізор...

Пройшли роки... Аркадій закінчив школу, медичний інститут у Києві, став головним лікарем у м. Іванків, Київської області. А коли його мама помирала 1996 році, то наказала Аркадію щоб він, на її похорони, обов'язково привіз, із с. Городещина, мого батька Циганенка Олександра Гордійовича (Клава знала про мою маму, що вона померла 1992 році). Аркадій розшукав мого батька та виконав волю своєї мами.

Став розумнішим, - та зійшовся з Лукерою

Повернувся Дідківський Степан, зі служби у 1947 році, учасником бойових дій, отримавши звання «Старшина». Став розумнішим, - та зійшовся з Лукерою.

Мав багато різних військових нагород. Свій військовий «іконостас», на грудях його невеликого зросту, носив з великою гордістю, одівав на усі державні святкові дні, які часто проводилися у селі, аж до 60 – десятих років за участю завезених із Києва артистів. Група артистів тимчасово зупинялася у нашої сусідки Тетяни, - сестри, в третьому коліні, мого батька. У цей день, коли я заходив до баби Тетяни, - вона мені давала цукерку та окраєць київського батону. Для мене це були у ті дні надзвичайні «солодощі».

День Пам'яті загиблим воїнам, на той час говорили у ВВ війні, відмічали 9 травня на кладовищі: прямо на зеленій поляні розстиляли полотенця і на них усі учасники цього заходу викладали усі наїдки та спиртне. Після того, як священик прочитав свою молитву за упокій загиблих і освятив усе на полотенцях, - учасники дійства сідали прямо на землю, з усіх сторін розстелених полотенець, починався поминальний день. Згадували все і про всіх... Випивши свої «фронтові сто грам» 2,3 рази, декілька років підряд, в молоді роки, на масових заходах селян, Степан з «іконостасом» викрикував: «Я маю силу 250 кінських сил, можу зараз тут рознести усе!». Ці його викрики особливо, нас школярів, смішили. Жінки заспокоювали Степана... Нам дітям давали можливість, після того, як дорослі дійшли до кондиції і спиртне закінчилося, - поїсти усе принесене. Проходили роки і тим не менш Степан з Лукерою народили, окрім Олі: ще дві дівчинки та два хлопчика, яких виховали та, з великими труднощами (у ті часи паспортизація сільського населення заборонялася, отримати якусь довідку про себе офіційно було майже неможливо, за виключенням, якщо ти заявляв про те, що налаштований поступати у вищий науковий заклад з обов'язковим мати при собі документ візова із цього закладу, - одним словом: - «були просто безправними рабами існуючої системи на теренах УРСР»). І не зважаючи на такі драконівські закони, місцевих керівників -комуністів, вони зуміли відправити усіх своїх дітей у м. Київ, де вони влаштовувалися працювати на Київській фабриці, по виготовленню взуття, поступово по рокам, отримали паспорти, після закінчення 7 класів, окрім Олі, яка вийшла заміж у м. Гостомель, під Києвом. Мала свою сім'ю.

Я з Олею, донькою Дідківського Степана навчався в одному класі і ми разом з нею закінчили 7 класів Городещинської семирічної школи.

Яка її доля зараз, після звірств російського нацизму, я не знаю

Коли моя мама померла, у 1992 році, на похорони її прийшов уже дідусь Дідківський

Степан, який мені, від щирого серця, співчував та розповідав про події 1942 року, і про м. Овруч, про ту, надзвичайно страшну подію, яку їм прийшлося пережити...

І куди дівся той молодий гонор дідуся Степана?.

Нам, усім моїм братам: Валентину та мені, - по закінченню 10 класів а Івану, Віктору, Василю, - по закінченню 7

класів, Петру по закінченню 8 класів, - потрібно було вирішувати проблему отримання документів на виїзд із села у технічні училища Донбасу та Києва. Та отримати паспорти на Донбасі та Києві. Таким чином ми вирвалися із села.

Приходилося проходити через неприємні приниження нас, чиновниками районного штибу.

До нашої школи ходили діти з трьох навколишніх сіл. Починаючи з 5 класу у школі набиралося дітей на два п'ятих класів «А» і «Б».

Виховання дітей війни бойовим льотчиком у відставці

У 1952 році у нашу школу прийшов новий директор школи. Військовий бойовий льотчик, який ще довго ходив на роботу у військовій форми. Де-які учні з навколишніх сіл курили самокрутки, з загорнуті у газетну бумагу. На великій перерві, біля 15 хвилин, новий директор навідався до туалету школи, який стояв на вулиці з тильної сторони школи на відстані до 50 метрів і засік курців самокруток. У цей час, я також був у туалеті. Директор наказав усім іти з ним в учительську кімнату. В учительській кімнаті, у учня Подрана Василя, директор витрусив самокрутку з тютюном та почав його насильно годувати тютюном... і так кожного, по порядку з 4-х заручників-учнів. Коли до мене дійшла черга, я вивернув кармани і став йому говорити, те що я не курив, і не курю. У туалеті я okazaвся по нужді. Директор виймає свою льотчицьку рукавицю і б'є мене нею по лицю. Після езекуції він відправив нас на навчання по класам... Після такого виховання, я практично ніколи довго не курив, будучи дорослим.

На моєму лиці, відбиток пальців рукавиці, тримався до другого дня. Це замітили дома, мама і батько, але я сказав, що це на уроку фізкультури, - отримав удар футбольного м'яча.

Після закінчення 7 класів нашої школи, я пішов навчатися у 8 класі «А» Вовчківської десятирічної школи, яка знаходилася на відстані 7-8 кілометрів від с. Городещини, у якій в 10 класі, вже навчався мій старший брат Валентин. Один рік ми ходили пішки, у двох з Валентином, а зимою жили у бабусі, - матері мого батька.

У них була доля не щаслива, яку зруйнувала війна

У бабусі, матері мого батька, окрім мене з Валентином, були 2 дорослі доньки, яких у 1942 році було насильно вивезено до Німеччини на роботу. Вони повернулися тільки після війни додому і продовжили працювати у колгоспі с. Вовчків.

У них була доля не щаслива, їм так і не вдалося створити свою сім'ю. Коли Валентин закінчив школу то я уже сам навчався у школі, і до заморозків, у школу їздив велосипедом Валентина, якого він виграв у лотерею.. Зимою також жив у бабусі, коли тепліло, їздив велосипедом до школи, якщо він був на ходу. При неможливості їхати велосипедом, ходив пішком до школи і додому.

У цей час мама купила мені гармошку. Перші навчання гри не гармошці, я отримав від віртуального місцевого гармоніста. Грати на гармошці, - навчився дуже швидко і, можна сказати перевершив свого вчителя. Освоїв гру і на баяні. У літній період, мене запрошували грати у сільському клубі с. Городещини, на весіллях, осінню, на проводах у армію...

Святкування випускного вечора

У 1959 році, на святкування випускного вечора, для випускників 10 -х класів «А» і «Б

Випускники 10 - го класу «А»

у школу були запрошені наші батьки, накриті столи, з різною закускою та спиртним, був запрошений місцевий гармоніст, для проведення цього урочистого заходу. Після всього вжитого на столах, - майже усі почали танцювати, гармоніст грав різні мелодії та танці.

Врешті-решт він пішов на короткий відпочинок покурити, залишив свій інструмент. Дівчата мого класу знали про те, що я також гармоніст і попросили мене продовжити грати. Через деякий час повернувся хазяїн гармошки і почав продовжувати свій обов'язок грати.

На подвір'ї школи було вже темно. Я вийшов на ганок школи, трохи нижче я побачив: стояли вчитель фізики та математики нашої школи. Вони мене не бачили, але я почув слова вчителя фізики, які він сказав вчителю математики: «Я не знав проте, що Циганенко так гарно грає», - похвалив мене вчитель фізики. Для мене, ця похвала вчителя фізики, була дуже приємною. Я мерщій повернувся до зали.

Через 2 тижні я приїхав у школу, де закінчив 10 класів. У школі нікого не було, приміщення школи було закрито на замок. А на подвір'ї школи, я побачив вчительку хімії - дружину директора школи, яка працювала біля клумби з квітами. Побачивши мене вона спитала: «Вам щось потрібно?», - «мені потрібно отримати Атестат», - вимогливо

Випускники 10 - го класу «А», - чоловічої статі

відповів я. «Але Вам потрібно трохи почекаати, а щоб не було скучно, - то директор просив усіх, хто прийде за Атестатом, спочатку направити його на шкільне поле, де росте конюшина, - покосити її 45 хвилин,- коса, та мантачка до коси, є там на полі», - упевнено сказала вчителька. Я пішов косити конюшину.

Мій старший брат Валентин у 1958 році, з Панченком Володимиром, поїхали у Луганську область поступати в Гірниче – промислове училище №10. м. «Первомайськ», Валентину не сподобалося і він звідси поїхав у Комі – республіку колишнього СРСР, влаштувався там водієм, у нього було посвідчення водія третього класу. Там же, пізніше, - працював і у шахті. Панченко Володимир, - син директора школи, яку я закінчив, залишився в училищі.

Через годину, отримав Атестат. Вчителька хімії спитала мене «Куди Ви думаєте поступати?», - я відповів, « у мене вже є на руках виклик, за підписом директора із Гірничого – промислового училища №10, надалі ГірПУ – №10 м. «Первомайськ»,

Луганської області», - це із того училища, де уже рік навчається Ваш син. Голос вчительки став трохи лагіднішим, і вона мені побажала успіху, та попросила, обов'язково передати, від неї вітання, - її сину.

Я ще не знав, наскільки ця зустріч з мамою Панченка Володі, - другокурсника ГірПУ – №10, допомогла мені, з меншими проблемами, пережити перший рік навчання в училищі.

ГірПУ – №10 м. «Первомайськ», Луганської області

У 1959 році, в кінці серпня, я, Василь Шарамко, Іван Дідківський приїхали в училище в 10.00. Нас зустріли два працівники училища і попросили піднятися з ними на 4-й поверх. «Свої речі складіть ось тут і ми з вами поїдемо розвантажувати вагони з дерев'яним кріпленням для шахти», - сказав один із них. До нас приєдналася ще одна група молодих хлопчаків таких як ми. І ми поїхали, на залізничну станцію «Варваропілля», - де, на залізничних коліях, стояли декілька вагонів, «два із них ми будемо розвантажувати», - сказав наш старший керівник.

У наших 2-х вагонах, були дерев'яні стойки – кріплення. Воно то начебто і не така уже важка робота, але стойок у вагоні, заповненому з горою, знаходилося так багато, що ми, 2 вагони, звільняли від них, без перерви, до вечірніх сутінків. При поверненні в училище, нам повернули наші речі, і я з Василем Шарамко, змогли повечеряти, - їсти свої продукти, які брали в дорогу. Іван Дідківський, відмовився нам скласти компанію. «Я поїду до своєї сестри Жені, яка працює у Донецьку», - сказав Іван, забрав свої речі і пішов... Я та Василь залишилися в училищі. В училищі ми були на повному державному фінансовому забезпеченні. При розподілі по групах, мене розподілили у 7 групу, Василя – в 13 групу. В училищі, були учні з місцевих жителів, їх було не багато, і вони в училищі знаходилися тільки на заняттях.

У м. Первомайськ було 3 шахти: шахта імені «Н.К. Крупської», - у центрі міста, дві інші шахти, - шахта ім. «Менжинського», та шахта 3-5 «Сокологорівка», - були на окраїнах міста.

Шахти міста підпорядковувалися об'єднанню «Первомайськвугілля», керівником якого, коли я працював у шахті 3-5 «Сокологорівка», - був Фокін, це той «нафталіновий советікос», якого Кравчук Л.М. взяв у контактну групу, - де Фокін заявив: - «Росія не веде війну з Україною на Донбасі». Після цієї заяви Фокіна, його зі скандалом, вигнали з контактної групи.

Після семі днів навчання в училищі ГірПУ – №10, майстер нашої групи, Микола Федорович, організував нам, ознайомлену екскурсію на шахту імені «Менжинського». Таким чином, я у 17 років, - вперше спустився у шахту!. Враження було пекельне..., вода, пара, вугільна пилюка...

Більше поважали Миколу Федоровича

Заняття в училищі проводилися, як теоретичні, так і практичні по виготовленню, у майстерні, учнями училища: молотків, ножиці по металу, та інших інструментів для роботи ними по металу. Доводився план групі на місяць, скільки, та яких інструментів, потрібно було виготовити. Це завдання ми виконували під керівництвом, та допомогою Миколи Федоровича. Наша майстерня знаходилася біля шахти імені «Менжинського».

Наші теоретичні знання контролював другий майстер нашої групи, Микита Сергійович.

І якось так склалося, що усі учні нашої групи, більше поважали Миколу Федоровича, можливо тому, що тоді керував державою Микита Сергійович Хрущов.

Викладання курсу «Машини та механізми вугільних шахт», проводилися російською мовою. Я навчався в школі українською мовою, то для розуміння технічної термінології, російською мовою, - купив словник технічних термінів, та за тиждень, освоїв цю термінологію. Просити у групи росіян, про якийсь незрозумілий технічний термін, - не хотів лишній раз отримати якесь приниження мене.

Був смертельно травмований

Після місяця навчання, в училищі трапилася подія, яка довго не давала про неї забути.

Учень училища – другокурсник Микоян, родом з м. Нальчик, Кабардино-Балкарська Республіка, в період виробничої практики на шахті імені «Н.К. Крупської», порушив правила безпеки, при роботі у робочій лаві, по добичі кам'яного вугілля, був смертельно травмований, - такий висновок зробила слідча комісія. У зв'язку з цим, керівництво училища, організовувало похорони. На похоронах була присутня мама Микояна, з донькою, його сестрою. Траурна процесія, у несприятливу погоду (ішов мілкий дощ, дув сильний вітер), організована керівниками училища, складалася майже з усіх учнів училища (близько до 150 осіб). Усі учні були одягнені у свою, учнівську, чорну по кольору, «казенну» форму, яка швидко стала мокрою. Труну, з покійником, помістили на вантажну автомашину, і траурна процесія рушила пішки в далеку дорогу, по центральній вулиці міста, від училища до кладовища, - понад 1км. Після цієї події, значна кількість учнів простудилася і захворіла.

Самі шукали роботи у вільний час

Протягом усього терміну навчання, я зі своїм новим товаришем, - одногрупником

Молявко Миколою, - самі шукали роботи у вільний час, щоб заробити грошей. Осінню, копали городи, у приватних жителів міста, готували городи, приватних осіб, до зими по домовленості та інші господарчі роботи. Входили до складу груп, які формувалися, з бажаючих, заробити грошей на розвантажені вагонів, на залізниці. Гроші нам були потрібні для покупки цивільного одягу, для виходу у місто. У формі училища, ходити не групою, не рекомендувалося із - за конкурентів інших училищ у місті. Інколи між ними виникали бійки.

Дідовщина в училищі

В училищі, рясним цвітом процвітала «дідовщина, проросійського шовінізму», яку влаштовували другокурсники училища. Вони примушували, першокурсників, мити поли, на 4 поверсі училища по кімнатах, де вони жили, і самі повинні були це робити.

Першокурсники жили в іншому гуртожитку, який знаходився на відстані 250 м. від приміщення училища. Ловили першокурсників, - на виході із столової, після вечері, насильно заштовхували, по 3-4 особи, на 4-й поверх, де були їх кімнати. Хто сильно чинив опір, обрушувалися згасаю по 5-7 осіб. Били по ребрам і домагалися свого наміру. Хто погоджувався, виконувати їх забаганки, то фізичну силу не використовували. Відпускали

заручників після виконання їх забаганок. Забаганок було багато, я перерахую тільки деякі з них: - Мити поли, вікно, чистити взуття;

- Заміряти кубатуру кімнати сірником;
- Настільну лампу, охолоджувати дуттям на неї;
- Погавкати, як собака;
- Про-кукарікати, як півень;
- Та багато інших вимог, для задоволення насильників - майбутніх «рашистів».

Тих першокурсників, у яких були земляки, на другому року навчання в училищі, - не зачіпали. Достатньо було сказати прізвище свого земляка із другокурсників. Відносно мене і Василя Шарамко, з яким я залишився в училищі, наш земляк-другокурсник був, - син директора школи, – Панченко Володя. Від нього ми мали захист.

І сказати про те, що керівництво училища не вживали заходів для знищення зародків «дідовщини», то це неправда. Одного дня, ми групою, прийшли на обід у столову, а нас не пустили в її. – «Трохи почекайте на вулиці, в соловій директор училища, проводить заходи боротьби проти «дідовщини» з другокурсниками». Столова училища була на першому поверсі приміщення училища, мала великі скляні вікна. Нам на вулиці було добре видно що робиться в середині столової, але нічого не чути. І раптом, - ми бачимо те, що директор бере у руки піднос, яким розносять тарілки, і замахується ним на другокурсників, які стояли у шерензі, у 2 ряди, перед директором. Усі другокурсники миттєво упали на підлогу у столовій. На вулиці під вікнами роздався сильний сміх першокурсників.

У нашій групі був Бородченко Віталій, який мав значок дружинника, коли він був ще дома дружинником. А коли він писав свою «Автобіографію», то там повідомляв про те, що він був дружинником.

Після того, як директор підняв усіх другокурсників, обізвав їх «боягузами», він представив їм Бородчека Віталія і сказав: - «Сьогодні я підпишу наказ по училищу про те, що Бородченко Віталій буде мати великі повноваження, для наведення порядку в училищі, і боротьбі з правопорушниками, та «дідовщиною». Він буде мати право надати мені службову записку на порушника, який використав ганебне приниження особистості «дідовщиною». Цей порушник буде виключений з училища, з білим аркушем, про те, що він навчався в училищі» - закінчив директор цей виховний цикл роботи.

І тільки після того, як почав працювати Бородченко Віталій, який оточив себе своїми заступниками, з першокурсників, ситуація поступово почала стабілізуватися і другокурсники перестали ловити першокурсників, - на виході із столової, після вечері, насильно заштовхувати, по 3-4 особи, на 4-й поверх, де були їх кімнати.

Але у нас, з Василем Шарамко, була проблема тому, що ми були українцями, які приїхали з Київської області. По ствердженню одного українофоба: «ви бандери у чистому вигляді і їсте сало», - беззаперечно, із зневагою, говорив українофоб.

Українців в училищі було занадто мало, переважно були кацапи з тамбовських лісів, з Курської, Волгоградської областей, - та інших східних республік. Російський шовінізм, можна сказати, був і на побутовому рівні у м. Первомайськ. І до тепер у 2022 році це містечко знаходиться на окупованій території з 2014 року...

Робота в шахті 3-5 «Сокологорівка»

Після закінчення училища, 14 липня 1961 року, мене розподілили працювати в шахті 3-5 «Сокологорівка» у м. «Первомайськ», Луганської області.

СВЕДЕНИЯ				О РАБОТЕ		
№ записи	Дата			Сведения о приеме на работе и увольнении	работу, перемещениях по (с указанием причин)	На основании чего внесен запис (документ, его дата и номер)
	Год	Месяц	Число			
1						
				Обучался в техникуме по профессии машинист угольного кайбайна г. Ниссе.		
				Принят Первомайского шахта 3-5 Сокологорівка		
1.	1961	VII	14	Принят подзешним угольного кайбайна	Принимал	
2.	1961	VIII	1	Переведен подзешним ного забав	и вруб машины рабочим очист-	Приказ 208
3.	1962	XI	15	Расчитан с шахта 3-5 Сокологорівка по уходу в РВК	РВК г. Попаснай	
				Зам. нач ш-тог		
				Зеловод, стала		

ПРОИЗВОДСТВЕННАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

На рабочего очистного забоя шахты 3-5 Сокологорівка тов. ЦИГАНЕНКО Владимира Александровича 1942 года рождения, украинец, образование 10 классов, член ВЛКСМ.

Тов. ЦИГАНЕНКО В.А. работает на шахте 3-5 Сокологорівка с июля месяца 1961 года после окончания ГПШ-10 в качестве рабочего очистного забоя участка 25.

За проработанное время показал себя с положительной стороны. Выполняет и перевыполняет производственные нормы выработки. Принимает участие в общественной работе участка. Взысканий не имеет.

Характеристика дана для предъявления в РВК г. Попаснай.

И. ЛОБАНОВ

НАЧАЛЬНИК ШАХТЫ
3-5 СОКОЛОГОРОВКА

СЕКРЕТАРЬ КОМСОМОЛЬСКОЙ
ОРГАНИЗАЦИИ

НАЧАЛЬНИК УЧАСТКА

И. КУТОВАЯ

В. КОЛОСОК

Шахта 3-5 «Сокологорівка» була, над категорійною шахтою, по викидам газу метану. На шахті видобували вугілля марки А «антрацит». На сьогодні 2022 року шахта Шахта 3-5 «Сокологорівка», знаходиться на окупованій території. На окупованій території залишилися всі шахти Донбасу, що видобували антрацитові марки вугілля, що зумовило гострий дефіцит цього палива.

Коли я прибув на шахту, то мене оформили у Відділі кадрів, підземним машиністом вугільного комбайна і вруб машини. Але на шахті уже була проведена реструктуризація професій, яка об'єднала усі професії у комплексну бригаду. Ці нововведення були запроваджені, в гірничій промисловості, по ініціативі Першого секретаря ЦК КПРС і Голови Ради міністрів СРСР М. С. Хрущовим. І тоді для того, щоб працівника взяли на роботу, у комплексну бригаду, з 100% заробітком члена бригади, він повинен був володіти

усіма професіями, які потрібні для гарантованого виконання, всіх умов роботи в підземному очисному забою.

Із першого серпня 1961 року, я став підземним робочим очисного забою.

Терміном 6 місяців, мені, як новому члену комплексної бригади, (учню училища), оплата здійснювалася на 33% нижче, ніж у кваліфікованого працівника бригади, який володіє усіма професіями, які потрібні у комплексній бригаді.

У нашій змінній комплексній бригаді тільки я був один учень. Працівники бригади і бригадир Третьак І.Є. відносилися до мене, можна сказати, «з батьківським піклуванням», - коли я потрапив у лікарню з професійною проблемою, «бурситом коліна правої ноги», - я відчув на собі, практичне піклування про мене від колег бригади, які принесли мені у лікарню не тільки різні продукти, але і спеціальні наколінники для того, щоб я швидше позбавився від цієї проблеми.

Змінні комплексні бригади (як правило у нашому шахтоуправлінні, мали 12 осіб). Вони працювали по 8 годин у забої, у три зміни, - 24 години. Постійно змінюючись, по змінам.

Комплексна бригада управлялася Головним бригадиром, у якого, на 10% процентів, була вища зарплата, та по змінними бригадами, у яких на 5 % була вища зарплата.

Заробітна плата була однакова рядовим робітникам, комплексної бригади, по змінам.

Шахтарі офіційно працювали по 8 годин в забої, а для того щоб потрапити до забою, у свою зміну, та повернутися додому, потрібно витратити не менше 4 години. (Прийти з дому, або гуртожитку, до нарядної шахти, зустрітися зі своєю зміною шахтарів, отримати короткий інструктаж, купити «тормозок», передягнутися у робочу форму, отримати шахтарську лампу і свій номер на спуск у шахту, спуститися у шахту, дійти пішки, до свого забою під землею (відстань до 1 кілометра), буває і більше, сісти всією бригадою, перед забоем, з'їсти тормозок, отримати рознарядку від бригадира зміни, хто і що сьогодні буде робити, дочекатися коли закінчиться зміна, яку міняють, отримати інформацію про проблеми, які виникли протягом зміни, яку міняють, залізти в лаву, висота пласту вугілля 0,45 м., розпочати роботу.) Після роботи потрібно повернутися до ствола-підйомника шахти, пройти пішки відстань до 1 км., піднятися на «гора», здати шахтарську лампу та свій номерок, який брали на спуск, зняти свою робу, скласти її у свою шафу, помитися після роботи, одягнути свій чистий одяг, піти до міської столової 200 -300 м., вистояти в черзі 10-15 хв, замовити обід , або сніданок, поїсти 20-30 хв. Повернутися у гуртожиток. На ці витрати свого часу потрібно не менше 4-х годин. Отак працюють шахтарі і сьогодні, я переконаний в тому.

Через три місяці роботи, я освоїв усі професії, які потрібні для роботи в комплексній бригаді.

Буяхшев М.М. - Головний бригадир, видав розпорядження, з 01.11.1961 року, перевести мене на повну зарплату 100%. Мій заробіток за місяць став складати 550- 560 рублів. На той час, для робітника, такий заробіток був високий.

У мене появились значні кошти, які я, перед уходом в армію, передав своїм батькам і тільки тоді вони змогли розвалити ту стару хатину, яку ще купили у 1939 році і на її місці збудувати нову. У колгоспі заробити кошти на будівництво, - можливості не було.

У лютому 1962 року, я працював разом з досвідченим робітником. Нам було завдання зробити перестановку тумб,- кріплення покрівлі лави. Ми в двох вирішили, з якої тумби почнемо.

Я вибив металевий клин тумби. На мене посипалася порода, у вигляді, - як щебню, і значного пилу, які засипали мене майже повністю, мій напарник, швидко допоміг мені вибратися із цього завалу. Я не травмувався, а тільки трохи злякався. Про цей випадок бригада вирішила не повідомляти керівництву шахти.

Головний бригадир Буяхшев М.М., в шахтоуправлінні, був авторитетним бригадиром. І користувався цим по-повному. Начальник дільниці Кретов В.В., набагато молодший нього, побоювався вступати в суперечку з Буяхшевим. Коли Буяхшев заходив у нарядну, у якій стояв довгий товстий дерев'яний стіл, то завжди, свою сокирку, з якою завжди ходив, обов'язково рубом вставляв її у дерев'яний стіл з великим стуком і усі, втому числі і Кретов В.В. знали, - в нарядній появився Буяхшев М.М.. Можна починати оперативку і давати наряд на роботу бригаді.

У той час потреба, у коксовому вугіллі, була велика. А наша, комплексна бригада, працювала у лаві саме по видобутку цього вугілля..

Знаючи про те, що бригаді, яка буде працювати у першу зміну з 8.00 – до 16.00, начальник дільниці Кретов В.В. об'явить день підвищеного добутку вугілля. Буяхшев М.М. появився у нарядній. Свою сокирку, з якою завжди ходив, обов'язково рубом вставив її у дерев'яний стіл з великим стуком і почав домовлятися з Кретовим В.В., про величину підвищеного добутку вугілля, і скільки рублів дає Кретов В.В. бригаді, на руки, із свого преміального фонду, при виконанні домовленості. Ударили по рукам і ми пішли виконувати домовленості, під керівництвом самого Буяхшева М.М.

У цей день все працює як часовий механізм. А коли бригада наближається до виконання домовленого добутку вугілля, Буяхшев М.М., по телефону, який є на штреку біля лави, набирає телефон центрального ресторану у м. «Первомайськ» і замовляє два столи на 15 осіб. Після виконання підвищеного добутку вугілля на бригаду, ми організованим порядком ідемо в ресторан. Столи накриті по повному замовленні...

На підвищених емоціях, спілкуємося з усіма членами бригади на різні теми. Одного разу, влітку, декілька членів бригади і я, після виходу із ресторану, почали купатися у воді центрального міського фонтану, який був не далеко від ресторану, - прямо в одязі.

Таких випадків, виконання домовленості, підвищеного добутку вугілля, за період моєї роботи у шахті було 3.

Але були 2 випадки, коли підвищений добуток був не виконаний, (із-за поломи конвеєра, на якому вугілля транспортується із лави у шахтну вагонетку, яка стоїть на коліях штреку під лавою, та не поставки порожняка).

Василь Шарамко отримав розподілення на шахту, в населеному пункті «Золоте». Після цього розподілення, я зустрічався з ним один тільки раз, - коли до мене приїзжав мій батько

і ми з ним відвідали Василя. Василь був на роботі у шахті, на зміні. Ми звернулися до керівництва шахти з проханням, щоб Василя підняли «на гора», для зустрічі з нами. Наша зустріч відбулася. Василь був дуже задоволений, я помітив у нього в очах сльозинку щастя. Адже Василь був далеким, у третьому коліні, рідним для нас.

Осіною у 1961 році Попаснянський Рай-воєнком, Луганської області, попередив мене, про те, «директор шахти, попросив, воєнком, не призивати Вас в армію, в ваш рік призиву у 1961 році, - в зв'язку з важким економічним становищем на шахті. Тому працюйте і надалі, як працювали», - сказав мені воєнком. І я пішов працювати до наступного призиву в армію.

У 1962 році Рай-воєнком мене знову визвав для того самого попередження. «Мені це вже не подобається, що за моєю спиною вирішується моя судьба», - відповів я воєнкому та задав йому питання, «А ці відкладання терміну від служби - мене звільнять від неї, в перспективі?» «Ні», відповів- Воєнком. «То я більше не можу тягнути відкладання терміну від служби. Я чітко розумію: «яка буде служба в армії, де є «дідовщина», - і піти в армію не своїм роком призиву», - сказав я воєнкому. Він, - після цієї розмови, вручив мені повістку на 15 листопада 1962 року. Ще 4 такі повістки, на цей день, отримали призовники з нашої шахти. Я дав батьку телеграму про те, що мене забирають в армію 15 листопада 1962 року. На проводи в армію приїхав мій батько.

Проводи в армію

Ми п'ятеро призовників, з нашої шахти, склалися по 500 рублів, для проведення вечора проводів в армію. На той час – це були значні кошти.

Пляшка горілки «Московської», коштувала 2 рублі, 87 копійок..., бокал пива, - коштував 25 копійок, - хліб, у столових міста, був так сказати, - безкоштовний, його ціна входила в кошторис страв.

Запрошено було 100 осіб. Практично усі мешканці двох шахтних гуртожитків. Був найнятий «Томада», зі своєю групою, для ведення вечора.

На той час, серед молоді міста, була дуже популярна пісня «я не третій, я не лишній мені тільки показалося...» (О.Горчинський, Л.Татаренко).

Виконання мелодії цієї пісні на баяні «Томадой», та під спів багатьох учасників вечора, де-кілка разів, танцювали та співали майже усі. Коли «Томада», зі своєю групою, пішли на коротку перерву, я взяв баян і продовжив веселити, запрошених гостей, своїми новітніми українськими мелодіями, та танцями, того часу. Томада повернувся і веселоці продовжив, зі своєю групою. Цей вечір мені надовго запам'ятався, і на службі в армії, я його часто згадував і наспівував, стоячи у караулі.

Для шанувальників «Чеського пива», було куплено дві 250 літрові бочки пива. Адже шахтарі вживали пива багато. Коли привозили

пиво, черги були великими, і дружини шахтарів, брали відрами пиво для своїх чоловіків, які були на роботі у шахті, на той час.

На другий день, наше шахтоуправління, надало автобус і ми поїхали у Попаснянський рай-воєнком Луганської області.

У Попасній, на вокзалі, збиралися усі групи призовників, з усіх рай-воєнкомів з усього Донбасу. Біля 2000 осіб, яких розмістили на потяг «Попасна - Котовськ». На другий день, 16 листопаду, ми були у м. Котовськ, Одеської області в річній «школі підготовки молодших командирів - сержантів». Почалася служба... Нас розділили по підрозділам, - батареї. Ми служим, а нас все проводять наші гості з нашими батьками...

Батько повернувся додому через 5 днів. Як стало відомо пізніше, нас проводили в армію три дні, в яких брали участь батьки призовників та запрошені гості, а до бочок з пивом, - любителі пива, ходили тиждень...

Піклування старшини

Вечором 16 листопаду 1962 року, старшина батареї Бажура М.І. (став старшиною ще 1944 році, коли воювали з фашистами), вишикував нас, на плацу всі 6 взводів, нашої батареї і сказав «Зараз отримайте матраци, подушки, які потрібно заповнити соломною», - де-хто засміявся на посмішки Бажура М.І. відповів: «Рано смієтеся, дивиться щоб не стали плакати».

Шестеро помічників-сержантів старшини, почали роздавати нам пусті матраци і подушки.

Злагодженим строєм пішли за м. Котовськ, на колгоспне поле, до копиці соломи, і почалося заповнення, кожним новоспеченим молодшим командиром, матрацу і подушки для себе.

Ця копиця соломи, як потім оказалось для військової частини, у складі якої була наша школа молодих командирів, являлася стратегічним об'єктом і охоронялася двома часовими, озброєними військовими ножами.

Поставлені завдання

У взводі, де я опинився, при розподілені (було 25 осіб). Усі призовом з Донбасу. Командир взводу, старший лейтенант Шабуров нам повідомив про те, що вас будемо готувати по спеціальності обчислювач-геодезист, для ракетних частин стратегічного призначення.

«Вам потрібно буде згадати тригонометрію, вивчити сферичну тригонометрію, навчитися працювати на усіх обчислювальних, як старих, так і сучасних засобах, навчитися працювати із теодолітом, та ще багато чого потрібно буде навчитися. Хто не буде хотіти, примусимо», - закінчив командирським голосом свою промову Шабуров.

Шабуров із Брянської області, - представив нам Денісова і наказав: «старший сержант Денісов, мій заступник, з яким ви будете знаходитися весь час служби у взводі, його команди, це по суті і мої, а тому виконувати його команди ваш обов'язок», - сказав Шабуров чітко і зрозуміло.

Коли почалися теоретичні заняття, які потребували знання: математики, тригонометрії, сферичної тригонометрії, геодезії, фізики, хімії. «То я зрозумів, - що це, саме більшість тих наук, які мені потрібно вивчати, досконало, для можливої спроби, після служби, готувати

себе до складання екзаменів у вищий науковий заклад. І таким чином вирішити свою судьбу на перспективу. Повертатися працювати у шахті, мені не хотілося. Я переконався – що це не моє майбутнє», - такі були мої міркування.

Я, з великим натхненням, почав працювати над собою, як фізично, так і теоретично. Купив собі потрібні довідники та книги, з якими не розставався до вступу у Київський політехнічний інститут.

Вчити науки не моє натхнення...

Але у нашому взводі знайшовся солдат Онищенко, який заявив «Вчити науки не моє натхнення, науковці заробляють таку зарплату, яка у 2, 3 рази менша ніж у шахтаря», - написав рапорт на переведення його у підрозділ, де не потрібно вивчати такі науки, як у цьому взводі.

Онищенко був із місцевих жителів м. «Первомайськ», працював зі мною на одній шахті 3-5 «Сокологорівка», але разом з ним, нас відправляли, у армію, з гуртожитка шахти. Подальша судьба його мені не відома...

Він не хотів іти в армію по релігійним мотивам

У нашому взводі служив солдат Ветох. Він не хотів іти в армію по релігійним мотивам. Але його насильно все-таки взяли на службу. На службі він почав боротьбу з військовими бюрократами, яких було чимало в армії. Ветох став ковати по 5 копійок, перед тим коли йому говорили принести аналізи. І довів себе до такого стану, що коли здав аналізи то військові лікарі вимушені були швиденько його комісувати, щоб не допустити смерті солдата в армії.

Денісов (родом із під-москов'я, культурист, зріст 2 м і 3 см.) повідомив: «коли будуть заняття по спеціальності, то мені будуть допомагати два сержанти: Воропаєв і Малащенко», - назвав їх прізвища. Таким чином почалася служба...

6.00 підйом, 10 хв туалет, 30 хв зарядка, і так щоденно, далі по розкладу...

Деспотичне виховання підлеглих

Денісов, одного суботнього дня у 6.00, - дав 4 рази підряд команду підйом, з повним заправленням свого ліжку, а потім давав команду лягайте спати 4 рази підряд. Усі солдати терпіли і виконували це тренування. Усі думали що це вже буде кінець цьому свавіллю.

Але Денісов не зупинився і дав команду лягайте спати... і ту відбулося таке, - ніхто не міг передбачити, і сам Денісов.

У нашому взводі був майстер спорту, з класичної боротьби, який отримав це звання у Донецьку, спортивному клубі військової частини м. Донецьк, чемпіон України, Зікеєв Леонід. Вага 105 кг, зріст 2м. і 7 см. Не витримав, спокійно підійшов до Денісова, нічого не кажучи бере його тіло захватом рук, піднімає високо, на витягнуті руки, і з силою тиску ставить на підлогу казарми.

Денісов: «Це непокоря і напад на командира», - посильний Циганенко терміново інформуйте старшого лейтенанта Шабурова, «про непокору і напад Зікеєва на командира», - дав мені команду Денісов. (Я був офіційно призначений посильним у Шабурова, і тільки я знав його адресу проживання у військовому містечку м. Котовськ. Цю адресу по інструкції

посильного, я не повинен був говорити нікому). Я швиденько пішов виконувати команду Денісова. Тим часом Денісов сам повідомив черговому офіцеру по школі про цю подію. Черговий по школі повідомив Начальнику школи...

Військове містечко заходилося на відстані 350 м. від нашої казарми. Коли ми підійшли з Шабуровим, то на плацу школи уже була вишикувана уся школа, усі офіцери, а біля начальника школи стояв Зікеєв.

«Сьогодні майстер спорту з класичної боротьби, чемпіон України Зікеєв здійснив непокору і напад на командира, – це надзвичайно важке військове звинувачення, і тому прийнято рішення Міністерством оборони України позбавити Зікеєва усіх спортивних звань та заборонити йому, на період служби в армії, виступати на усіх спортивних змаганнях і перевести його, для проходження подальшої служби, в будівельний батальйон», - такими словами закінчив своє повідомлення начальник школи. Звідси, де стояли офіцери, було чути оплески...

Хліб з кукурудзи, гарніри, до м'ясних продуктів, - з кукурудзи...

Була ще одна суттєва проблема: у солдатській столовій нашої школи нам подавали їду, приготовлену виключно на кукурудзі, три рази на день. Хліб з кукурудзи, гарніри, до м'ясних продуктів, з кукурудзи, супи з кукурудзи, борщ з кукурудзи...

«У мене бувало таке почуття, що запах кукурудзи, з солдатської їдальні, яка знаходилася на відстані до нас 100м, я відчував і тоді, коли ми на плацу, по команді Денісова, проводили тренування», - згадав цей запах і зараз, коли писав ці рядки.

Це відбувалося за часів правління Радянською владою Н.С. Хрущовим. По ініціативі якого ми хотіли наздогнати і перегнати Сполучені Штати Америки. Після відвідання США Н.С. Хрущовим, - де йому американські фермери показали великі урожаї кукурудзи. Він приймає рішення, засіяти кукурудзою багато територій, тоді колишнього СРСР. Чинovníки перестаралися і засіяли кукурудзою великі площі, зменшивши засіви жита та пшениці.

Ще М.С. Хрущовим було введено, - у всіх військових частинах та підрозділах, **вести** господарство по виробництву м'яса, для внутрішніх потреб на відходах, які завжди є у діючих солдатських їдальнях.

Зміни в керівництві країни

14 жовтня 1964 року Леонід Брежнєв змінив ініціатора "відлиги" Микиту Хрущова на посту першого секретаря КПРС, фактично очоливши державу.

У 1964 році, з приходом до влади Л.І. Брежнєва, в колишньому СРСР ситуація, з житом і пшеницею, поступово почала вирівнюватися, але військова мілітаризація країни значно стала підсилюватися... Про що буде повідомлено далі по тексту.

У робочі дні зарядку, зі зводом, проводив Денісов. У вихідні дні зарядку, зі зводом, проводили сержанти, - по черзі. У цей час Денісов, знаходився у казармі і проводив свої заняття з великими гантелями і різного роду пружинними поясами. Мав надзвичайне, натреноване красиве тіло.

Коли зарядку проводив Денісов, у робочі дні, то він завжди був попереду і давав одну команду: «За мною!». Денісов красиво, як кінь, біг, а весь взвод біг за ним 30 хв. Спроба солдата відстати від нього, могла закінчитися нарядом на кухню мити посуду на 3 дні, за рахунок сну, порушника.

Зате у вихідні дні, сержанти не хотіли з нами бігати, і зарядку робили стоячі на місці, або на спортивному майданчику, біля перекладини, брусів, - сержант покаже, яку вправу робити, і скільки разів її повторити і т. д...

Практичне несення військової служби

У новорічну ніч 1963 року я був у караулі. Ми удвох охороняли нашу копицю соломи, де ми заповнювали соломою наші матраци та подушки, ця охорона входила у наше завдання.

Ми спитали у нашого старшини батареї, «Чому ця копиця соломи так потрібна нашій навчальній частині?», «якщо її не охороняти, то колгоспники за одну ніч її розтягнуть. А чим ми тоді будемо заповнювати матраци і подушки?», - відповів старшина.

І усе було нормально до 12 години ночі, коли били кремлівські куранти, ми почули спочатку крики на іншому посту охорони ГСМ, який був 100 м. від нашого посту. Потім почули постріл із автомату. Було морозно і багато снігу. У світлі Місяця, нам вдалося побачити, в далині по дорозі, до посту ГСМ, біжить наш розвідний із зміною, щоб замінити часового Ковальського Л. Г. Як потім вияснилося: один солдат, сусідньої військової частини, яка готувала військових танкістів, вирішив, таким чином, позбавити собі життя. Він знав про те, що часовий його пристрелить, якщо він проникне за огорожу охоронного об'єкту. І коли він хотів перелізти огорожу, часовий Ковальський Л.Г. кричав йому декілька раз: «Стій стріляти буду», - але солдат не слухав його. Зняв з себе ремінь, зняв бушлат, розірвав на собі гімнастюрку і закричав: «стріляй, стріляй». Ковальський Л.Г. зробив постріл у гору...

В цей, критичний час, прибули: розводящий, разом із зміною часових, - заспокоїли солдата, який розповів про те, чому він так хотів зробити. А суть була в тому, що його дівчина написала йому листа, в якому повідомила його, що виходить заміж. Солдата доставили у нашу військову школу.

Третього січня 1963 року на плацу школи вишикувалися усі слухачі школи (понад 2000 солдат, усіх сержантів, старшин, усіх офіцерів). Начальник школи попросив, з нашого взводу, підійти солдату Ковальському до нього. «Товариші солдати, сержанти, офіцери перед вами стоїть солдат, який спас іншого солдата. Формально він міг його позбавити життя, устав захищає дії часового на посту. Але часовий Ковальський поступив розумно і вданому випадку заслуговує позачергову відпустку до своїх батьків на 10 діб», - такими словами Начальник школи закінчив свій виступ. Під оплески, понад 2000 осіб, Ковальський Л.Г. повернувся до нашого взводу.

А матраци і подушки 1 раз на 3 місяці заповнювали свіжою соломою для того, щоб не заводилися клопи та воші.

За рік навчання, з нас зробили хороших фізкультурників, які могли робити різні вправи на спортивному майданчику, біля перекладини, брусів, - з фіксацією підходу до снаряду, і відходу від снаряду, після закінчення вправи. Навчили працювати на усіх обчислювальних, як старих, так і сучасних, на той час засобах. Ми підтвердили третій клас на усіх обчислювальних, як старих, так і сучасних, на той час засобах. Нас навчили працювати із теодолітом, ходити злагоджено шагом, з піднятою ногою і носочком ввєрх, - та ще багато чого, що потрібно було для майбутнього молодшого командира у бойовій частині ракетних військ стратегічного призначення.

Направлення у бойову частину ракетних військ стратегічного призначення

На той час в СРСР було чотири ракетні частини стратегічного призначення.

В оду із цих частин, яка знаходилася у м. Первомайськ, Миколаївської області, після закінчення річної школи сержантів, я і (ще четверо осіб зі мною), які мали інші спеціальності, були направлені для проходження служби у цій бойовій частині.

У Первомайську нас п'ятеро направили в комендатуру м. Симферопіль. Серед нашої групи оказався один солдат, батько якого жив у місті Симферопіль. Він дає батьку

телеграму і просить його, щоб він зустрів нашу групу (5 осіб) на залізничному вокзалі м. Симферопіль о 16.00. (це час прибуття нашої групи). Батько солдата нашої групи, зустрів нас дуже радісно: «Пропоную пообідати за мій рахунок і всім зайти у ресторан, це не далеко від вокзалу», - гордо заявив батько солдата. Стіл був накритий швидко, замовили і по сто грам...

Після цього ми розійшлися по місту хто-куди. Документів на руках, про вільне перебування у місті, окрім того, що ми направлені в комендатуру у нас не було.

У 20.00 військові патрулі, по місту, усіх нас, 5 осіб, зібрали в комендатурі, посадили у закритий кузов військової машини і повезли у дивізіон ракетної частини. На вулиці уже було темно. Я тільки відчував, як напружено працює двигун: «Нас везуть у гори», - подумав я і почав сидючи дрімати.

Коли ми приїхали в ракетний дивізіон, я зрозумів, - нас тут уже, на прохідній в дивізіон, чекали сержанти спец підрозділів, в які ми були направлені зі школи сержантів. До мене підійшов старший сержант Нікишин, з відділу ОПД (Організація підготовки даних дивізіону).

«Їсти хочете? - Я можу організувати вечерю у нашій солдатській столовій», - спитав мене Нікишин. «Ні дякую», - відповів я. І ми пішли в казарму, де мені Нікишин показав ліжко, на першому поверсі, де я буду відпочивати. Так почалася моя служба у ракетному дивізіоні стратегічного призначення.

У 6.00 я піднявся сам, заправив ліжко і вийшов на вулицю на зарядку. На вулиці біля 3-х казарм нікого не було. Я побіг вулицею до лісу, у який упиралася вулиця. Там був спортивний майданчик, на якому я зробив зарядку. Згодом стали появлятися одинокі фізкультурники такі як я. Колективного, організованого сержантами, виходу підрозділів на зарядку не було. Я подумав: «Так така служба може медом показатися», - дістався казарми, у якій ще де-хто і не піднімався. Зустрів Нікишина, який мені сказав: «У нас не так як в школі сержантів, усі підрозділи працюють на стартових столах у різні зміни, - звикай до нового порядку», - сказав Нікишин.

Старший сержант Нікишин служив третій рік, і в листопаді, збігав його термін строкової служби. Він іде на «дембель», - так казали «старики – служажки», третього року служби.

Коли я появився в дивізіоні, мене не поставили на посаду зав командира підрозділу підготовки даних дивізіону, на яку мене готували у школі сержантів і я, до закінчення служби Нікишиним, був рядовим солдатом підрозділу.

Стимулом для цього було, - отримання класності

Теоретичні і практичні заняття нашого відділу проводилися у класі, який був розташований у приміщенні, через стінку, штабу дивізіону, тільки вхід був з другої сторони.

Начальником штабу дивізіону був майор Карпов. Часто заходив до нас у клас, цікавився: «Як справи?», «Добре», - гучно, хором, відповідали усі солдати підрозділу.

Заняття проводив, як правіло Нікишин. Раз на тиждень проводив заняття Командир підрозділу підготовки даних дивізіону капітан Мурашко.

Капітан Мурашко, - фахівець високого класу, але не по рокам його тримали у цьому військовому званні. «Йому по рокам, потрібно було уже у генеральських пагонах служити, але він був українцем, які у таких військах, в колишньому СРСР, не могли мати ліфту по службі вище звання капітану», - подумав я, - коли уперше його побачив.

Вони давали вхідні параметри, для ракети на пусковому столі і координати цілі, яку ракета повинна вразити. Розрахунки траєкторії ракети проводилися двома виконавцями, різними формулами (26 різних формул), для того, щоб порівняти два варіанти обчислення. Якщо розбіжності, у розрахунках були різними, на величину більше 30 метрів, то розрахунок потрібно було повторити. Була допущена помилка одним із виконавцем розрахунку. Це була тільки одна умова. Друга умова, розрахунки провести не більше як за 15 хвилин. Цим заняттям ми щоденно приділяли багато уваги, вдосконалюючи свої здібності в безпомилковій і швидкій роботі обчислення. Стимулом для цього було, - отримання класності. Яка мала градацію: третій клас, другий клас, і перший клас, - само високий. При отриманні чергової класності солдату підвищували платню за місяць служби на 15 карбованців. Для солдата, це все-таки були значні кошти, на той час, адже зарплата рядового солдата, без класності, була 3 рублі 60 копійок...

Коли була хороша погода, ми виходили, за територію дивізіону, в гірську місцевість, поблизу дивізіону, зі штативами та теодолітом. Для тренування уміння прокладання нового теодолітного ходу, який потрібний для прив'язки стартового стола ракети, на новій позиції, якщо виникне така військова потреба.

Гірська система на півдні України та Кримського півострова простягається вздовж чорноморського узбережжя на 180 км ...

В геологічній будові Криму виділяється кілька великих районів. Північна частина півострова Крим розташована в зоні Причорноморської платформної западини.

Клімат Кримських гір змінюється від субтропічного, з м'якою зимою і жарким посушливим літом на Південному березі Криму, до прохолодного, вологого ...

Наш дивізіон знаходився у кримських горах, на висоті 1400м над рівнем моря.

Щоденно я дотримувався режиму. 6.00 піднімався і, обов'язково, робив зарядку.

У підрозділі було 8 осіб, з Нікишиним. Із них, 5 осіб, до служби, були студентами другого курсу різних інститутів. Один був студентом Казанського Університету, а у підрозділі був дев'ятим.

Згодом, у вранці, на зарядку, - до мене почали приєднуватися солдати-студенти нашого підрозділу. Нікишин, та ще двоє служивих, на третьому році служби, все ще не хотіли входити до нашої групи фізкультурників.

Чергова перевірка фізичної та бойової підготовки

У листопаді місяці 1963 року у нашому дивізіоні проводилася чергова перевірка фізичної та бойової підготовки. Перевіряв наш дивізіон підполковник Григор'єв, зі штабу нашої частини, яка була розміщена у Первомайську, Миколаївської області.

Почалася перевірка фізичної підготовки з солдатів третього року служби, (Зайцева, Луценка), з солдатів другого року служби (Шапошнікова) він показав заліковий результат. Черга підійшла до солдатів нашого підрозділу, першого року служби, які мали освіту другого курсу інституту (Сауніна, Суркова, Романцова, Шовкопляса, - студента другого курсу Казанського університету). Григор'євим їх результат, був оцінений, - не задовільним, з рекомендацією, попрацювати кожному індивідуально над комплексом вправ на турніку для залікового результату. По суті вони не могли підтягнутися, нормально 2 рази, на турніку. Не то, щоб зробити якусь вправу на турніку. Я був останнім по списку, для перевірки фізичної підготовки. Коли мене визвали до «снаряду», я показав весь вишкіл, якому вчив старший сержант Денісов, сержанти Воропаєв, Малащенко...

Підхід до снаряду, - з фіксацією рухів, виконав комплекс вправ необхідних для заліку, - з фіксацією рухів, виконав зіскок зі снаряду, - з фіксацією руху приземлення, - рухами строю відійшов від снаряду і став у шеренгу строю...

«А це що за солдат, у вашому підрозділі?», - звернувся Григор'єв до старшого сержанта Нікишина. «Це наш наступний командир, відділу підготовки даних дивізіону», - сказав з гордістю Нікишин. «Відчувається вишкіл школи підготовки молодших командирів, - оцінка відмінно», - такими словами закінчив Григор'єв свою перевірку, фізичної підготовки нашого відділу, та побажав усім здоров'я і успіху у службі. «Завтра ми з вами проведемо перевірку на підтвердження класності, вашого заступника у бомбосховищі», - сказав Григор'єв.

Підполковник Григор'єв був начальником служби підготовки даних нашої військової частини, ракетних військ стратегічного призначення, яка знаходилася у «Первомайську», Миколаївської області. Раз у рік він їздив по 6-ти дивізіонам нашої військової частини і робив перевірки фізичної та бойової підготовки. Підтвердження класності потрібно було робити щорічно.

На класність завжди перевіряли у бомбосховищі для того, щоб наблизити перевірку до ситуації, яка може бути при введенні військового стану, або ведення дивізіоном бойових дій.

У бомбосховищі був клас, де розміщувалися 8 електричних машинок (були і арифметри, та логарифмічні лінійки), для роботи обчислення траєкторії ракети і параметрів, для її запуску на стартовому столі.

Григор'єв дав початкові параметри усім, хто пройшов перевірку фізичної підготовки (окрім солдатів першого року служби), для пускового стола, та цілі, яку ракета повинна вразити. Поставив годинник на столі і вийшов з класу. Через 15 хвилин він зайшов у клас і

зупинив годинник. Почалася звірка розрахунків, які були у Григор'єва, Нікишина і у мене. Перевірка показала хороший результат.

Розбіжності у розрахунках, усіх учасників, були не більше 20 метрів, допустима розбіжність 30 м.

Для ракет нашого дивізіону, які несли атомні боєголовки, уявіть собі, 30 метрів від цілі приземлення та вибуху ракети, - хіба ця похибка у 30м, могла мати якесь значення?, для не пошкодження цієї цілі...

Григор'єв підтвердив перший клас Нікішину, Мені присвоїв третій клас.

Після перевірки, Григор'євим, поступово активізувалися, «до армійські, студенти других курсів інститутів», нашого підрозділу. По одному почали підніматися, о шостій годині ранку, і складати мені компанію виходу на зарядку.

У вільний час, коли солдати третього року служби збиралися, у місті відведеного для куріння, я ходив до спортивного залу, - просто не кував, та і не хотів слухати, пусті розмови «стариків». «Скільки залишилося: з'їсти метрів риби, випити літрів чаю, скільки з'їсти порцій перловки і т. д.», - підводили свої баланси, один солдат «старик» перед другим...

Через де-який час до мене стали приєднуватися і Луценко, Шапошніков, та всі інші солдати нашого підрозділу.

Про нашу фізичну активність стало відомо капітану Мурашко - нашому командирі, та начальнику штабу дивізіону, майору Карпову. Вони позитивно сприйняли цю інформацію.

Наші керівники частіше почали заходити до нас у в клас, перед початком занять.

Заняття у класі проходилися щоденно, в робочі дні. Обов'язково, щоденно у двох, ми проводили одне обчислення траєкторії, різними формулами, для ракети, по всім параметрам з перевіркою часу та результатів обчислення. Якщо була допущена помилка, то ми обов'язково знаходили її, і хто її зробив, та виправляли для того щоб більше не допускати таких помилок.

Для навчання, мені у класі, була хороша можливість: по математиці, фізиці, тригонометрії, хімії.

Якщо у мене виникали якісь питання, по цим предметам, то я звертався до наших студентів - однокурсників. Вони з задоволенням вступали у диспут по проблемі. У такій творчій обстановці проходила моя служба та підготовка до екзаменів до вищого навчального закладу. Я використовував кожну вільну годину для навчання.

Призначення на посаду

У листопаді 1963 року, після уходу з армії Нікішина, Капітан Мурашко написав рапорт про присвоєння мені звання молодшого сержанта, згодом, до Нового року, сержанта, і призначення мене зам командира відділу організації підготовки даних дивізіону. Я став замом Мурашка.

Зі мною капітан Мурашко любив грати у шахи, як заходив зранку до нас у клас, після приїзду усіх офіцерів з н. п. «Мазанка». Цей населений пункт знаходився, у горах, набагато нижче знаходження самого дивізіону (дивізіон знаходився на висоті 1400 м. над рівнем моря).

Там жили сім'ї усіх офіцерів дивізіону. На службу в дивізіон офіцери приїздили автобусом, коли була хороша погода, або легким артилерійським тягачем, коли було бездоріжжя...

Коли він вигравав партію у мене, то радувався, як дитина. Коли програвав, то сильно переживав, через не удачу. Знаючи про таку реакцію на ситуацію програшу, я інколи

користувався цим станом партнера по шахам, для вирішення вільного виходу у м. Симферопіль по вихідним дням.

Як можна було отримати, - дату, години перебування у м. Симферопіль

У п'ятницю Мурашко заходить до нас у клас. «Давайте заб'ємо одну партію», - звертається Мурашко до мене. Я беру фігури шахів і ми їх розставляємо на дошці. Починаємо грати, я спеціально роблю такі ходи в партії, які, як правило, ведуть до програшу партії, через багато ходів попереду. Мурашко задоволений. «А давайте заб'ємо ще одну», - з посмішкою говорить Мурашко. Починається друга партія, яка через десяток моїх ходів, стає очевидним програш. Мурашко на висоті позитивного ефекту. У цей момент я звертаюся: «Товариш капітан надайте мені дозвіл на перебування у м. Симферопіль у суботу з 8.00 до 20.00», тому що мені потрібно де-що купити із засобів особистої гігієни. У наших дивізіонних ларьках немає», - говорю своє прохання, в момент, коли Мурашко лівою рукою тримає фігуру, і міркує куди її поставити, а правою рукою дістає із карману гімнастюрки заготовлений бланк, з печаткою, з підписом начальника штабу дивізіону Карпова. «Візьміть, - дату, години перебування у м. Симферопіль, заповните самі», - і передає мені бланк. Другу партію я програю... Мурашко задоволений, пішов по своїм службовим справам.

У понеділок, вранці, до класу заходить капітан Мурашко і до всіх «Вітаю», до мене «Давайте заб'ємо одну партію», - потирає руки Мурашко.

Сідаємо грати. Я максимально налаштований виграти партію. Мені це вдається. Мурашко не задоволений собою.

«Давайте заб'ємо ще одну партію», - наполягає Мурашко.

Сідаємо грати. Я максимально налаштований виграти і цю партію. І мені це вдається...

«А !...А !», - Мурашко підняв руку і пішов по своїм службовим справам.

Ми з ним часто грали у шахи. Я завжди так робив, щоб Мурашко мав все-таки більше вигравів. Але коли мені було потрібно поїхати у м. Симферопіль, бувало я програвав три партії підряд, для доведення партнера по шахам, до стану коли, він мені давав заготовлений бланк, з печаткою, з підписом начальника штабу дивізіону Карпова і говорив «Візьміть, - дату, години перебування у м. Симферопіль, заповните самі», - при повному задоволені капітана Мурашко.

Зимою, у лютому місяці 1964 року, із-за сильних снігопадів, в дивізіоні тимчасово відмінили усі дозволи на виїзд до м. Симферопіль. А мені у суботу було потрібно відвідати, свого сусіда з села Городешчини, Литвинчука Петра, який працював ветеринаром у м. Симферопіль, - я знав про те, що він, у наступний понеділок, збирається їхати у с. Городешчину, де жили мої батьки.

Для них я хотів купити те, про що просили у мене батьки. «Прекрасна ідея, яку можна втілити, якщо попросити допомоги, сусіда Петра », - міркував я.

У п'ятницю Мурашко, як завжди, заходить до нас у клас і до всіх «Вітаю», підходить до мене «Давайте заб'ємо одну партію», - звертається Мурашко до мене. Я беру фігури шахів і ми їх розставляємо на дошці. Починаємо грати, я спеціально роблю такі ходи в партії, які, як правило, ведуть до програшу партії, через багато ходів попереду. Мурашко задоволений. «А давайте заб'ємо ще одну», - з посмішкою говорить Мурашко. Починається друга партія, яка через десяток моїх ходів, стає очевидним програш. Мурашко на висоті позитивного

ефекту. У цей момент я звертаюся: «Товариш капітан надайте мені дозвіл на перебування у м. Симферопіль у суботу з 8.00 до 20.00, тому що мені потрібно де-що передати, сусідом з села Городещини, Литвинчуком, який працює ветеринаром у м. Симферопіль, - він, у наступний понеділок, збирається їхати у с. Городещину, де живе його мама та мої батьки.

Для них я куплю те, про що просили у мене батьки. Прохання батьків можна втілити, якщо попросити допомоги, сусіда Петра Литвинчука. У наших дивізіонних ларьках немає», - говорю своє прохання, в момент, коли Мурашко лівою рукою тримає фігуру, і міркує куди її поставити, а правою рукою дістає із карману гімнастюрки заготовлений бланк, з печаткою, з підписом начальника штабу дивізіону Карпова. «Візьміть, - дату, години перебування у м. Симферопіль, заповните самі», - і передає мені бланк. Другу партію я програю... Мурашко задоволений, пішов по своїм службовим справам.

У суботу, з самого рання, до н. п. «Мазанка», де жили сім'ї офіцерів, я доїхав з водієм на легкому артилерійському тягачеві. Водій їхав за офіцерами дивізіону, яких потрібно було доставити з н. п. «Мазанка», для служби, у суботу, в дивізіоні. У суботу, на службу, приїхав і капітан Мурашко.

До м. Симферопіль я доїхав рейсовим автобусом.

У м. Симферопіль я зустрівся зі своїм сусідом, все що потрібно було нам зробити, ми все зробили. Не обійшлося і без 150 грамів на «Коня». Сусід мене посадив на послідній автобусний маршрут «Симферопіль - Мазанка». Я приїхав у н. п. «Мазанка», на автобусній зупинці нікого не було. На вулиці: морозно, темно, валить сніг, видимість нуль, дорога заметена снігом....

До дивізіону, у гору 12 км...

«Опа!..що робити?», - приймаю рішення, - іти пішки у гори до дивізіону.

Мій рух, у глибокому снігу, сповільнений. Але я все-таки, налаштований іти вперед, до своєї мети. Через 20-30 хвилин я побачив 2 тусклі вогні. «Невже вовки?», - промайнула у мене думка у голові і я в міг відчув холод по спині. Вирішив іти на тусклі вогні.

Коли мене повністю освітив легкий артилерійський тягач, він зупинився.

«Сержант Цитаненко, як Ви тут опинилися? Ану мерщій сідайте у кузов тягача», - відкриваючи двері кабіни, командирським голосом, сказав Начальник штабу дивізіону майор Карпов. Я заліз у кузов тягача. У кузові були дві довгі дошки, по бокам кузова.

На них, сидячи, їхали офіцери дивізіону додому у н. п. «Мазанка», - після служби у суботу в дивізіоні. Вільне місце було одне з правої сторони кузова. У кузові було темно. Я сідаю на вільне місце і почув: «А !...А !», - Мурашко підняв руку і махнув нею в кузові, - виразив своє незадоволення. Мене довели до автостанції н. п. «Мазанка», усі офіцери вийшли з тягача. Я з водієм тягача, доїхав без проблем у дивізіон.

У понеділок Мурашко заходить до нас у клас. «Вітаю всіх», - гучно привітався Мурашко і підійшов до мене. «Давайте заб'ємо одну партію?», - звертаюся я до Мурашко. І беру фігури шахів і ми їх розставляємо на дошці. Починаємо грати, я спеціально роблю такі ходи в партії, які, як правило, ведуть до програшу партії, через багато ходів попереду. Мурашко задоволений. «А давайте заб'ємо ще одну?», - з посмішкою говорить Мурашко.

Починається друга партія, яка через десяток моїх ходів, стає очевидним програш. Мурашко на висоті позитивного ефекту, - пішов по своїм справам служби.

Я сильно хвилювався і думав про те, що будуть вжиті неприємні заходи, проти мене.

А все закінчилося так просто.

Але я до сих пір не маю відповіді на питання: «Хто мене направив у той бік, де повинен був з'явитися тягач, адже я міг з ним розминутися. І зберіг мене, у цей морозний, сніжний

день і не допустив випадку, - замерзнути мені у горах Криму?», - над цим я, інколи, розмірковую.

Зобов'язані були вести господарство по виробництву м'яса

Виконуючі рішення партії та уряду, у всіх військових частинах та підрозділах, зобов'язані були вести господарство по виробництву м'яса, для внутрішніх потреб на відходах, які завжди є у діючих солдатських їдальнях.

У дивізіоні була своя свиноферма, в якій вирощували свиней на м'ясо для власних потреб. Головним свинарем був солдат строкової служби. Мав звання єфрейтора. І саме головне те, що він працював на цій посаді добровільно, і знав справу досконало. У нього ще був кінь, якого солдат – єфрейтор навчив виконувати військові команди: «стій», «кроком руш». І оказалось, що ці дві команди, для коня, були достатніми для того, щоб він вчасно доставляв відходи, з солдатської їдальні до дивізіонної свиноферми, долаючи відстань понад 700м. (Свиноферма знаходилася за територією дивізіону на одній поляні у горах.) вчасно по годинам.

Система діяла так: Кінь з візком, на якому стояла пуста бочка, у яку будуть працівники столової виливати усі відходи. Рівно о 10.00 годині, до запасного виходу їдальні, підходить кінь, з візком з бочкою, і розвертається на 180 градусів. «Стий», - дає команду працівник їдальні, - кінь зупиняється. Працівники виливають у бочку відходи. «кроком руш», - дає команду працівник їдальні. Кін повіз візок до свиноферми по одній і тій же, накатаній дорозі щоденно, не залежно від кліматичної погоди. Біля свиноферми його зустрічає. «Стий», - дає команду солдат – єфрейтор.

Годували свиней (3-4 одиниці) відходами, які були у солдатській їдальні. Як правило різав свиней на м'ясо, до державних свят, сам солдат- єфрейтор. У солдатській їдальні появлялося сало з гарніром з картоплі. Солдати посміхалися та дехто відкрито говорив «Свиняче м'ясо забрали у офіцерську їдальню», - а нам залишили тільки сало.

Я зустрічався, на свинофермі, з цим солдатом-єфрейтором. Ми довго говорили з ним. Я йому розповідав, про моє дитинство, і про свиню «Льоню», - та ще багато чого.

Постріл ракетою стратегічного призначення

У літку 1964 року 6 -та батарея нашого дивізіону їде, з однією своєю табельною ракетою на полігон, який знаходиться під Волгоградом (Полігон називався Кап'яр).

Супровід цієї місії, від нашого підрозділу, очолює капітан Мурашко. Він включає мене та Романцова у цю місію і доручає нам, на полігоні, забезпечити підготовку усіх потрібних даних для пуску ракети.

Коли ми прибули на полігон, нас розмістили у «наметовому» містечку, на відстані 10 км, від пускового столу ракети. Керівництво полігону поставило вимогу, перед усіма підрозділами, які забезпечують пуск ракети. «Усім офіцерам, сержантам, солдатам потрібно здати теоретичний і практичний екзамен, на право проведення пуску ракети, на оцінку не нижче «4», протягом 1 місяця, - у випадку, яким небудь підрозділом, не буде виконана ця умова, батарея не буде мати допуск. Керівництво полігону може надати ще одну спробу, протягом, ще одного терміну підготовки 1 місяць», - таку задачу поставив представник керівництва полігону.

Середина літа, жара на полігоні, а тут потрібно готуватися до здачі екзамену...

Пройшов 1 місяць, всі підрозділи батареї, і наш підрозділ, успішно здали екзамени і отримали допуск до запуску ракети.

Замполіт 6 -ї батареї, нашого дивізіону, біля стартового столу для ракети, розмістив інформаційні планшети. На планшетах були прикріплені «Боеві листи». На них, солдати – кореспонденти підрозділів, призивали усіх мобілізуватися, і не зважаючи на спеку, працювати над собою з подвійною енергією, для успішної здачі екзаменів і отримання дозволу на запуск ракети.

У день запуску ракети, усі учасники в її підготовці до запуску, були доставлені до стартового столу, на якому уже стояла ракета для запуску.

Капітан Мурашко «Сержант Циганенко, з Романцовим заходьте у пункт управління, для отримання завдання, по підготовці даних, для пуску ракети».

У пункту управління нам показали робочий стіл, де ми будемо працювати. Обчислювальні машинки ми взяли свої.

По телефону: я отримую усі початкові параметри, необхідні для розрахунків. Проводимо і розрахунок траєкторії ракети, я і Романцов, - двома способами, за 15 хв. Отримуємо нормальну розбіжність 10м.

Усі потрібні розрахунки, і розрахунок траєкторії ракети, я передаю, по телефону, персоналу, на стартовому столу, який забезпечує введення цих параметрів для ракети.

Коли все було готово: «Увага! Усьому обслуговуючому персоналу, та усім технічним засобам, обслуговування ракети, терміново відійти та відвести їх на відстань, від стартового столу, не менше 1 кілометра», - по гучно-мовнику була передана команда.

Після того, як була виконана ця команда, ми усі були на відстані 1 км.

С початку побачили полум'я, яким обгортається ракета, звук до нас ще не дійшов. Усі залишили техніку, і я з Романцовим, почали бігти у напрямку до ракети. Усім хотілося наблизитися до ракети, якомога ближче. Ми почули звук від того першого полум'я. Усі лягли на землю і продовжували повзти к напрямку ракети. Бачимо клуби полум'я закрили ракету, звук ще не дійшов до нас, продовжуємо повзти у напрямку до ракети. І раптом: «Нестерпимий грохот, здавалося лопнула Земля під нами », - усі розвернулися повзти від ракети, назад у сторону від ракети подалі, тримаючи руки на вухах.

Я, з Романцовим, поїхали у наметове містечко. У наметовому містечку роздягнувся, до трусів, ліг на ліжку і став читати книгу. Пройшло біля двох годин.

«У якому наметі знаходиться сержант Циганенко, з Романцовим ?», - почув я. «А Ви стоїте біля цього намету», - так відповів вартовий наметового містечка.

Старший лейтенант, з солдатом. у якого був автомат на плечі зайшли у наш намет.

«Сержант Циганенко, солдат Романцов, одягайтесь і поїдете з нами до стартового столу ракети », - вимогливим голосом сказав старший лейтенант.

Ми одягнулися у форму – вийшли до машини, з критим кузовом, яка нас чекала.

«Товариш старший лейтенант, поясніть мені причину нашого затримання?», - спитав я старшого лейтенанта, перед тим як сісти у кузов крикої машини.

«Мені не дозволено з Вами розмовляти», - сказав мені старший лейтенант.

Я, з Романцовим, сіли у кузов крикої машини, старший лейтенант з солдатом, у якого був автомат, сіли до водія, і ми поїхали...

Дорогою, я з Романцовим, згадували про усі команди та параметри, які я давав для підрозділів, в період підготовки ракети до пуску. І ми твердо були переконані в тому, що з нашої сторони помилки не могло бути.

Коли ми підїхали до пускового столу ракети, біля його вже були усі підрозділи 6-ї батареї нашого дивізіону, з офіцерами та солдатами, - з технічними машинами обслуговування ракети до запуску.

«Товариш капітан, що тут діється? », - я спитав капітана Мурашка.

«А !...А !», - Мурашко підняв руку і махнув нею. Пішов до інших офіцерів, які стояли групою, у тіні машини.

Я, з Романцовим, також сховалися, від нестерпно палючого сонця, у тіні машини.

«Боеві листи», на планшетах «замполіта» 6 -ї батареї, нашого дивізіону, які були до запуску, біля стартового столу ракети, були знищені, ударною силою, при запуску ракети, і валялися за 30-40м. у степу полігону. І нікому вони вже були не потрібні.

У такій ситуації вичікування, усі разом з офіцерами, знаходилися 6 годин під палючим сонцем.

«Товариші воїни, Вами були виконані всі роботи, по підготовці запуску ракети, її запуск на високому рівні. Як стало відомо, ракета не дійшла до цілі 300 км. Вашої помилки в цьому немає. Установлений заводський дефект, при монтажу ракети. Дякую всім за службу», - закінчив свою інформацію генерал, - командир нашої військової частини.

Зростаюче передчуття можливої відповідальності присутніх солдат та офіцерів раптом перестало існувати. Усі з полегшенням здихнули. Водії технічних машин обслуговування ракети, одночасно включили двигуни, - піднялася курява з димом. Не зважаючи на куряву, усі швиденько зникли, у штатних машинах обслуговування ракети і поїхали до наметового містечка. І тільки в машинах, відвели душу, для переконання того, що у їхнього підрозділу помилки не могло бути. Бо вони діяли с високою відповідальністю, по підготовці ракети до пуску...

Через 4 дні ми повернулися до дивізіону. Служба швидко набрала свій установлений режим.

Чергова перевірка фізичної та бойової підготовки

У листопаді 1964 року, у нашому дивізіоні, проводилася чергова перевірка фізичної та бойової підготовки. Перевіряв наш дивізіон підполковник Григор'єв, зі штабу нашої частини, яка була розміщена у Первомайську, Миколаївської області.

Почалася перевірка фізичної підготовки з солдатів третього року служби, (Луценка), (Шапошнікова) вони показали заліковий результат. Черга підійшла до солдатів нашого підрозділу, другого року служби, які мали освіту другого курсу інституту (Сауніна, Суркова, Романцова, Шовкопляса, - студента другого курсу Казанського університету).

Григор'євим їх результат був оцінений заліковим, та відміченим похвалою, за ту працю кожному індивідуально, над комплексом вправ на турніку, для залікового результату.

«Завтра ми з вами проведемо перевірку вашого підрозділу і на підтвердження класності. у бомбосховищі», - сказав Григор'єв.

Підтвердження класності, заступнику командира організації підготовки даних дивізіону, потрібно було робити щорічно.

У бомбосховищі, на класність, завжди перевіряли для того, щоб наблизити перевірку до ситуації, яка може бути при введенні військового стану, або ведення дивізіоном бойових дій.

Григор'єв дав початкові параметри мені, для пускового столу, та цілі, яку ракета повинна вразити. Поставив годинник на столі і вийшов з класу. Через 15 хвилин він зайшов у клас

і зупинив годинник. Почалася звірка розрахунків, які були у Гигор'єва, і які були у мене. Перевірка показала хороший результат.

Розбіжності. у розрахунках, були не більше 25 метрів, допустима розбіжність 30 м.

Для ракет нашого дивізіону, які несли атомні боеголовки, уявіть собі, 30 метрів від цілі приземлення та вибуху ракети, - хіба ця похибка у 30м, могла мати якесь значення?, для не пошкодження цієї цілі...

Мені Григор'єв присвоїв другий клас.

Подальша мілітаризація військових частин колишнього СРСР

У листопаді 1964 року у нашому дивізіоні відкрилися 6-ти місячні курси по підготовці офіцерів, виключно, з солдатів, які були на третьому році служби.

Почався набір на ці курси. Але бажаючих було мало. Це не влаштовувало організаторів курсів і вони запропонували де-які мотивації для того, щоб більше зацікавити солдат на третьому році служби. Їм було обіцяно:

- Після закінчення цих курсів, ви не будете залишатися у армії на службі, з отриманням офіцерського звання, - але вам буде дозволено поступати у вищі навчальні заклади (надалі ВНЗ), у цьому році, в період серпня вступних екзаменів у ВНЗ країни;
- Ті солдати які успішно здадуть вступні екзамени і будуть зараховані у ВНЗ, будуть достроково звільнені з армії у запас;
- Хто не здасть екзамен у ВНЗ, повинен повернутися на службу у армію;
- Для успішного вступу у ВНЗ, після отриманням офіцерського звання, в дивізіоні будуть працювати вчителі 8-10 класів зі школи н. п. «Мазанка»;
- Вчителі будуть готувати вас, по тім предметам, які вам потрібні для вступу у вибраний вами ВНЗ, для успішної здачі екзаменів;
- По закінченню вчителями підготовки вас для вступу у ВНЗ, вони у вас приймуть контрольні екзамени, у дивізіоні, для того, чи ви дійсно готувалися добросовісно і маєте знання;
- І чи потрібно вас відпускати для екзаменів у ВНЗ?

Набір бажаючих, із солдат, отримати офіцерське звання, зріс. Таким чином, група була сформована і почалися заняття...

Я самостійно продовжував готуватися до контрольних екзаменів, у дивізіоні, які будуть проводити вчителі середньої школи н. п. «Мазанка». Цікавим для мене було те, що викладач хімії зі школи, - була дружина капітана Мурашко.

Про мою самостійну підготовку, до екзаменів у ВНЗ, стало відомо капітану КГБ СРСР. Він весь час знаходився у дивізіоні і контролював командира дивізіону, підполковника Анріанова, в частині їм забезпечення: таємності військової підготовки, таємності існування нашого дивізіону, таємності солдатського листування зі своїми родичами.

Методи засекречення ракетного дивізіону стратегічного призначення

Місцеві жителі н. п. «Мазанка» не знали про існування нашого ракетного дивізіону стратегічного призначення. Вони знали про те, що там є артилеристи. Для переконливості у такому розумінні, місцевими жителями, навколишніх сіл дивізіону, спеціально для них,

військова частина артилеристів, яка охороняла наш дивізіон, проводила маневри 1 раз на місяць.

Демонстративно, тягачами возили пушки- гаубиці по селам. Вели тренування пострілами, у вечірніх сутінках, таким чином, щоб можна було бачити траєкторії снарядів – «болванок», які пролітали не далеко від дивізіону. Я не раз бачив ці траєкторії польотів снарядів, - дуже цікаво дивитися на них, коли ти знаєш, - вони не вибухають, і для чого ця імітація...

Я шокований Вашою пропозицією

«Сержант Циганенко я знаю про те, що ви готуетесь для вступу у ВНЗ. Я давно цікавлюся Вами, як зам командира, дуже відповідального підрозділу дивізіону. Пропоную Вам поступити а училище КГБ СРСР. По моїй рекомендації Вас зачислять без екзаменів. В період навчання, у вас буде висока стипендія», - з такою пропозицією звернувся до мене капітан КГБ СРСР.

«Я налаштований поступати у Київський політехнічний інститут, на енергетичний факультет», - я відповів на пропозицію капітана.

Повернувся в клас нашого підрозділу. Розповів своїм підлеглим про розмову з капітаном КГБ і мою відповідь йому.

Усі одногосно сказали мені про те, що це була «Фортуна!», якою потрібно було скористатися.

Через де-кілька днів я зустрівся з капітаном КГБ СРСР. «Товариш капітан доброго дня. Я думав над Вашою пропозицією і прийшов до висновку, що я дуже поспішив з негативною відповіддю. Зараз я твердо заявляю, я згоден з Вашою пропозицією», - на одному диханню, - я повідомив капітану.

«Вибачте. Тепер я не погоджуюсь», - з характерною твердістю командира, відповів мені капітан КГБ.

У травні 1965 року, у нашому дивізіоні, закінчилися 6-ти місячні курси по підготовці молодших офіцерів, виключно, з солдатів на третьому році служби. Усі отримали звання молодшого лейтенанта.

Почали працювати вчителі 8-10 класів зі школи н. п. «Мазанка». Вони проводили, по суті, репетиторські заняття з новими лейтенантами, для вступу в інститути.

На початку липня 1965 року, вчителі 8-10 класів зі школи н. п. «Мазанка», у дивізіоні, організували контрольні екзамени, для усіх бажаючих, поступати у ВНЗ.

За часів правління Радянською владою Н.С. Хрущовим. По ініціативі якого, ми хотіли наздогнати і перегнати Сполучені Штати Америки. Він приймає рішення: в колишньому СРСР, у всіх ВНЗ, ввести обов'язкове вивчення курсу з хімії. Приймання у всі ВНЗ через обов'язкові екзамени з хімії.

Здача контрольних екзаменів на право поступати у ВНЗ

Я пішов здавати шість екзаменів: математика, і фізика, - письмова, і усна, з хімії, письмова робота на вільну тему.

Капітан Мурашко, не дуже хотів, щоб я здав усі контрольні екзамени. Він мені про це не говорив, але до мене дійшла така інформація. Він хотів, щоб я демобілізувався у листопаді місяці, коли збігав мій термін служби в армії.

«Капітан Мурашко, може натиснути на свою дружину – вчителя з хімії, яка може поставити мені незадовільну оцінку з хімії», - я подумав діяти в даній ситуації і багато уваги, рішив, надати екзамену з хімії. Мої зусилля були дієвим захистом проти такого свавілля. Коли дійшла черга до здачі контрольного екзамену з хімії, я вийшов на нормальний стан підготовки, по даному предмету. Взяв білет:

«У білеті було 3 теоретичні питання і три задачі, на визначення кількості отриманого хімічного елементу, при даній хімічній реакції.

На теоретичні питання, я написав по 3 формули, прикладів хімічних реакції, вирівняв, ліву праву сторони формули.

На логарифмічній лінійці виконав усі три розрахунки, для задач, на визначення кількості отриманого хімічного елементу, при даній хімічній реакції», - все це я написав на папері, який видала мені вчителька з хімії.

«Ваші відповіді дуже переконливі. Мені було дуже цікаво, як Ви швидко виконали розрахунки на логарифмічній лінійці », - так мені відповіла вчителька з хімії.

«А Ви можете у цій формулі, хімічної реакції, вирівняти ліву, праву сторони і провести розрахунки на визначення кількості отриманого хімічного елементу, указала якого», - додатково, вчителька дала мені завдання.

«Сидячи перед вчителькою я швидко впорався із цим завданням і виконав розрахунки на логарифмічній лінійці», - та надав їй отриманий результат.

«Отриманий результат вірний », - сказала вчителька, дивлячись у свій блокнот.

«А Ви можете у цій формулі, хімічної реакції, вирівняти ліву, праву сторони і провести розрахунки на визначення кількості отриманого хімічного елементу, указала якого», - додатково, другий раз, вчителька дала мені завдання.

«Сидячи перед вчителькою я швидко впорався із цим завданням і виконав розрахунки на логарифмічній лінійці», - та надав їй отриманий результат.

«Отриманий результат вірний », - сказала вчителька, дивлячись у свій блокнот.

«А Ви можете у цій формулі, хімічної реакції, вирівняти ліву, праву сторони і провести розрахунки на визначення кількості отриманого хімічного елементу, указала якого », - додатково, у третій раз вчителька дала мені завдання.

«Сидячи перед вчителькою я швидко впорався із цим завданням і виконав розрахунки на логарифмічній лінійці», - та надав їй отриманий результат.

«Отриманий результат вірний », - сказала вчителька, дивлячись у свій блокнот.

«Да, Ви дійсно підготовлений по предмету з хімії. Оцінку ставлю Вам, відмінно», - сказала вчителька. Вона не змогла мені завадити (не захотіла брати участь у змові), отримати дозвіл на можливість поїхати з армії, в кінці липня, для вступу ВНЗ, з першого серпня 1965 року..

Решту контрольних екзаменів я здав: математику усно - відмінно, письмово – на 4; фізику усно на – 4, письмово на 4.

Набрав 22 бала.

25 липня 1965 року, я покинув дивізіон.

Наступило нове життя.

Я приїхав поступати в Київський політехнічний інститут (надалі КПІ), через 6 років, після закінчення 10 класів.

У приймальній комісії дали направлення:

Стати на військовій облік, у районному воєнному комісаріаті, який курирує КПІ;

Пройти медкомісію;

Пройти сан інфекцію;

Влаштуватися в гуртожиток;

Я ще не був демобілізований, з рядів Радянської армії. Зобов'язаний був носити військову форму. Щоб я, не поступив в КПІ, то зобов'язаний був, повернутися у свою військову частину.

До речі, у 1965 році, з військових частин, до вступу у ВНЗ, приїхали десятки тисяч військових, в колишньому СРСР. І тільки 15-20% поступили у ВНЗ, решта повернулася дослужувати, у своїх військових частинах...

Почалися вступні экзамени в інститут...

Першим экзаменом була математика письмово. Я здав экзамен на 4.

Усний экзамен по математиці я здав на 4.

Екзамен з хімії я здав на 4. Про цей экзамен варто прочитати далі.

Взяв білет з хімії:

«У білеті було 3 теоретичні питання і три задачі, на визначення кількості отриманого хімічного елементу, при даній хімічній реакції.

На теоретичні питання, я написав по 3 формули, прикладів хімічних реакції, вирівняв, ліву праву сторони формули. Словами нічого ще не пояснював. Біля мене, військового, стояла одна із контролерів (їх було троє) і через моє плече дивилася на мій аркуш паперу, що я на ньому пишу.

« У прикладах, хімічних реакції, вирівняв, ліву праву сторони формули. Взяв у руки логарифмічну лінійку (це дозволялося користуватися логарифмічною лінійкою) і провів на ній два розрахунки для задач, на визначення кількості отриманого хімічного елементу, при даній хімічній реакції. Все це написав на папері, який видали мені, при вході в аудиторію, де був экзамен з хімії», - і раптом:

«Товариш, абітурієнт, ану-ка дайте Ваш аркуш паперу», - сказала мені контролер і взяла його.

«У мене йокнуло у серці», - я подумав про те, що контролер мене запідозрила у використанні шпаргалки, - і спробуй потім пояснити, що це все не так. А экзамен не буде зараховано.

Контролер повільно відійшла від мене, піднялася на невисоку сцену (висота якої приміром 25 см), яка була у цій аудиторії.

«Увага абітурієнти дивіться на цей аркуш паперу. Отак потрібно готуватися до экзамену. Непотрібно писати багато слів, для роз'яснення того, про те як Ви розумієте питання. На теоретичні питання, напишіть по 3 формули, характерних прикладів хімічних реакції для цього теоретичного питання, вирівняйте, ліву праву сторони формули. І це буде зрозуміло нам про те, що ви опанували це теоретичне питання», - таку об'яву зробила контролер экзамену з хімії. І повернула мені мій аркуш паперу.

«Я продовжив свої розрахунки по третьому питанню, на логарифмічній лінійці. По закінченню розрахунків, мені запропонували іти до экзаменатора », - нарешті я перестав хвилюватися і підсів біля экзаменатора.

«Коротко і ясно написано на Вашому аркуші. Питань по білету немає. Є питання у мене до Вас, коли Ви закінчили школу?», - Спитала у мене екзаменатор.

«У 1959 році. Шість років тому», - відповів я екзаменатору.

«Але у Вас оцінка три у атестаті з хімії. Я Вам, відмінно, не можу поставити», - сказала мені екзаменатор.

«Я три роки готувався до цих екзаменів. Весь час працював над вдосконалення своїх знань, в тому числі і з хімії», - дав цю інформацію екзаменатору.

«Добре. Я Вам дам додаткові питання: а Ви можете у цій формулі, хімічної реакції, вирівняти ліву, праву сторони і провести розрахунки на визначення кількості отриманого хімічного елементу, указала якого», - додатково, екзаменатор дала мені завдання.

«Сидячи перед екзаменатором я швидко впорався із цим завданням і виконав розрахунки на логарифмічній лінійці», - та надав їй отриманий результат.

«Отриманий результат вірний », - сказала екзаменатор, дивлячись у свій блокнот.

«А Ви можете у цій формулі, хімічної реакції, вирівняти ліву, праву сторони і провести розрахунки на визначення кількості отриманого хімічного елементу, указала якого», - додатково, другий раз, екзаменатор дала мені завдання.

«Сидячи перед екзаменатором я швидко впорався із цим завданням і виконав розрахунки на логарифмічній лінійці», - та надав їй отриманий результат.

«Отриманий результат вірний », - сказала вчителька, дивлячись у свій блокнот.

«А Ви можете у цій формулі, хімічної реакції, вирівняти ліву, праву сторони і провести розрахунки на визначення кількості отриманого хімічного елементу, указала якого », - додатково, у третій раз, екзаменатор дала мені завдання.

«Сидячи перед вчителькою, я вперше почув таку назву елемента, який повинен з'явитися в результаті хімічної реакції і я не міг провести розрахунки на логарифмічній лінійці», - та про це сказав екзаменатору.

«Да, Ви дійсно підготовлений по предмету з хімії. І все – такі, оцінку Вам, відмінно, я не можу поставити, ставлю Вам тверду четвірку», - такими словами закінчила екзаменатор спілкування зі мною.

«І тільки у другому семестрі, з вивчення теорії з хімії, я дізнався про цей хімічний елемент, який повинен був з'явитися у тій хімічній реакції, формулу її, мені дала екзаменатор, для засипки абітурієнта», - так я зрозумів про цей екзамен.

Екзамен з фізики: письмовий, - здав на 4, усний, - здав на 3.

Твір писав на вільну тему. Вільна тема була про космонавтику. Написав на 3. Не захотів сильно славити керівну роль Комуністичної партії у розвитку космонавтики.

Навчання на першому курсі інституту...

У нашій групі електропостачання: підприємств, міст, надалі, ЕПМ-6, входили четверо дівчат: Забозлаєва, Ігнатєва, Кібірина, Симоненко, чемпіонки України по баскетболу серед ВНЗ.

В інституті історію КППС вивчали два семестри. Екзамен по історії КППС, у першому семестрі, почали з першої п'ятірки студентів нашої групи. У цю п'ятірку, окрім мене, входила чемпіонка України по баскетболу, Симоненко.

Ми взяли білети на столі з історії КППС, які виложив викладач історії КППС Волох. Почали підготовку по білетам. Раптом у аудиторію заходить зав кафедри фізкультури інституту, підходить до Волоха і вони про щось домовляються. Студенка Симоненко

напружено чекає результату їх переговорів. Після домовленості з Волохом, зав кафедри фізкультури, дає позитивний знак студентці Симоненко і покидає аудиторію. Через хвилини 3-4, Волох визиває студентку Симоненко до себе.

«Читайте перше питання », - каже Волох. Симоненко читає.

«Читайте друге питання », - каже Волох. Симоненко читає.

«Читайте третє питання », - каже Волох. Симоненко читає.

«Ви розумієте ці питання?», - питає Волох. Симоненко відповідає: розумію.

«А скажіть коли почалася Велика Вітчизняна війна?», - запитав Симоненко Волох.

«Це та що з японцями?», - запитала Симоненко у Волоха.

«Ідіть звідси негайно і не появляйтеся тут ніколи», - з великим незадоволенням, та люттю у почервонілих очах, з криком души, вигнав студентку Симоненко. Він не зміг вибачити таке нехтування історії. Не допомогло кураторство, зі сторони кафедри фізкультури інституту студентів, які відстоювали честь інституту, на змаганнях, серед інститутів України.

«Ну і ситуація створилася на екзамені», - подумав я. Волох може усім студентам групи поставити погані оцінки.

Дійшла моя черга відповідати на білет. З усього було видно – Волох заспокоївся. Я з натхненням став відповідати по білету...

«Волох взяв на столі мою залікову книжку, поставив оцінку, розписався», - відмінно, сказав мені Волох, і віддав мені залікову книжку.

Решта, (троє) чемпіонок нашої групи, здали Волоху екзамен на трійки. 20 студентів групи здали екзамен Волоху на 4 балів.

Симоненко була виключена з інституту.

Пройшло 2 місяці після цієї події. На Хрещатику я зустрічаю Симоненко.

«Доброго дня, шановна чемпіонка України по баскетболу. Як ти поживаєш? Як здоров'я? Я тренування?», - з таким привітанням я звернувся до колишньої, студентки нашої групи ЕПМ-6, Симоненко.

«У мене все нормально, я зараз студентка Київського університету ім. Т. Г. Шевченка, на кафедрі фізкультури», - з гордістю відповіла мені Симоненко...

У другому семестрі, викладач Волох, читав нам лекції і у вихідні дні, для того щоб він міг виконати всю програму курсу історія КНР.

Викладач Волох призначив наступну лекцію, з історії КНР, на вихідний день..

Коли я зайшов у аудиторію, то студентів в ній було багато, - майже весь потік (4 групи). Я беру крейду і написав на дошці: «Історія КНР – цариця наук», - і сів за парту.

У аудиторію заходить Волох, почувися хі-хі-ка-н-я студентів.

Волох глянув на дошку: «Той хто написав це, запам'ятає на все життя», - грубим голосом застеріг Волох. І розпочав читати свою лекцію.

Після лекції, він зібрав старостів груп. І один, із групи (Автоматика електроніка), надалі АЕ - 8, Бондаренко повідомив Волоху про те, що слова на дошці у аудиторії, написав студент Циганенко В. О., з групи (Електропостачання підприємств міст), надалі ЕПМ-6. Мені стало відомо про те, що Волох знає про мене, і буде мені мстити. До другого, і посліднього екзамену, за другий семестр, з історії КНР, я готувався серйозно.

Почався екзамен з історії КНР. Я взяв білет...проходить 2-3 хвилини.

«Студент, Циганенко, ідіть відповідати по білету», - вимагає Волох.

«Я ще не підготувався по всім питанням», - відповів Волоху.

Проходить 2-3 хвилини...

«Студент, Циганенко, ідіть відповідати по білету», - вимагає Волох.

«Одну хвилинку», - відповів Волоху і зрозумів про те, що він мені, і надалі, не даватиме можливості обдумати свої відповіді, на тих питаннях, які є у білеті.

«Я указав дату події і почав відповідати на перше питання в білеті».

«Ви мені говорите якусь нісенітницю, відповідайте на друге питання », - грубим голосом зупинив мою відповідь на перше питання.

«Я почав відповідати на друге питання в білеті», - на вимогу Волоха.

«Ви продовжуєте мені говорити якусь нісенітницю, відповідайте на третє питання », - грубим голосом, другий раз, зупинив мою відповідь на третє питання.

«Я відмовляюся здавати Вам екзамен», - сказав Волоху. Забрав з собою, усі свої записи і вийшов з аудиторії. На кафедрі, з історії КПРС, піднявся скандал. Студент, який здав Волоху екзамен на п'ять, з історії КПРС, у першому семестрі, - зараз йому відмовився здавати екзамен. На другий день мені призначили екзамен на кафедрі з історії КПРС.

Я прийшов на кафедру з історії КПРС, де мене чекали: зав кафедрою, Волох, і ще одна особа, з кафедри, прізвище її не знаю.

На столі Волох, при всіх присутніх, розложив білети для екзамену з історії КПРС.

«Волох, положіть на стіл залікову книжку і візьміть білет », - звернувся Волох до мене.

Інші присутні мовчали...

Я положив на стіл залікову книжку і взяв білет...

«Волох, прочитайте питання в білеті», - сказав мені Волох.

Я прочитав три питання в білеті...

«Волох, Вам усе зрозуміло в білеті?», - спитав у мене Волох.

«Да, мені всі питання зрозумілі в білеті», - дав відповідь Волоху.

«Волох, відповідайте на перше питання», - сказав Волох.

«Я почав відповідати на перше питання, сказав три речення...»

«Волох, достатньо. Відповідайте на друге питання», - сказав Волох.

«Я почав відповідати на друге питання, сказав чотири речення...»

«Волох, достатньо. Відповідайте на третє питання», - сказав Волох.

«Я почав відповідати на третє питання, сказав чотири речення...»

«Волох, достатньо. Результат почекайте у коридорі», - сказав Волох.

Через хвилину 5, Волох виніс залікову книжку, у якій він поставив мені 3 бали за другий семестр.

Зав кафедри «Опору матеріалів », професор Уманський, читав нашому потоку (4 групи: ЕПМ -6, АЕ-8, ЦМС, ЦС), завжди цікаві лекції.

Після Нового року, 3 січня, професор Уманський, - заходить у аудиторію «Сьогодні студент пахучий пішов - перегаром пахне», - сказав повільно, своїм басистим голосом, професор Уманський.

У аудиторії роздався могучий грохот сміху...

Зав кафедри «Нарисна геометрія », професор Павлов, давав завдання нашому потоку (4 групи: ЕПМ -6, АЕ-8, ЦМС, ЦС), для опрацювання дома матеріалів лекцій, які він читав.

Завдання потрібно було виконувати на стандартному ватманському листу паперу протягом 2-х тижнів. Цей термін потрібно було виконувати тому, що не все було прочитано в лекціях Павловим, для вірного виконання, на папері, даного завдання.

Староста групи АЕ-8 Бондаренко, через тиждень, підходить до Павлова «Я уже виконав ваше завдання, - ось на цьому ватманському листі», - подає згорнутий ватманський рулон Павлову.

Павлов бере в руки ватманський рулон, підходить до вікна аудиторії, не розгортає його дивиться у отвір рулону «Я вже бачу вашу помилку, потрібно переробити », - і повертає ватманський рулон Бондаренку, під грохот реготу, та стуку по партам...

Робота у м. Нижньовартовську

Я здав екзамени достроково, за перший курс навчання, для включення мене у будівельний загін студентів нашого інституту.

В колишньому СРСР в центральних керівних органах комсомольських організацій було сформовано рух студентських організацій, серед інститутів, для того, щоб студенти, у літні канікули, поїхали, у складі студентських будівельних загонів, на будівництво ангарів, великих розмірів, для майбутніх пошукових бригад нафти у м. Нижньовартовськ, Тюменської області.

Ми приїхали у м. Нижньовартовськ, 30 червня 1966 року.

Нас зустріли: Перший секретарь Компартії міста Нижньовартовська;

Керуючий будівельним трестом міста Нижньовартовськ, - Йолкін;

Начальник будівельного управління №5 тресту міста Нижньовартовськ, - Палкін;

Майстер будівельного майданчика, будівельного управління №5, - Щепочкін.

Після урочистостей, Щепочкін, привів нас на будівельний майданчик, де ми будемо працювати, та де будемо, ставити наметове містечко. По суті він привів нас у те місце тайги, де ще не ступала нога людини.

Шалена кількість комарів, вічна мерзлота, на глибині менше одного метра... Щепочкін, із своєї машини, виставив пів-бідону демитил-фтолату.

«Це вам для відлякування комарів, та різної мошкари, якої у нас літом, надзвичайно багато бажаю швидко облаштуватися», - сказав Щепочкін, і поїхав у своїх справах.

У нашому студентському будівельному загоні було 110 осіб, із них троє студенток, яких взяли для роботи у нашій столовій, яку збудували студенти, з нашого загону, до приїзду основного складу загону. У магазинах міста, майже нічого не було окрім консервів та питного спирту.

Почали установку наметового містечка. Наметове містечко було встановлено до заходу сонця. Але вечір не наступає. Ми приїхали у той час, коли у м. Нижньовартовськ наступили білі ночі.

Для охорони наметового містечка, у період відпочинку всього загону, мені і Левиніну Миколі, було доручено охороняти наметове містечко і допомагати дівчатам у столовій чистити картоплю, для готування сніданку, наступного робочого дня.

Після 12 години ночі, - ми почули крики та два постріли, не далеко від наметового містечка. Я з Миколою пішли в'яяснити,- що ту відбувається.

«Один засуджений, хотів без білету пройти у лазню, де одна московська засуджена, легкої поведінки, давала ексклюзивний прийом 20-м засудженим. Охоронець на вході зробив два попереджувальних постріли. Прохідний білет коштує 25 рублів », - нам розповів один із тих засуджених, який пройшов цей ексклюзивний прийом.

Недалеко від нашого наметового містечка були розміщені два бараки: чоловічий (250 осіб); жіночий (100 осіб московських жінок, легкої поведінки); засуджених. Їм дозволялося ходити на роботу, отримувати зарплату, тільки в одному місті Нижньовартовську, до першого кримінального порушення.

Вранці, про ці події, ми доповіли нашому командирі студентського загону Третяку Едуарду, який був наділений великою владою Центральним комітетом комсомолу колишнього СРСР, на період роботи студентського загону.

Він зустрівся з Першим секретарем Тюменської компартії, і на другий день, усіх мешканців жіночого бараку було переселено на відстань 15 км від м. Нижньовартовськ.

Третяк застеріг і не дав можливості студентам опуститися до жінок легкої поведінки.

А для того щоб налагодити хороше рівноправне спілкування з чоловічим баракком: (250 осіб засуджених), Третяк зустрівся з їхнім «злодієм у законі» і домовився про хороші відносини зі студентами. В знак того, що проблема вирішена, ми зробили об'яву: про організацію концерту, силами художньої самодіяльності студентського загону, - для засуджених чоловіків. У назначений вечірній, час після роботи, сам, їхній «авторитет», (злодій у законі) пропускав бажаючих засуджених до зали, де ми проводили концерт нашої самодіяльності. Хто, із засуджених, був на підпитку, їх «авторитет» не пропускав. Після концерту, «авторитет» видав такий закон «В м. Нижньовартовськ студентів, у курточці студента, не чіпати », - закон діяв у всі роки, коли до міста приїздили студентські загони.

Розквіт міста Нижньовартовськ почався у 1966 році, завдяки нашому будівельному загону Київського політехнічного інституту (110 студентів, з різних факультетів інституту, які мали різні робочі спеціальності, ще до вступу в інститут), коли в ХМАО відкрили нафтогазові родовища.

Почалася робота нашого будівельного загону без вихідних і цілий день, від сходу сонця до заходу. А деякі бригади, які виготовляли бетон, та виконували укладку бетону, працювали і в ночі.

У порт Нижньовартовська, на річці Об, прийшла баржа з металоконструкціями для монтажних робіт нашому загону.

Мені і ще трьом студентам, доручено було розвантажити баржу. Коли ми прибули у порт, то по гучномовцю «Увага! студентам підготуватися до інструктажу по Правилам безпеки, при роботі з портовим краном, який проведе інженер по техніки безпеки Ломакін Леонід », - ця об'ява звучала через кожні 10 хв, чотири рази. І нарешті до нас підходить інженер по техніки безпеки Ломакін Леонід, - на підпитку, «є...о не розкривай », - сказав Ломакін, і передав нам журнал на підпис, всіма 4-ма студентами, проходження інструктажу.

Почалася робота з портовим краном, який має стрілу біля 70 метрів. Людина, яка управляла краном, оказалась, так-же на підпитку. Але він працював свою зміну і чекав коли його замінять. Відмовитися від роботи було не вигідно нам. Металоконструкції для нашого будівельного загону.

Приймаємо рішення: працівнику крана не давати команду «віра», до тих пір, поки не застропив, і не відбіг у безпечне місце, - подалі закріплених металоконструкцій. Робота продовжувалася, з короткими перервами, весь день, всю ніч. Вчасно приходила заміна працівнику на крані. А про нас забули і не прислали заміну і їжу. Ми були виснажені повністю, але баржу розвантажили. Лежали пластом на баржі, чекали заміну та їду.

І все- таки про нас згадали...Була радість перемоги труднощів.

Командир студентського будівельного загону, Третяк Едуард, відвіз нас, на легкому артилерійському тягачеві, до нашого наметового містечка, для відпочинку.

Третяку Едуарду, керівниками Нижньовартовська, був наданий легкий артилерійський тягач для оперативного переміщення по тайзі, коли ще не було побудовано доріг.

Саме у Нижньовартовському районі знаходиться найбільше нафтове родовище Російської Федерації.

За 2 місяці (липень, серпень 1966 року), наш будівельний загін студентів, виконав план робіт, для 5-го будівельного управління тресту м. Нижньовартовська і ще на 7 місяців

наперед. Завдяки цьому міська влада Нижньовартовська своїм рішенням назвала 5-й підрозділ міста Київським.

День будівельника (це був один вихідний день, для нас студентів), до наметового містечка приїхав увесь бомонд Нижньовартовська та: Йолкін, Палкін. Щепочкін. Дарували нам коштовні подарунки.

У нашій столовій були накриті столи, з барським розмахом.

Можливо не було тільки пташиного молока... Було організовано вихід, двома буксирами, на природу, по річці Об, та по її заплаві. Весною річка Об затоплює великі території тайги, вода, з яких буває, не сходить до глибокої осені.

Ми отримали хороші заробітки, за 2 місяці роботи.

На руки нам, усім, було видано по 300 рублів, щоб ми доїхали до Києва.

З Нижньовартовська, до Тюмені, ми добиралися на теплоході, 12 годин, річкою Об.

За ці 12 годин, студентами нашого загону (107 осіб) було все з'їдено, випито в ресторані теплохода, на якому ми добиралися до Тюмені. В Тюмені, в аеропорту, у нас були завчасно куплені білети на авіалайнер, який через 3 години мав нас доставити до Київського аеропорту. Ці вільні 3 години усі студенти нашого загону (107 осіб) вирішили скоротити час у ресторані аеропорту. Студенти загону сідали за окремі столи де вільні були місця. Наша компанія студентів сіла за той стіл, де було 14 стільців для (14 осіб). Мені доручили зробити замовлення. Я спитав кожного члена, нашої компанії студентів, що йому до смаку і врахував це у загальному замовленні. Додатково до цього загального замовлення я замовляю «відро салату з помідор та огірків», - повідомляю офіціанту ресторану. «Ви шуткуєте, це ж багато буде», - серйозно відповідає мені офіціант. «відро салату з помідор та огірків», - підтвердив я впевнено: «Ми 2 місяці харчувалися, виключно, консервами і надзвичайно хочемо свіжих овочів», - додав я офіціанту. «Ваше замовлення буде виконано», - запевнила мене офіціант.

І коли відро салату, з помідор та огірків, було установлено на столі, то усі (12 осіб) з великим задоволенням набирали на тарілки салат, споживаючи його, гучно промовляли «Ай-да молодець, Володя! Ай-да молодець, Володя!...», - ти дуже вірно зробив замовлення.

Після всього випитого на столі та з'їденого, відро салату з помідор та огірків, відро стало порожнім буквально за 15-20 хв.

А коли усі бригади за столами дійшли до кондиції, випитим спиртним, то почали співати студентських пісень у (107 гучних голосів.). Сторонньому спостерігачу цей спів був схожий на диво, якого він не бачив у своєму житті. І про це диво говорили співробітники ресторану. «У нас в ресторані, ще ніколи, так гучно не співали. Ми думали про те, що і стеля рухне, не витримає ваших надмірних децибелів.», - поділився своїми думками директор ресторану. Десь, через годину, усі студенти нашого загону (107 осіб), були у літаку Тюмень – Київ, який нас доставив до Київського аеропорту.

Командир нашого загону, та ще 2 студенти залишилися в Нижньовартовську для остаточного підрахунку виконаної загоном роботи. Вони повернулися в Київ через 4 дні, коли зароблені всі нами кошти, були перераховані в Ощадбанк м. Києва.

У Києві я отримав «чистими» 1350 рублів.

Навчання на другому курсі інституту...

На другий курс навчання, у нашій групі ЕПМ-6, - було переведено 20 студентів із 25 осіб, до початку занять на першому курсі. 5 студентів були виключені з групи за незадовільні оцінки по екзаменах. Де-хто сам написав заяву на перехід у другий інститут де не було таких предметів, як математика, теоретичні основи електротехніки, які вони не змогли осилити.

Навчання на другому курсі для мене пройшли швидко, стандартно, успішно.

Я здав екзамени достроково, за другий курс навчання, для включення мене у будівельний загін студентів нашого інституту. І коли ми приїхали м. Нижньовартовськ, то там майже нічого не помінялося. Нас там чекали і планували на нас свої соціалістичні зобов'язання та плани.

В колишньому СРСР в центральних керівних органах комсомольських організацій, також нічого не помінялося. Так-же діяв сформований рух студентських організацій, серед інститутів, для того, щоб студенти, у літні канікули, поїхали, у складі студентських будівельних загонів, на будівництво ангарів, великих розмірів, для майбутніх пошукових бригад нафти у м. Нижньовартовськ, Тюменської області.

Ми приїхали у м. Нижньовартовськ, 30 червня 1967 року.

Нас зустріли ті самі люди: Перший секретарь Компартії міста Нижньовартовська;

Керуючий будівельним трестом міста Нижньовартовськ, - Йолкін;

Начальник будівельного управління №5 тресту міста Нижньовартовськ, - Палкін;

Майстер будівельного майданчика, будівельного управління №5, - Щепочкін.

Після урочистостей, ми самі пішли на будівельний майданчик, де ми працювали, та де було, наше наметове містечко в 1966 році. Весною 1967 році, річка Об затопила великі території тайги, вода, з яких, не зійшла, до нашого приїзду на роботу. Вода була майже рядом з нашою студентською столовою. У цій заплавної воді появлялася, достатньо велика риба, з річки Об, яку можна було спіймати руками. Оце була основна відмінність порівняно з 1966 роком.

Шалена кількість комарів, вічна мерзлота, на глибині менше одного метра... Щепочкін, із своєї машини, виставив пів-бідону демитил-фтолату.

«Це вам для відлякування комарів, та різної мошкари, якої у нас літом, надзвичайно багато бажаю швидко облаштуватися», - сказав Щепочкін, і поїхав у своїх справах.

У нашому студентському будівельному загоні було все тих же 110 осіб, із них троє студенток, яких взяли для роботи у нашій столовій, яка була збудована студентами, з нашого загону, до приїзду основного складу загону ще 1966 році. Правда, у столовій дещо оновили, прибрали лишні матеріали, які були занесені зимою місцевими робітниками...

Почали установку наметового містечка. Наметове містечко було встановлено до заходу сонця. Але вечір не наступив. Ми приїхали у той час, коли у м. Нижньовартовськ наступили білі ночі...

Наступили робочі дні. Все було схоже з 1966 роком. Але уже стояли 2-а збудовані нами, під ключ, ангари великих розмірів. Сторонні організації почали будувати дороги.

День будівельника (це був один вихідний день, для нас студентів), до наметового містечка знову приїхав увесь бомонд Нижньовартовська та: Йолкін, Палкін. Щепочкін.

Дарували нам коштовні подарунки.

У нашій столовій знову були накриті столи, з барським розмахом.

Можливо не було тільки пташиного молока... Було організовано вихід, двома буксирами, на природу, по річці Об, та по її заплаві. Весною річка Об затоплює великі території тайги, вода, з яких буває, не сходить до глибокої осені...

Ми отримали хороші заробітки, за 2 місяці роботи. А далі, по тій же, розробленій, у попередньому році програмі, повернулися до Києва.

На руки нам, усім, було видано по 300 рублів, щоб ми доїхали до Києва.

З Нижньовартовська, до Тюмені, ми добиралися на тому самому теплоході, 12 годин річкою Об.

За ці 12 годин, студентами нашого загону (107 осіб) було вдруге все з'їдено, випито в ресторані теплохода, на якому ми добиралися до Тюмені.

В Тюмені, в аеропорту, у нас були завчасно куплені білети на авіалайнер, який через 3 години мав нас доставити до Київського аеропорту. Ці вільні 3 години усі студенти нашого загону (107 осіб) вирішили скоротити час у ресторані аеропорту. Студенти загону сідали за окремі столи де вільні були місця. Наша компанія студентів, сіла за той самий стіл, за яким ми сідали у 1966 році. За цим столом було 14 стільців для (14 осіб). Мені знову доручили зробити замовлення. Я спитав кожного члена нашої, компанії студентів, що йому до смаку і врахував це у загальному замовленні. Додатково до цього загального замовлення я знову замовляю «відро салату з помідор та огірків», - повідомляю іншому офіціанту ресторану. «Ви шуткуєте, це ж багато буде», - серйозно відповідає мені новий офіціант.

«відро салату з помідор та огірків», - підтвердив я впевнено: «Ми 2 місяці харчувалися, виключно, консервами і надзвичайно хочемо свіжих овочів», - додав я новому офіціанту. «Ваше замовлення буде виконано», - запевнила мене новий офіціант.

І коли відро салату, з помідор та огірків, було встановлено на столі, то усі (12 осіб) з великим задоволенням набирали на тарілки салат, споживаючи його, гучно промовляли «молодець, Володя!, молодець, Володя!», - ти і цей раз, вірно зробив замовлення.

Після всього випитого на столі та з'їденого, відро салату з помідор та огірків, відро стало порожнім буквально за 15-20 хв.

А коли усі бригади за столами дійшли до кондиції, випитим спиртним, то почали співати студентських пісень у (107 гучних голосів.). Сторонньому спостерігачу цей спів був схожий на диво, якого він не бачив у своєму житті. І про це диво говорили співробітники ресторану. «У нас в ресторані, так гучно співають тільки студенти. Ми думали про те, що і стеля рухне, не витримає ваших надмірних децибелів.», - поділився своїми думками вже інший директор ресторану. Десь, через годину, усі студенти нашого загону (107 осіб), були у літаку Тюмень – Київ, який нас доставив до Київського аеропорту.

Командир нашого загону, та ще 2 студенти залишилися в Нижньовартовську для остаточного підрахунку виконаної загоном роботи. Вони повернулися в Київ через 4 дні, коли зароблені всі нами кошти, були перераховані в Ощадбанк м. Києва.

У Києві я отримав «чистими» 1270 рублів.

Початок одруження студентів групи ЕПМ-6

Староста нашої групи ЕПМ-6, В. Цибатий, одружився на розведеній жіночці з Казахстану, яка була на той час, заможною молодою людиною. Вона володіла 90 тонами зерна пшениці.

Весілля було у селі Перемога, Глухівського району, Вінницької області.

Глухівський район — колишній район створений у 1923 році і розташований у північно-східній частині Сумської області у Поліській зоні України. На території району проходить державний кордон з Російською Федерацією протяжністю 114,6 км.

8-м осіб, із нашої групи ЕПМ-6, я із своєю, у майбутньому, дружиною Валентиною, були запрошені на це сільське весілля. Все було цікаво та весело...

Віталій Цибатий, провчився другий курс, в нашому інституті. По закінченні другого курсу, перевівся на навчання в Казахстан. У 1996 році, - помер після важкого захворювання.

Навчання на третьому курсі інституту...

На третій курс навчання, у нашій групі ЕПМ-6, - було переведено 14 студентів із 25 осіб, до початку занять на першому курсі. Ще 6-ть студентів були виключені з групи за незадовільні оцінки по екзаменам. Де-хто сам написав заяву на перехід у інший інститут де не було таких предметів, як теоретичні основи електротехніки, які вони не змогли осилити.

Навчання на третьому курсі для мене пройшли швидко, з подіями у моєму житті, та успішно.

Я одружився зі студенткою першого курсу, вечірнього факультету, Педагогічного інституту м. Києва, 20 червня 1968 року. Деканат мене призначив старостою групи ЕПМ-6.

Було організовано студентське весілля у будинку по вулиці Анрі Барбюса у м. Києві. Там мешкала моя тітка, найменша сестра мого батька Ганна.

На весілля була запрошена уся група ЕПМ-6, та декілька студенток з вечірнього факультету Педагогічного інституту. Все було організовано нормально, але була одна проблема. 21 червня був черговий екзамен по промисловій електроніці для групи ЕПМ-6.

На другий день, після студентського весілля, група ЕПМ-6 здає екзамен. Викладач не знає, як учора готувалися студенти до екзамену... Я їду першим здавати екзамен, із тієї першої групи, яка зайшла в аудиторію, і взяла білети на підготовку. Отримую оцінку 4. Решта учасників весілля, групи ЕПМ-6, здали екзамен на 3.

Робота в Кустанайській області Казахстану

За третій курс екзамени здав достроково, і успішно, з оцінками 4 і 5, - мені призначили підвищену стипендію, на 10 рублів більшу. Стипендія стала складати 45 рублів, за третій курс навчання. Здача екзаменів, достроково, була потрібна для того, щоб мене включили в новий монтажний загін зв'язку із студентів нашого інституту. Монтажний загін (12 осіб) складався зі студентів електроенергетичного факультету Київського політехнічного інституту, які до вступу в інститут, мали робочі спеціальності пов'язані з використанням електроенергії та телефонного зв'язку.

Організатори нашого монтажного загону заключили, попередньо, угоду з директором Радгоспу, у Кустанайській області. Згідно якої, керівництво Радгоспу, постачає: комплектну АТС; інші монтажні матеріали; провід; опори; ізолятори; телефонні апарати; приміщення під АТС; та інші потрібні матеріали для виконання монтажних робіт.

Монтажний загін зобов'язується: установити АТС на 50 телефонних номерів; виконати усі монтажні роботи для телефонізації 50 домівок працівників Радгоспу і приміщень управління, - з нуля і під ключ.

У Радгосп, ми приїхали 30 червня 1968 року.

В населеному пункту Радгосп, - було біля сорока приватних будинків. Решта будинків, відносилися до критичної соціальної управлінської мікроструктури: початкова школа; їдальня; управління Радгоспу, бухгалтерія, пошта, аптека, будинок культури, магазин.

Роботу почали з готуванням дерев'яних опор до обробки їх (креозотом, англ. creosote, нім. Kreosot) — безбарвна (іноді жовтувата або жовто-зелена), займиста, погано розчинна у воді масляниста рідина), хімічним составом, який запобігає швидкому загниванню деревини. Згідно проекту, дерев'яних опор було 120 одиниць. З кожної опори (6,5 м.) потрібно було зняти кору. Кора була суха. Дерев'яні опор були завезені ще у квітні місяці і лежали на палючому сонці, з квітня до 30 червня.

Працювали з ранку до вечора, з перервою на обід. Снідали, обідали, вечеряли у місцевій столовій. Столова була дешевою, частину коштів, за продукти, покривала адміністрація Радгоспу.

Після роботи, не одружені, студенти, нашого монтажного загону, ходили до місцевого будинку культури. І достатньо було студенту поговорити з місцевою молодого дівчиною,

то про це знала її мама, яка працювала у столовій. Гарантовано цей студент отримував добавку у стандартну порцію, або м'яса, або масла, сметани, або цукру, або ще чогось.

У столовій працювали мами багатьох дівчат, які ходили на танці, до будинку культури. Не одружені студенти, над мною і бригадиром, які були одружені, мали такі неписані привілеї і користувалися ними.

Робота по обробці дерев'яних опор креозотом, да ще на палючому сонці, особливо небезпечна для шкіри і дихальних шляхів. У нас на руках та обличчі облазила шкіра. Захисту від дії креозоту, - у нас не було.

Після обробки усіх дерев'яних опор креозотом, до них потрібно було прив'язати по два залізобетонних пасинки. Технологічно ця робота була важкою і потребувала творчого підходу. Після цього до всіх дерев'яних опор були закріплені крюки з ізоляторами, до яких, після установки усіх дерев'яних опор, оброблених креозотом і прив'язаними до них по два залізобетонних пасинки, - будуть прив'язані два провідники до ізоляторів телефонної мережі.

Коли усі підготовчі роботи телефонної мережі були закінчені, почалися навчання, за допомогою лазів, вилізти на опору, і стоячі на лазах, прив'язати провідник телефонної мережі специфічною в'язкою до ізолятора на опорі, за допомогою ручного інструменту, у вигляді двох схрещених важелів; кліщі, щипці з плоскими, плескатими кінцями (губами).

Перші дні роботи, з лазами на опорах, сильно боліли ноги. Через де-кілька днів болі у ногах зникли.

Одного дня змінилася сонячна погода і на небі появилися одиночні, але достатньо великі, чорні хмари. Я піднявся на опору за допомогою лазів і хотів прив'язати провідник до ізолятора, ручним металевим інструментом, у вигляді двох схрещених важелів. І тільки я зробив дотик до провідника, мене ударила наведена у провіднику напруга, чорною хмарою,.

В цей час, на відстані біля 250 м., по трасі в степу від мене, стояли: бригадир монтажного загону і ще 2 студенти. І як потім оказалось, вони звернули увагу на мене і були здивовані тим, чому я піднявся на опору, нічого не зробив і швидко спустився з опори. Постояв, постояв...а коли чорна хмара відійшла, від опори у сторону, я знову піднявся на опору і виконав свою потрібну роботу.

Бригадир монтажного загону запідозрив мене у не раціональній підготовці робочого місця на опорі, перед тим, як на неї піднятися.. Вони подумали про те, що я залишив на землі ручний металевий інструмент і піднявся на опору без інструменту.

Бригадир мені ввечері повідомив про звинувачення, - я йому все пояснив.

У кімнаті гуртожитку, коли вся бригада була зібрана

«Увага! Це потрібно знати усім. Коли наближається гроза, або чорна хмара на небі, близько по вертикалі над опорою телефонної мережі, монтажні роботи на телефонній мережі, або на опорах забороняються по правилам ТБ», - це застереження для всіх членів бригади, зробив бригадир нашого монтажного загону.

Коли ми закінчили монтаж телефонної мережі, а фахівці інституту зв'язку, виконали монтажні роботи по установці комплектної АТС на 50 номерів, виконали налагодження АТС під напругою, то ми перейшли до установки телефонних апаратів у квартирах, та домівках мешканців Радгоспу і їх вмикання у телефонну мережу.

Спілкування з жителями, у їхніх домівках, мені стало відомо про те, що більшість жителів Радгоспу, депортовані у 1944 році Радянською владою, українці з західної України, без права повернення на рідну українську землю. І вони дуже сумують, за тим втраченим життям, на землях західної України.

До нас студентів, жителів Радгоспу, відносилися з великою повагою і вдячністю за нашу роботу, по установці і вмиканню телефонних апаратів у роботу в їхніх оселях.

Ніяких офіційних заходів про закінчення робіт, згідно укладеної угоди, ввести в експлуатацію комплектну АТС на 50 номерів, - не проводилося.

Бригадир монтажного загону видав усім студентам загону по 100 рублів. «Решту зароблених грошей отримаєте протягом чотирьох днів у Києві», - сказав бригадир. Ще він передав куплені білети: на автобус Радгосп - Кустанай, білети на літак Кустанай – Москва. «Білети на літак Москва – Київ, ви будете купували самі.», - сказав бригадир.

Коли ми прилетіли у Москву, то у нас було достатньо часу (3 години), щоб купити білети на літак Москва – Київ.

Після того, як купили білети на літак Москва – Київ, студенти загону, розійшлися по місту Москва, навколо Аеропорту по своїм справам. Я також ходив по місту Москва.

Підходив і до Університету ім. Ломоносова.

Повернувшись в Аеропорт, я купив у буфеті, жарене куряче стегно, з гарніром пюре з картоплі, став біля стоячої круглої стойки і почав їсти. До мене підходять дві молоді жінки, гарно одягнені, - одна з них, на руках, тримає маленьку дитинку.

«Допоможіть грошима, для покупки білету на літак, - повернутися додому. У мене не вистачає 10 рублів», - звернулася, з проханням до мене, та жіночка, яка була з маленькою дитинкою.

«Бачите у мене зараз руки жирні, - я вам даю оцю пачку рублів, з якої ви відрахуйте собі 10 рублів, та повернете мені пачку», - сказав я і передав сто-рубльову пачку, яку мені дав бригадир монтажного загону, жіночці без дитини. Вона почала швиденько рахувати і повернула мені рубльову пачку. Я взяв пачку, не рахував залишок, положив її у карман. А коли, закінчив обідати, та помив руки, поцікавився залишком в рубльовій пачці, оказалась нестача 20 купюр. Жіночки зникли з Аеропорту. Моєї довіри, до них, вони не змогли виправдати. Похоже це були молоді циганки.

У Києві, через чотири дні, я отримав на руки 890 рублів, зароблених, за 2 місяці, важкою працею, під палючим сонцем, казахстанського степу, та отримав опіки обличчя та рук від дії креозоту на сонці.

Навчання на четвертому курсі інституту

На четвертий курс навчання, у нашій групі ЕПМ-6, - було переведено 14 студентів із 25 осіб, до початку занять на першому курсі. До нашої групи деканат, прийняв три нових студентів на навчання, з інших інститутів. І ці 17 студентів, нашої групи, закінчили інститут, захистили дипломні роботи.

Ми часто організовували зустрічі студентів нашої групи у нашому гуртожитку. На ці зустрічі я часто запрошував свою дружину. Вона з радістю приймала участь у цих заходах. Адже вона була студенткою Київського педагогічного інституту. Її спілкування з нашими дівчатами групи сприяли дружнім відносинам.

На четвертому курсі продовжувалося вивчення практичного обладнання, його параметри та характеристики, які потрібно враховувати, для надійної і безперебійної роботи. Це потрібно було знати досконало, для

вибраної нами спеціальності. Заняття, по цій тематиці, проводив доцент к. т. н. Зорін В.В., - і він був куратором, від нашого деканату, нашої групи ЕПМ-6.

Зорін В.В., на практичних заняттях, часто мене визивав йому допомагати, я це робив із задоволенням. І коли почався екзамен по цій тематиці, - то одна студентка, нашої групи, (дівоче Забозлаєва Н.Л.) Гузачіва Н.Л. отримує незадовільну оцінку.

«Я готувалася до екзамену з Циганенком В.О.», - плачучи сказала Забозлаєва Н.Л.

«Ви готувалися до екзамену з Циганенком В.О.?», - запитав Зорін В.В. Забозлаєву Н.Л. «Тоді дайте мені Вашу залікову книжку. Ви дійсно все – таки щось знаєте, якщо готувалися до екзамену з Циганенком В.О.», - сказав Зорін В.В. і поставив трійку, у залікову книжку Забозлаєвій Н.Л.

Навчання на четвертому курсі для мене пройшло швидко, стандартно, успішно.

Я здав екзамени достроково, за четвертий курс навчання, на 4 і 5, підтвердив підвищену мені стипендію.

Мене в третій раз включили у будівельний загін студентів нашого інституту. І коли ми приїхали м. Нижньовартовськ, то там відношення до нас не помінялося. Нас там чекали і продовжували планувати на нас свої соціалістичні зобов'язання та плани. Ми їхні очікування виконували з перевиконанням.

В колишньому СРСР в центральних керівних органах комсомольських організацій, також нічого не помінялося. Сформований рух студентських організацій продовжував діяти, серед інститутів, для того, щоб студенти, у літні канікули, їхали, у складі студентських будівельних загонів, на будівництво ангарів, великих розмірів, доріг

житлових будинків та іншої критичної мікроструктури, для майбутніх пошукових бригад нафти у м. Нижньовартовськ, Тюменської області.

Ми приїхали у м. Нижньовартовськ, 30 червня 1969 року.

Нас зустріли уже тільки:

Керуючий будівельним трестом міста Нижньовартовськ , - Йолкін;

Начальник будівельного управління №5 тресту міста Нижньовартовськ, - Палкін;

Майстер будівельного майданчика, будівельного управління №5, - Щепочкін.

Після урочистостей, ми самі пішли на будівельний майданчик, де ми працювали, та де було, наше наметове містечко в 1966 році.

Весною 1969 року, річка Об затопила великі території тайги, вода, з яких, не зійшла, до нашого приїзду на роботу. Вода була майже рядом з нашою студентською столовою. У цій заплавної воді появлялася, достатньо велика риба, з річки Об, яку можна було спіймати руками.

Шалена кількість комарів, вічна мерзлота, на глибині менше одного метра... Щепочкін, із своєї машини, знову виставив пів-бідону демитіл-фтолату.

«Це вам для відлякування комарів, та різної мошкари, якої у нас літом, надзвичайно багато бажаю швидко облаштуватися», - сказав Щепочкін, і поїхав у своїх справах.

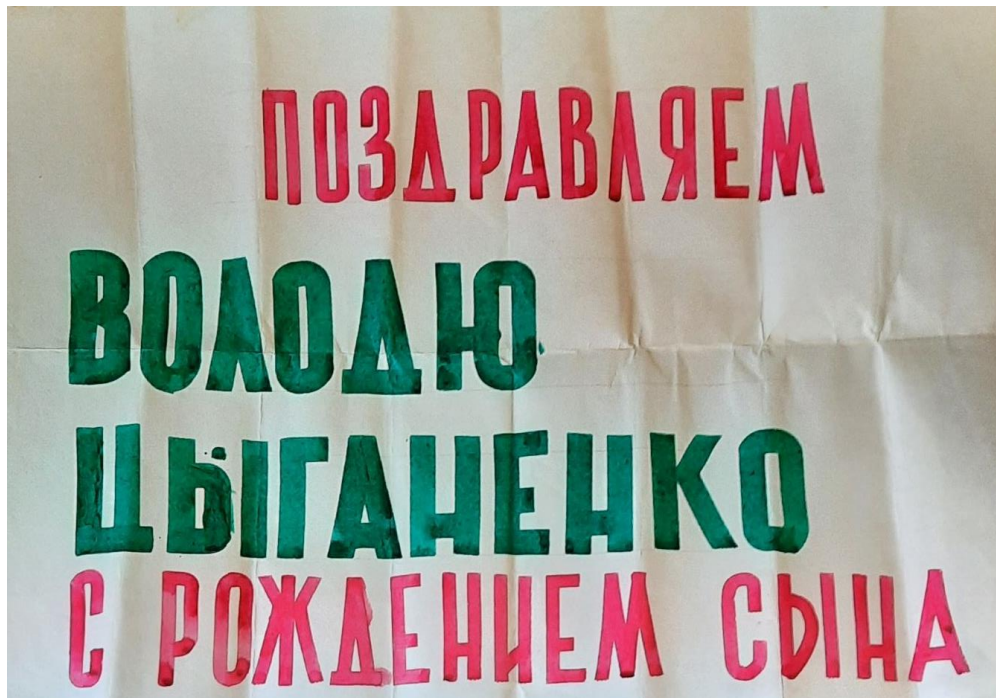
У нашому студентському будівельному загоні було все тих же 110 осіб, із них троє студенток, яких взяли для роботи у нашій столовій, яка була збудована студентами, з нашого загону, до приїзду основного складу загону ще 1966 році. Правда, у столовій дещо оновили, поставили новий, довгий на всю столову стіл, прибрали лишні матеріали, які були занесені зимою місцевими робітниками...

Почали установку наметового містечка. Наметове містечко було встановлено до заходу сонця. Але вечір не наступив. Ми приїхали у той час, коли у м. Нижньовартовськ наступили білі ночі...

Наступили робочі дні. Все було схоже з 1966, 1967 роками... Але уже стояли 6-ть збудованих, студентами, під ключ, ангари великих розмірів. Сторонні організації почали будувати житлові будинки, дороги у Київській дільниці Нижньовартовська №5.

Для мене 20 липня 1969 року наступає велика радість. Я отримую телеграму про те, що 19 липня 1969 року, у моїй сім'ї народився син.

У нашій студентській столовій появляється велика об'ява.

Цю об'яву, на папері, я зберіг у себе дома в оригіналі. У книзі надаю її фотокопію.

У нашому будівельному загоні було заборонено розпивати спиртні напої. Але по такому надзвичайному випадку, нам вдалося, надзвичайно таємно, з моїми близькими товаришами по загону, після роботи, в новобудові, випити по 50 грам питного спирту. Закусити тушонкою та цибулиною, щоб не було запаху спиртного.

День будівельника (був, як завжди, один вихідний день, для нас студентів), до наметового містечка знову приїхав весь бомонд Нижньовартовська та: Йолкін, Палкін. Щепочкін.

Дарували нам коштовні подарунки.

У нашій столовій були накриті столи, з барським розмахом.

Можливо не було тільки пташиного молока... Було організовано вихід, двома буксирами, на природу, по річці Об, та по її заплаві. Весною річка Об затоплює великі території тайги, вода, з яких буває, не сходить до глибокої осені...

Ми отримали хороші заробітки, за 2 місяці роботи. А далі, по тій же, розробленій, у попередньому році програмі, повернулися до Києва.

На руки нам, усім, було видано по 300 рублів, щоб ми доїхали до Києва.

З Нижньовартовська, до Тюмені, ми добиралися на тому самому теплоході, 12 годин річкою Об.

За ці 12 годин, студентами нашого загону (107 осіб) було вдруге все з'їдено, випито в ресторані теплохода, на якому ми добиралися до Тюмені.

В Тюмені, в аеропорту, у нас були завчасно куплені білети на авіалайнер, який через 3 години мав нас доставити до Київського аеропорту. Ці вільні 3 години усі студенти нашого загону (107 осіб) скорочували час у ресторані аеропорту. Студенти загону сідали за окремі столи де вільні були місця. Наша компанія студентів, знову сіла за той самий стіл, за яким ми сідали у 1966, 1967 році. За цим столом було 14 стільців для (14 осіб). Мені знову доручили зробити замовлення. Я спитав кожного члена нашої бригади, що йому до смаку і врахував це у загальному замовленні. Додатково до цього загального замовлення я знову замовляю «відро салату з помідор та огірків», - повідомляю знову іншому офіціанту

ресторану. «Ви шуткуєте, це ж багато буде», - серйозно відповідає мені знову новий офіціант.

«відро салату з помідор та огірків», - підтвердив я впевнено: «Ми 2 місяці харчувалися, виключно, консервами і надзвичайно хочемо свіжих овочів», - додав я новому офіціанту. «Ваше замовлення буде виконано», - запевнила мене новий офіціант.

І коли відро салату, з помідор та огірків, було встановлено на столі, то усі (14 осіб) з великим задоволенням набирали на тарілки салат, споживаючи його, гучно промовляли «молодець, Володя!», - ти дуже, і цей раз, вірно зробив замовлення.

Після всього випитого на столі та з'їденого, відро салату з помідор та огірків, відро стало порожнім буквально за 15-20 хв.

А коли усі бригади за столами дійшли до кондиції, випитим спиртним, то почали співати студентських пісень у (107 гучних голосів.). Сторонньому спостерігачу цей спів був схожий на диво, якого він не бачив у своєму житті. І про це диво говорили співробітники ресторану. «У нас в ресторані тільки студенти, так гучно співали. Ми думали про те, що і стеля рухне, не витримає ваших надмірних децибелів.», - поділився своїми думками вже інший директор ресторану. Десь, через годину, усі студенти нашого загону (107 осіб), були у літаку Тюмень – Київ, який нас доставив до Київського аеропорту.

Командир нашого загону, та ще 2 студенти залишилися в Нижньовартовську для остаточного підрахунку виконаної загоном роботи. Вони повернулися в Київ через 4 дні, коли зароблені всі нами кошти, були перераховані в Ощадбанк м. Києва.

У Києві отримав, на руки, - «чистими», 1200 рублів.

Навчання на п'ятому курсі інституту

Мілітаризація країни колишнього СРСР набирала обертів. У нашому інституті була введена обов'язкова військова підготовка студентів, чоловічої статі, на офіцерів. Мені

вдалося уникнути, від курсів підготовки офіцерів в армії, під час строкової служби. А в інституті мене зробили лейтенантом протягом 2-х років (1969, 1970) навчання на військовій кафедрі інституту. В 1970 році на 2 місяці, у літні канікули, знову прийшлося одівати військову форму. Служба - практика офіцера проходила в м. Бобруйськ, - у Білорусії, на базі 5-ї танкової армії колишнього СРСР.

На п'ятому курсі, на нашому факультеті, проводилися заходи по залученню підприємств енергетичної промисловості, для їх персонального ознайомлення, з майбутніми інженерами нашої спеціальності. Створена була можливість, підприємству, вибрати майбутнього інженера, для роботи на підприємстві.

Коли дійшла моя черга зайти у аудиторію, де знаходилися представники підприємств, то видатний фахівець у галузі передачі електричної енергії професор, д.т.н. В.Г.Холмський «У нас на факультеті є хороший студент, староста групи ЕПМ-6 Циганенко Володимир Олександрович. Він вчиться тільки на 4 і 5, хороший організатор. Працелюбний: чотири роки підряд, на літні канікули, їздив, зі студентським загоном, нашого інституту, на роботи в Тюменську область, - 3 рази, і один раз, їздив на роботи у Кустанайську область Казахстану. Але має

одну житлову проблему, - він одружений і має дитину.», - виступив з такою, мене, похвалою В.Г. Холмський.

«Циганенко Володимир Олександрович - студент творчої особистості. Ефективно ділиться своїми знаннями зі студентами своєї групи, має авторитет серед студентів групи. Я впевнений у тому, що цей студент буде хорошим інженером в галузі енергетики.», - закінчив свій виступ доцент к. т. н. Зорін В.В.

У аудиторії, де були і інші представники підприємств, присутнім був заступник головного інженера Київських міських електромереж Камсаракан Олександр Михайлович.

«Наше підприємство Циганенку Володимирі Олександровичу, як молодому спеціалісту, забезпечить квартиру», - з великою впевненістю сказав Камсаракан О.М.

«Ви, Олександр Михайлович, з повним переконанням, стверджуєте про те, що ваше підприємство Київські міські електромережі зможуть, Циганенка Володимира Олександровича, як молодого спеціаліста, забезпечити квартирою ? », - спитав В.Г. Холмський:

« У нас в інституті ще не було такого розподілення студентів, щоб підприємство зобов'язувалося молодому спеціалісту давати квартиру, давати місце у гуртожитку, - таке було. Я записую у протокол розподілення студентів нашого факультету 1970 року», - додав В.Г. Холмський.

«Ми зможемо надати йому квартиру», - запевнив Камсаракан О.М..

Звістка, про подію розподілення студентів, з наданням квартири підприємством, майбутньому молодому спеціалісту, облетіла весь інститут. Хто мене знав, то передавав мені найкращі побажання, одно час попереджав: за квартиру ще тобі прийдеться довго боротися. Ці слова були дуже справедливі. І я далі, розповім про цю боротьбу за квартиру, коли почав працювати на підприємстві Київських міських електромереж Киїенерго.

Навчання на шостому році в інституті

Навчання на шостому році практично проходили методом консультацій по дипломним проектам. Теми дипломних проектів, для усіх дипломантів групи ЕПМ-6, були узгоджені з нашим «класним керівником» Зоріним В.В.. Так почалася робота над дипломними проектами 17 дипломантів групи.

Дівчата нашої групи приїздили до мене, у гуртожиток, на вул. Капітанівська, де мешкала моя сім'я у однокімнатній квартирі. У гуртожитку була вільна читальна, де я з дівчатами нашої групи, розглядали їх попередні напрацювання по дипломним роботам. Вносили деякі зміни, доповнення, вдосконалення...

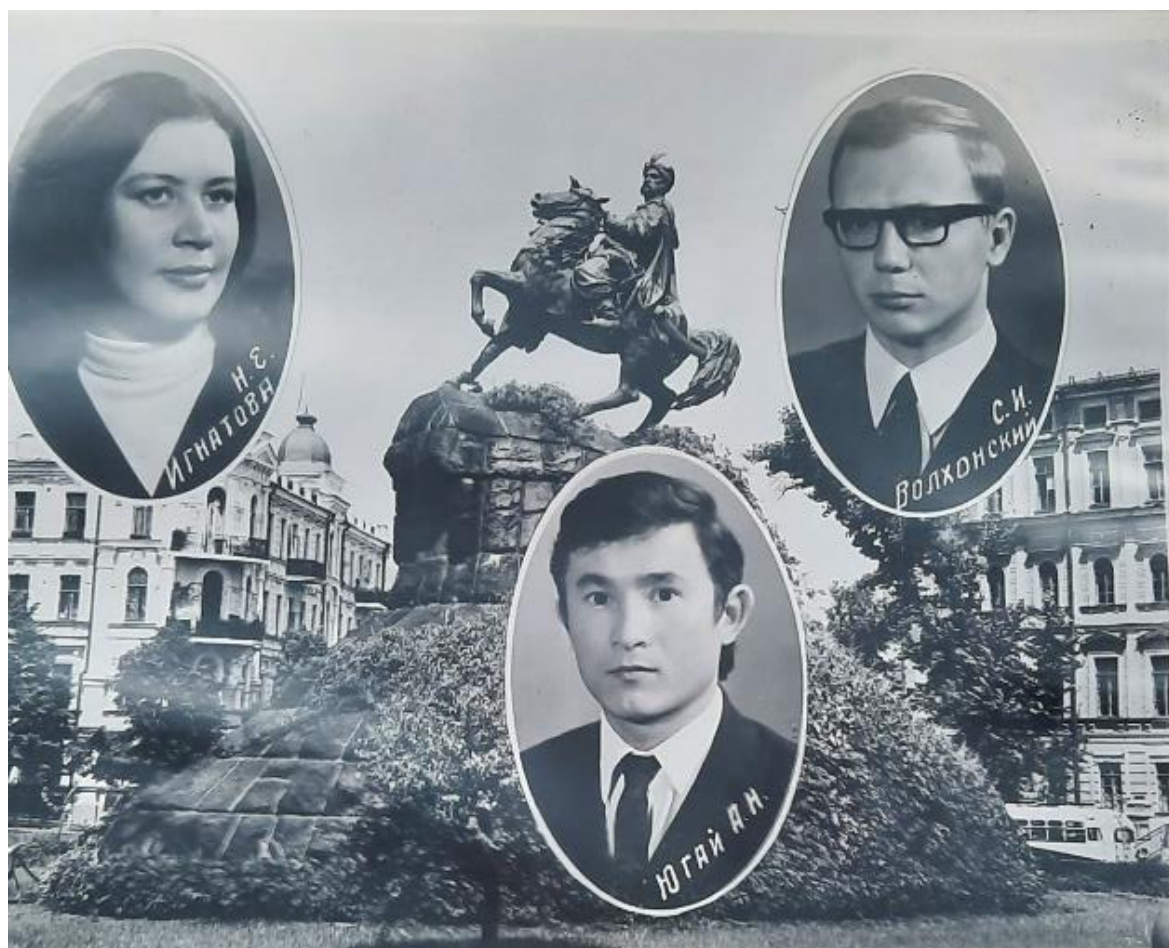
Тим часом, моя дружина, підготувала пюре з картоплі, з маслом, та легенько піджареними кусочками сала з цибулею і солоними огірками. Після того, як ми закінчили наші дебати по дипломним проектам «А зараз, дівчата я Вас запрошую, на студентський обід», - з повагою, запросила усіх дівчат, - моя дружина. Усі дівчата були задоволені.

«Смачно дуже смачно! Дякуємо, дуже дякуємо!», - з задоволенням говорили дівчата.

Після захисту дипломів ми зробили замовлення на згадку про наш інститут у вигляді фото та фото усіх 17 інженерів нашої групи ЕПМ-6.

У 2006 році, ми групою ЕПМ-6, відмічали 35 років закінчення інституту, в ресторані на Подолі, м. Києва.. На набережній річки Дніпро, сфотографувалися на пам'ять.

І коли, в ресторані, нам подавали різні закуски, по нашим замовленням, дівчата згадали той студентський надзвичайний обід, так вони його назвали, яким пригощала їх моя дружина, 35 років тому. Просили мене передати Валі – моїй дружині, здоров'я та самих хороших побажань «Дякую! Дуже дякую за те, що ви, з такою теплотою, згадали ту далеку подію наших студентських років. Я обов'язково передам своїй дружині», - запевнив усіх присутніх.

Спілкуючись з усіма присутніми, я довідався про те, що ніхто з них, так і не став працювати по спеціальності, яку отримав в інституті, - окрім мене.

У 2011 році групою відмічали 40 років закінчення інституту в грузинському кафе, на вулиці Жилянська м. Києва. На цю ювілейну зустріч, на жаль, прийшли не усі. І тим не менше, дівчата знову згадали той студентський надзвичайний обід, так вони його назвали, яким пригощала їх моя дружина, 40 років тому. Просили мене передати Валі – моїй дружині, здоров'я та довгих років цікавого, наповненого любов'ю, рідних та близьких, - життя. «Дякую! за те, що ви, з такою теплотою, згадуєте ту далеку подію наших студентських років. Я обов'язково передам своїй дружині», - запевнив усіх присутніх.

Більше ми не збиралися групою...

Після закінчення інституту мене направили на підприємство Київських електричних мереж Київенерго. Через півтора року, мені надали однокімнатну квартиру, на вул. Осиповського.

Проблема отримання квартири, для молодого спеціаліста, яка була обіцяна при розподіленні студентів по підприємствам ще в інституті, залишалася не визначеною. Мої звертання до керівництва підприємства не давали позитивного результату. Збігав термін 3 роки роботи молодого спеціаліста, і я міг втратити привілей, згідно тоді такого законодавства, на обов'язкове забезпечення керівництвом підприємства квартирою молодого спеціаліста протягом 3-х років.

Я записався на прийом до Керівника Київенерго Ромащенко Г.В..

Київенерго, на той час, обслуговувало чотири області України: Київську, Житомирську, Черкаську, Чернігівську.

Коли я зайшов до кабінету Ромащенко Г.В., - він мене запросив сідати біля нього. Адже його кабінет був великий і довгий, в кабінеті стояв довгий стіл, зі стільцями по бокам стола.

Йому доповіли, про мою проблему, і він про все знав. Тому мені не прийшлося довго розповідати про суть мого звернення до нього офіційно, - попередньо, зробивши запис на прийом до нього.

При мені, зателефонував Директору Київських електричних мереж Долгову М.Г. «Слухай Миколай Григорович: у мене зараз знаходиться головний інженер Північного району ваших Київських електричних мереж Циганенко Володимир Олександрович, він у тебе молодий спеціаліст, до речі, дуже перспективний, і може втратити привілеї отримання квартири, адже збігає термін три роки, як він у вас працює. Протягом 2-х тижнів дай йому квартиру і інформуй мене про виконання вказівки », - і Ромащенко Г.В. положив слухавку. Мені побажав успіху в роботі і запевнив, що проконтролює цю вказівку Долгову Н.Г. Я щиро подякував Ромащенку Г.В..

Через два тижні, мені був наданий ордер на 2-х кімнатну квартиру на вулиці Саксаганській...

Коли мене призначили керівником групи, по створенню Музею Київенерго в 2001 році, то я поцікавився, який стан могилки керівників Київенерго, які ми змогли знайти на київських кладовищах, в тому числі і могилку Ромащенко Г.В..

Разом з Ветеранською організацією Київенерго, привели в порядок могилки колишніх керівників Київенерго. Установили огороження могилок, де не було, та оновили написи на пам'ятниках.

XXII літні Олімпійські ігри, у 1980 році

Читач може подумати про те, що у мене не було зустрічей з людьми, які мені принесли душевних травм та неприємностей. Такі люди також зустрічалися.

Київ був третім, за важливістю містом XXII літніх Олімпійських ігор, у 1980 році – після

Москви та Ленінграда. Тут проводилися попередні матчі та чвертьфінал футбольного турніру. Літні Олімпійські ігри 1980 або XXII Літні Олімпійські ігри — міжнародне спортивне змагання, яке проходило під егідою Міжнародного олімпійського комітету. Церемонія відкриття: 19 липня.

Спортсменів: 5179. Країн: 80. Церемонія закриття: 3 серпня. Крім того, по території

шести українських областей, від Чернівецької до Харківської, пролягав маршрут естафети олімпійський.

У 1976 року був створений будівельний трест Київміськбуд-7, який був передбачений для будівництва Олімпійської бази у місті Києві, та інших структурних будівельних об'єктів, необхідних для проведення олімпійських ігор у місті Києві. У 1976 р. я був переведений в Київміськбуд № 7 Головніськбуду на посаду головного енергетика тресту.

Щорічно у тресті Київміськбуд-7 було до 100 діючих об'єктів будівництва: школи,

дитячі садочки, магазини, житловий масив Урицького, Масив кібернетичний центр, Масив 40 - річчя жовтня, завод автомат на Борщагівці, лікарня Обл-Санупра, Національна бібліотека імені В.І. Вернадського, Музей Другої Світової війни, - розпочинали будівництво, готель на Площі Слави, в тому числі, і будівництво Олімпійської бази в Кónча-Зáспі — історична

місцевість, на південній околиці Голосіївського району Києва (частково і Обухівського району), та багато інших об'єктів у м. Києві.

Головний енергетик тресту забезпечував, та контролював, своєчасну подачу: електроенергії, теплової енергії, зв'язку, подачі води на діючі будівельні об'єкти. Брав участь у підготовці об'єкту до здачі його замовнику в експлуатацію, згідно актів здачі – приймання.

У березні 1977 року, за більше ніж три роки до Олімпіади, у складі КДБ УРС була створена оперативна група, яка повинна була займатися підготовкою до заходу Олімпіади. Її очолив голова республіканського Комітету держбезпеки Віталій Федорчук. Він же періодично звітував перед ЦК Компартії України про те, що робить його відомство для успішного проведення Ігор.

В архівах Служби безпеки України було знайдено шість «олімпійських» записок Федорчука, складених у період від грудня 1978-го до червня 1980 року. На початку

найпершого документа (примітка: Усі наведені в цій статті цитати взяті з записок Федорчука, якщо не вказано інше) позначено пріоритетний напрямок роботи: «КДБ УРСР через оперативні джерела здобув матеріали, які свідчать про те, що спецслужби та зарубіжні антирадянські формування у зв'язку з Олімпійськими іграми задумали і готують різні протиправні заходи.

Іноземні активісти (реальні та вигадані) навряд чи змогли би готувати серйозні операції, але у КДБ побоювалися будь-яких спроб політизації Ігор: плакатів і гасел, прапорів (ізраїльського чи синьо-жовтого українського), промов, сидячих протестів-акцій тощо...

Крім того, силовики чекали, що іноземні активісти, які потраплять на Ігри у складі олімпійських делегацій, можуть привезти з собою «шкідливу» літературу – книжки, газети, листівки. У документах КДБ ідеться навіть про спеціальну операцію «Москва-80», у рамках якої релігійні організації збиралися ввезти в СРСР 500 тисяч книжок.

Пора відповідальності

В такій політизованій ситуації приходилося працювати нашому тресту Київміськбуд-7.

Робота по будівництву різних об'єктів, надзвичайно складна, і потребує значних зусиль для входження у заплановані графіки робіт. А ще більш складна, коли об'єкт будівництва входить у соціалістичні зобов'язання міської влади Києва. Не виконання взятих зобов'язань у визначені строки, залишають без премії, значну чиновницьку рать, на усіх ступенях міського правління. Як вихід з такого скрутного положення в соціалістичному суспільстві придумали спосіб приписок виконаних робіт, під гарантійні листи. Така ситуація склалася на багатьох підприємствах м. Києва, у зв'язку з наближенням до відкриття XXII літніх Олімпійських ігор, у 1980 році.

Наступила критична маса приписок виконаних робіт під гарантійні листи на кінець четвертого кварталу 1979 року. Наш трест Київміськбуд-7 доклав до цієї критичної маси приписок, збудований завод автомат на «Бошаргівці» м. Києва, який був внесений в соціалістичні зобов'язання міста, до Нового 1979 року. Завод здали по актам замовнику в експлуатацію, на тимчасових схемах постачання: електроенергії, тепла, зв'язку, постачання води, під гарантійні листи.

Усі чиновники міста, в тому числі і працівники тих підприємств, які також, під гарантійні листи, здали по актам замовнику в роботу свої об'єкти, і наш трест, отримали премії.

Наступила пора відповідальності за ці правопорушення. Були відсторонені від роботи, у січні 1980 року:

1-й секретар Київського міського комітету Комуністичної партії України Ботвін О.П.. Протягом 1980 року були відсторонені від роботи багато різних керівників підприємств, в тому числі, керівник Головніськбуду і керівник тресту Київміськбуду-7 Колотилів А.С..

Новим керівником Головніськбуду в 1980 році став Бондаренко, з Дніпропетровська. У перший день своєї роботи, Бондаренко, поїхав на головний об'єкт будівництва Олімпійської бази в Контча-Заспі. Коли він хотів зайти на діючий будівельний майданчик Олімпійської бази, його зупинив виконроб СУ-18 тресту Київміськбуду-7.

«Покажіть Ваше посвідчення», - вимагає виконроб СУ-18.

«Яке посвідчення? Я керівник Головніськбуду Бондаренко О.М.», - із здивуванням, відповів Бондаренко виконробу.

«Тут такі Бондаренки, щодня хочуть попасти на діючий будівельний майданчик », - на повному переконанні відповів виконроб Бондаренку О.М..

«Ви будете строго відповідати за Ваші перепони », - сказав Бондаренко О.М..

«Не пугайте мене, я пройшов ув'язнення у Бухенвальді (нім. Buchenwald — «буковий ліс») — один з найбільших концентраційних таборів у Німеччині, що розташовувався поряд з Веймаром, Веймар (нім. Weimar) - Місто окружного підпорядкування в Німеччині, у федеральній землі Тюрінгія. Населення - 65,2 тисяч осіб », - відповів виконроб.

Бондаренко швиденько пішов до автомобіля, і покинув будівельний майданчик. Через деякий час, на майданчик приїхав цілий кортеж, який очолював керівник Головміськбуду Бондаренко О.М.. Біля 20 персональних авто, з чиновниками Головміськбуду, тресту та Будівельних Управлінь Київміськбуду-7, приїхав і я, разом з керівником тресту Київміськбуду-7 Колотилівим А.С., який запросив мене у свій авто.

Виконроб побачив Колотилова, мене, начальника СУ-18, зрозумів, що створив проблему на рівному місці.

Бондаренко О.М. повів себе, в цій ситуації, дуже розумно, і розрядив напружені обставини промовою про те, що « виконроб нічого не порушив, а діяв вірно. Будівельний майданчик не прохідне подвір'я. Я ще не міг йому показати посвідчення тільки тому, що я його ще не отримав. Адже сьогодні у мене перший день роботи у статусі керівника Головміськбуду. Мені хотілося, інкогніто, без чиновників, які завжди супроводжують керівника, прийти на важливий будівельний об'єкт », - спокійним і доброзичливим голосом, вів свою розмову, з присутніми на цьому екстремому зібранні чиновників тресту Київміськбуду-7.

У трест Київміськбуд-7 на початку липня 1980 року був призначений новий керівник.

Його прізвище не запам'ятав, бо не хотів більше з ним спілкуватися. А причина в тому, як цей новий керівник тресту Київміськбуд-7 повів себе, при першому знайомстві зі мною.

«Володимир Олександрович, Вас визиває в кабінет керівник», - сказала мені секретар приймальні. Я захожу у кабінет до керівника тресту Київміськбуд-7.

« Б...і, я вас з Колотилівим, у Сибіру згною! Чому, до сьогодні, збудований завод автомат на «Боцарівці», який був внесений в соціалістичні зобов'язання міста, ще у кінці 1979 року, здали по актам, замовнику в роботу, на тимчасових схемах, постачання: електроенергії, тепла, зв'язку, постачання води, до сих пір не переведений завод на постійні інженерні схеми постачання, згідно проекту? », з трьох поверховою «матюхнею», з гучним криком, звернувся до мене новий керівник тресту Київміськбуд-7. Я мовчки вийшов з кабінету керівника, зачинив двері, пішов у свій кабінет. Трохи заспокоївся та написав заяву на звільнення з роботи, за власним бажанням, - передав заяву у приймальню секретареві.

Через де-який час, мені телефонує секретарша приймальні «Володимир Олександрович зайдіть знову до керівника », сказала мені секретарша. Я знову захожу у кабінет.

«Володимир Олександрович, вибачте мене, я погарячився. Тільки-що я телефонував у Московський міський райком комуністичної партії України м. Києва і 1-й секретар міському партії Е. Зинюк визиває, нас двох, зайти до нього », - сказав мені новий керівник нашого тресту.

Московський міський райком комуністичної партії України м. Києва знаходився у 100 метрах від приміщення нашого тресту, - правда потрібно було підніматися наверх по вулиці.

По дорозі, до райкому, новий керівник весь час говорив мені, що він погарячився і більше такого не буде собі дозволяти. «Я з вами працювати не буду», - де-кілька разів я йому відповідав.

Ми удвох зайшли в кабінет до Е. Зинюка.

«Ви не с того починаєте в роботі з працівниками тресту. Так Ви усіх розгоните і з ким ви будете працювати? Циганенка Володимира Олександровича ми знаємо майже 5 років», а ви тільки що прийшли до нас. Вам совітую, помиритися, і ідіть працювати », - Закінчив розмову Е. Зинюк. Адже Е. Зинюк, добре знав і розумів якими методами могли користатися будівельники, в ситуації, загрози отримання поквартальної премії.

Коли наш трест будував об'єкти, на території Московського району, і введення в роботу об'єкта, в кінці підзвітного кварталу року, було в соціалістичних зобов'язаннях району, то Е. Зинюк брав мене у свій автомобіль і ми з ним їхали на об'єкт, для вирішення питання, як прискорити здачу об'єкта в роботу, в тому числі, і можливо, під гарантійні листи.

«Я з ним працювати не буду. Заяву на звільнення, забирати також не буду », - з такими моїми словами і твердими намірами, ми вийшли з кабінету Е. Зинюка.

Я повернувся працювати в Київенерго, через 2 місяці. Новий керівник тресту Київміськбуд-7, використав законодавство, яке дозволяло керівнику підприємства вимагати від працівника, при звільненні, відпрацювати 2 місяці, для підготовки заміни працівника, який звільняється.

Пройшло майже 5 років. Я зустрічаю на Хрещатику знайомого мені по роботі в тресті Київміськбуд-7. Поспілкувалися з ним, згадали, як проводили суботники на будівництві лікарні Обл-Санупра, та на інших об'єктах будівництва...

При розмові, я поцікавився: « А як зараз вам працюється з новим керівником тресту, який змінив Колотилова А.С.?», - спитав я.

«О! Його посадили в тюрму, на два роки, за приписки », - сказав мені мій співбесідник.

ПРО АВТОРА

Циганенко В.О. народився 19 лютого 1942 року в с. Городещина, Розважівського, району. Пізніше був Указ Президії Верховної Ради УРСР № 55/26 від 10 вересня 1959 «Про ліквідацію Розважівського району Київської області», - і переведення села Городещина до Поліського району, Київської області.

Після отримання середньої освіти закінчив гірничо - промислове училище на Донеччині, отримав кваліфікацію машиніста - механіка гірничих комбайнів та гірничих машин.

Працювати розпочав в 1961 р. робітником очисного забою на шахті 3-5 "Сокологорівка" тресту "Першотравень-вугілля", Луганської області. Після служби в Радянській армії у 1971 р. закінчив Київський політехнічний інститут, отримав кваліфікацію інженера-електрика з електропостачання промислових підприємств, міст та сільського господарства і був направлений на роботу в Київські міські електромережі інженером групи погоджень служби кабельних ліній, з 1972 р. - старшим інженером. З 1973 р. призначений головним інженером Північного району Київської міської електромережі. У 1976 р. був переведений в Київміськбуд № 7 Голоvmіськбуду на посаду головного енергетика тресту. Повернувся у Київенерго і з 1980 р. став працювати в центральній диспетчерській службі на посаді диспетчера енергосистеми.

26 квітня 1986 року з 8 00 до 20 00 Циганенко В. О. був у складі зміни чергових диспетчерів енергосистеми, які приймали участь в оперативній ліквідації аварії на ЧАЕС, виконуючи рішучі заходи по забезпеченню сталої роботи енергосистеми, у зв'язку із втратою нею надзвичайно великої генераторної потужності - 3000 МВт.

У зв'язку з реорганізацією ВЕО "Київенерго" у 1995 році переведений диспетчером в Центральний регіональний диспетчерський центр, реорганізований в подальшому у Центральну електроенергетичну систему НЕК "Укренерго".

З 2001 року знову працює в Київенерго керівником групи аналізу і обробки науково-технічної інформації Кабельних мереж. З 2003 р. працює керівником групи відділу історії розвитку Компанії департаменту громадського зв'язку.

З грудня 2005 року Директор музею Київенерго і Начальник відділу інформаційного забезпечення Учебного центру. З 2009 р. - Керівник інформаційної групи Учебного центру Київенерго. Він є автором, який вперше в Україні створив відомчий Сайт "Музейний фонд Київенерго", який дав можливість всю історію розвитку енергетики Київенерго, України, світову енергетику в цифрах, всього того, що є в музейному фонді, за рахунок зручного інтерфейсу, донести до кожного робочого місця працівника товариства, обладнаним комп'ютером.

У 2005 році під керівництвом Циганенка В. О. створена і діяла до 2014 року музейна експозиція "Історія розвитку Київенерго" у чотирьох залах на вул. Жилинській, 83/53.

Надзвичайно активно працював над доланням перешкод по створенню нового сучасного музею енергетики м. Києва на Київській ТЕЦ-5.

Він є одним із активних авторів книги "Енергія, що об'єднує серця", автор книги „ Енергія життя”, книги „ Із історії світової та української енергетики”, книги „ Першоджерела та майбутнє енергетики”, книги „ Крізь роки... і спадщина енергетики”, книги „ Алгоритм кроків до культури”, книги „ Пошук джерел енергії та взаємодії у Всесвіті”, книги „ Енергія квантової свідомості”, книг: 1, 2, 3, 4, 5, «Контент-аналіз енергії руху по темам: теорії, дослідження, відкриття сучасних вчених», - книг: 1, 2, 3, 4, «Наближення вчених до зародження Всесвіту та життя», - книги: «Київська ТЕЦ-5. За матеріалами фонду музею енергетики.1971–2021 роки».

При його активному сприянні: вийшли у світ, у 2013 році, шкільний посібник

„Україна в житті 500 наших предків”, у 2016 році, у співавторстві, вийшли дві книги „Чесноти Людини з великої літери”.

Його книги виставлені у бібліотеках:

Книги доступні і розміщені в онлайн-доступі у Науковій електронній бібліотеці України імені В.І. Вернадського, - в цифровій бібліотеці НБУВ, підрозділ: «Наукова електронна бібліотека».

Пошук: ключове слово «Циганенко В.О.», - українською абеткою.

Або за цим посиланням: [посиланням](#).

І в онлайн-доступі на сайті за адресом: <https://www.ntseu.net.ua/> , опція «Цікаве», далі підрозділ «Пошук джерел енергії та взаємодії у Всесвіті», далі внизу опція «Інші роботи автора».

Та в онлайн-доступі на головних порталах: КП «КИЇВТЕПЛОЕНЕРГО»,- сайт за адресом: <http://10.160.125.101/museum/> та Д.ТЕК, - сайт за адресом: <http://v-kego-app01/museum/> Центру пам'яткознавства НАН України;

Асоціації працівників музеїв технічного профілю України;

Громадської організації «Всеукраїнська Рада ветеранів праці енергетики».

У технічній бібліотеці: НТУУ (КПІ) та на ТЕФ (КПІ).

Автор монографії „Із історії світової та Української енергетики”, автор наукових праць: "Перші кроки енергетики України (до 40-х років ХХ ст.)" та "Становлення і розвиток енергетики м. Києва (кінець ХІХ - початок ХХ століття)", автор понад 2674 статей різної тематики: на історичні теми розвитку енергетики та роль визначних постатей в її розвитку, використання новітніх енергетичних-технологій в сучасній енергетиці, пошуку взаємодії у Всесвіті, використання новітніх інформаційних технологій в музейній справі, які опубліковані в різних громадських виданнях, галузевих газетах і журналах Міністерства палива та енергетики України та на їх відомчих сайтах, в Інтернеті на сайті за адресом: <http://etar.com.ua> .

Співпрацює з Кафедрою Електричних Мереж та Систем Національного технічного університету України «КПІ ім. Ігоря Сікорського» та надає статті історичної тематики розвитку енергетики на сайт кафедри на адресом: <http://es.fea.kpi.ua/> , опція «З історії електроенергетики».

Має нагороди: медаль "Ветеран праці". 1 вересня 2010 року за плідну діяльність в галузі енергетики та електротехніки нагороджений ювілейною медаллю з нагоди 130-річчя Науково - технічної спілки енергетиків та електротехніків України.

7 червня 2010 року за вагомий особистий внесок у соціально-економічний розвиток міста Києва, сумлінну працю, високий професіоналізм, з нагоди Дня Конституції України отримав подяку від Київського міського голови.

26 квітня 2011 року нагороджений почесною відзнакою Міністра енергетики та вугільної промисловості України „25 років пам'яті Чорнобильської трагедії”.

У 2011 році нагороджений грамотою об'єднання викладачів електротехніки вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації міста Києва.

25 січня 2012 року за вагомий внесок в розвиток музейної справи та багаторічну активну участь в діяльності Асоціації працівників музеїв технічного профілю отримав Грамоту та медаль від Асоціації. 13 листопада 2012 року за плідну співпрацю з професійно-технічними навчальними закладами м. Києва отримав Подяку від Навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти у м. Києві. Має інші нагороди та відзнаки.

Зміст

ПЕРЕДМОВА.....	5
Окупація села німецькими нацистськими окупантами.....	5
За перемогу над Німеччиною і перемогою над Берліном.....	6
Арешт моєї мами, зі мною.....	7
«Усі вільні».....	8
Звільнення села Городещини Червоною армією.....	8
Повернення мого батька з війни, у кінці серпня 1946 року.....	9
Патріотичне виховання дітей.....	9
Діти самі вирішували повоєнні проблеми.....	9
Заробіток дітьми грошей.....	11
1947 року, - почався великий голод.....	12
Радіоприймач на батарейках.....	15
Смерть диктатора країни переможця.....	16
Литвак Й. Й. дуже хотів хлопчика.....	16
У мене не було, до 1956 року, «Свідомства про народження».....	16
Став розумнішим, - та зійшовся з Лукерою.....	17
Яка її доля зараз, після звірств російського нацизму, я не знаю.....	17
Виховання дітей війни бойовим льотчиком у відставці.....	18
У них була доля не щаслива, яку зруйнувала війна.....	19
Святкування випускного вечора.....	19
ГірПУ – №10 м. «Первомайськ», Луганської області.....	21
Більше поважали Миколу Федоровича.....	21
Був смертельно травмований.....	22
Самі шукали роботи у вільний час.....	22
Дідовщина в училищі.....	22
Робота в шахті 3-5 «Сокологорівка».....	24
Проводи в армію.....	27
Піклування старшини.....	28
Поставлені завдання.....	28
Вчити науки не моє натхнення.....	29
Він не хотів іти в армію по релігійним мотивам.....	29
Деспотичне виховання підлеглих.....	29
Хліб з кукурудзи, гарніри, до м'ясних продуктів, - з кукурудзи.....	30
Зміни в керівництві країни.....	30
Практичне несення військової служби.....	31
Направлення у бойову частину ракетних військ стратегічного призначення.....	32
Стимулом для цього було, - отримання класності.....	33
Чергова перевірка фізичної та бойової підготовки.....	34
Призначення на посаду.....	35
Як можна було отримати, - дату, години перебування у м. Симферопіль.....	36
Зобов'язані були вести господарство по виробництву м'яса.....	38
Постріл ракетою стратегічного призначення.....	38
Чергова перевірка фізичної та бойової підготовки.....	40
Подальша мілітаризація військових частин колишнього СРСР.....	41
Методи засекречення ракетного дивізіону стратегічного призначення.....	41
Я шокований Вашою пропозицією.....	42
Здача контрольних екзаменів на право поступати у ВНЗ.....	42
Почалися вступні екзамени інституту.....	44
Навчання на першому курсі інституту.....	45
Робота у м. Нижньовартовську.....	48
Навчання на другому курсі інституту.....	51
Початок одруження студентів групи ЕПМ-6.....	52
Навчання на третьому курсі інституту.....	54
Робота в Кустанайській області Казахстану.....	55
Навчання на четвертому курсі інституту.....	57
Навчання на п'ятому курсі інституту.....	61
Навчання на шостому році в інституті.....	62
XXII літні Олімпійські ігри, у 1980 році.....	71

Пора відповідальності.....	72
ПРО АВТОРА.....	76
ЗМІСТ.....	78

Науково-популярне видання
ЦИГАНЕНКО Володимир Олександрович

80

Моє життя у двох системах, які не повинні мати майбутнього

Видання здійснено в авторській редакції

Коректор Циганенко В.О.
Комп'ютерна верстка Циганенко В.О.

Зверстано 19.07.2022
Формат 60x84 1/16.
Ум.-друк. арк. 19,78.

**Моє життя у двох системах, які
не повинні мати майбутнього**

Володимир Олександрович Циганенко – професійний енергетик, один із організаторів і керівник Музею енергетики у м. Києві, автор понад 2674 статей присвячених минулому, сучасному і майбутньому енергетики та наближення вчених до зародження Всесвіту та життя на Землі, автор 19-ти науково-популярних книг, та співавтор 4-х, популяризатор науково-технічних знань та людських чеснот серед молоді. Його книги виставлені у НБУ, імені В.І. Вернадського, КПІ, НТСЕУ, в Центрі пам'яткознавства НАНУ. Він - людина із когорти ентузіастів на плечах яких здійснюється українська музейна справа.

Окрім того, він допомагає словом і ділом справі виховання молоді: до пандемії вірусу та війни РФ, проводив чисельні цікаві і змістовні лекції у музеї на теми історії розвитку світової науки та енергетики; організував та підтримує інформаційні ресурси в Інтернеті: на сайтах, адреса <http://etar.com.ua>, <https://www.ntseu.net.ua/>, - присвячені питанням ТЕК, <http://es.fea.kpi.ua/>, - навчальний по морально-етичному вихованню молоді.